

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KATARINA REBOLJ

**DELOVANJE CIVILNE ZAŠČITE NA OBMOČJU OBČINE
GROSUPLJE MED PRETEKLOSTJO IN PRIHODNJIMI IZZIVI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

KATARINA REBOLJ

Mentor: asist. dr. UROŠ SVETE

**DELOVANJE CIVILNE ZAŠČITE NA OBMOČJU OBČINE
GROSUPLJE MED PRETEKLOSTJO IN PRIHODNJIMI IZZIVI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2008

*Hvala vsem,
ki ste mi v času študija stali ob strani,
mi pomagali in me podpirali.
Hvala mentorju, asist. dr. Svetetu, za nasvete in
pomoč pri izdelavi naloge.
Hvala zaposlenim na Občini Grosuplje za prijaznost,
dostopnost in ustrežljivost.
Hvala mojim staršem za vse – predolgo bi bilo pisati, zakaj.
Predvsem pa hvala tebi, Klemen, ker si mi in mi vedno stojiš ob strani.*

Delovanje civilne zaščite na območju občine Grosuplje med preteklostjo in prihodnjimi izzivi

V diplomskem delu obravnavam delovanje civilne zaščite med sistemom splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, osamosvojitvene vojne ter sedanjim sistemom zaščite in reševanja. Cilj naloge je pojasniti uspešnost in učinkovitost sistema za delovanje civilne zaščite v različnih časovnih obdobjih in kriznih trenutkih ter analizirati delovanje civilne zaščite med vojno za osamosvojitve Slovenije. O osamosvojitvenih dogodkih na območju sedanjih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje je zapisanega zelo malo, vendar je prav, da so tudi ti dogodki del mozaika, ki sestavljajo podobo osamosvojitve v Sloveniji. Civilna zaščita je v občini Grosuplje imela pomembno vlogo pri obveščanju prebivalstva in na ta način prispevala k večji varnosti in hitrejši razrešitvi konflikta. Po razpadu Jugoslavije se je sistem zaščite in reševanja še razširil in dopolnil ter tako postal vzor bivšim državam federacije. V diplomski nalogi predstavljam študijo primera, s katerim poskušam dokazati pomembnost delovanja civilne zaščite tako med kriznimi trenutki kot v mirnodobnem času. Dejstvo je, da sta neprestani razvoj sistema in konkurenčnost v mednarodnem svetu ključnega pomena za spopadanje z novimi grožnjami.

Ključne besede: civilna zaščita, sistem, vojna, zaščita in reševanje.

Civil protection service in the municipality of Grosuplje between the past and future tasks

The following diploma paper discusses the civil protection service in the times of the general national protection and social self-protection, in the times of war for the independence of Slovenia and the modern civil protection and rescue service. The aim of the paper is to present the efficiency of the civil protection in different times and situations and to analyse the activity of the civil protection during the war for independence. There is not many written information on the events during the war considering the region of today's municipalities of Grosuplje, Ivančna Gorica and Dobropolje. However, all information should be part of the mosaic describing the events of that era. Civil protection played an important role at informing the residents of municipality of Grosuplje. This way it contributed to a greater security and a faster resolution of conflicts. After the federation dissolved the system of protection and rescue service has been developed and became a model for the rest of the former constituent republics. The paper presents a case study that is aimed at proving the importance of the civil protection in critical moments as well as in peacetime. Constant development of the system and international competition are crucial for facing new threats.

Key words: civil protection, system, war, protection and rescue.

KAZALO

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV	7
UVOD	8
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	9
1.1 PREDMET PROUČEVANJA	9
1.2 CILJI PROUČEVANJA	9
1.3 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	10
1.4 UPORABLJENE METODE RAZISKOVANJA	10
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	12
3 ANALIZA SISTEMA SLO IN DS PRED LETOM 1991	19
3.1 NASTANEK IN RAZVOJ KONCEPCIJE SLO in DS SFRJ	19
3.2 TEMELJI SISTEMA SLO in DS	21
3.2.1 Pojem sistema SLO in DS	21
3.2.2 Struktura sistema SLO	23
3.2.3 Značilnosti sistema SLO in DS	27
3.3 CIVILNA ZAŠČITA V SISTEMU SLO	30
3.3.1 Razvoj civilne zaščite	30
3.3.2 Pomen, vloga in naloge civilne zaščite	31
3.3.3 Organizacija sistema civilne zaščite	33
3.3.4 Struktura lokalne ravni in organov civilne zaščite v njej	36
4 ANALIZA CIVILNE ZAŠČITE MED OSAMOSVOJITVENO VOJNO NA RAVNI DRŽAVE	39
5 ŠTUDIJA PRIMERA: ANALIZA DELOVANJA CZ NA OBMOČJU OBČINE GROSUPLJE	42
5.1 VLOGA, ORGANIZIRANOST IN PRVENSTVENA DEJAVNOST CIVILNE ZAŠČITE	42
5.2 GROŽNJA O RAZSTRELITVI VOJAŠKEGA SKLADIŠČA	47
5.3 NAČRT ZAČASNE PRESELITVE NASELJA GROSUPLJE V PRIMERU NEVARNOSTI EKSPLOZIJE V VOJAŠKEM SKLADIŠČU	50
5.3.1 Ocena ogroženosti v primeru eksplozije v vojaškem skladišču Grosuplje	50
5.3.2 Koncept reševanja in ukrepov	51
5.3.3 Organizacija, obveščanje in zbiranje ljudi v prvem območju ogroženosti	52
5.3.4 Prevozi in promet	53
5.3.5 Navodilo za gašenje požara v gozdu okrog skladišča	55
5.3.6 Zaščita živali ob nevarnosti eksplozije	56
5.3.7 Zaščita prebivalstva ob nevarnosti uporabe strupov in bioloških agensov	56
5.3.7.1 Kemijska sredstva	56
5.3.7.2 Biološka sredstva	58
5.4 OSTALE VOJNE IN NEVOJNE AKTIVNOSTI CZ MED AGRESIJO IN TAKOJ PO NJEJ	58
6 SISTEM VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI	62
6.1 PRAVNE PODLAGE ZA IZVAJANJE NALOG ZAŠČITE IN REŠEVANJA	62
6.2 VKLJUČENOST SISTEMA ZAŠČITE IN REŠEVANJA V NACIONALNO-VARNOSTNI SISTEM	64

6.3 ORGANIZIRANOST SISTEMA ZAŠČITE IN REŠEVANJA NA LOKALNI RAVNI	68
6.3.1 Sile za zaščito, reševanje in pomoč.....	72
6.3.2 Pregled organov in organizacij, ki sodelujejo pri izvedbi nalog iz občinske pristojnosti.....	74
6.3.3 Opazovanje in obveščanje.....	76
6.3.4 Alarmiranje in obveščanje javnosti.....	77
6.3.5 Aktiviranje organov vodenja in strokovnih služb.....	78
6.3.6 Aktiviranje sil in sredstev za zaščito in reševanje	79
6.3.7 Osebna in vzajemna zaščita	79
7 VIZIJA IN PRIHODNOST	80
8 SKLEPNE MISLI	84
9 LITERATURA	88
PRILOGE	94

SEZNAM PRILOG

Priloga A: Prikaz zbirnih mest.....	93
Priloga B: Zbirni centri z razmestitvijo.....	94
Priloga C: Izračun potrebnih km in vozil za prevoz.....	95
Priloga Č: Zemljevid naselja Grosuplje in zemljevid začasne preselitve prebivalcev naselja Grosuplje.....	96
Priloga D: Radijsko obvestilo prebivalcem o nevarnosti eksplozije v vojaškem skladišču ter pisna informacija.....	98
Priloga E: Brošura namenjena prebivalcem naselja Grosuplje o tem kaj morajo storiti v primeru nesreče v vojaškem skladišču.....	100
Priloga F: Prikaz sil za ZiR v občini Grosuplje.....	102
Priloga G: Izsek iz dnevnika občinskega štaba za CZ občine Grosuplje.....	103

SEZNAM PRIMERJALNIH TABEL, SHEM IN SLIK

Slika 3.2.2.1: Prikaz strukture sistema splošne ljudske obrambe.....	18
Slika 3.3.3.1: Prikaz delitve specializiranih enot CZ.....	31
Slika 3.3.4.1: Prikaz strukture organov CZ.....	33
Slika 6.2.1: Prikaz strukture nacionalne varnosti.....	64
Slika 6.3.2.1: Prikaz strukture organov in organizacij na lokalni ravni.....	73
Slika 6.3.3.1: Izvajanje obveščanja pristojnih organov.....	75

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

CZ	Civilna zaščita
EU	Evropska unija
GZ	Gasilska zveza
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KS	Krajevna skupnost
OŠCZ	Občinski štab za civilno zaščito
PAZ	Oddelek za protiavionsko zaščito
PGD	Prostovoljno gasilsko društvo
PP	Prva pomoč
ReCO	Regijski center za obveščanje
RKB	Radiološka, kemijska in biološka zaščita
RS	Republika Slovenija
RK	Rdeči Križ
SLO in DS	Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita
TO	Teritorialna obramba
TOZD	Temeljna organizacija združenega dela
ZiR	Zaščita in reševanje
57. obm. ŠTO	57. območni štab Teritorialne obrambe

UVOD

Čas usodnih zgodovinskih dogajanj in odločitev je za nami. Postavljeni smo bili v kruto resničnost oboroženega spopada z zaslepljeno strukturo naše bivše skupne države, ki ni zmogla toliko realne presoje in moči, da bi mirno, sporazumno in v korektnem medsebojnem odnosu razdružili tisto, kar smo tudi sporazumno združili – skupnost, ki je v nekem zgodovinskem obdobju odigrala svojo pomembno vlogo pri zagotovitvi in obvarovanju naše ozemeljske integritete, učvrstitvi naroda v zavesti njegove samobitnosti. Vendar prišel je čas, ko so skupne meje postale pretesne in ovira za vstop v sodobno in boljšo prihodnost.

Vojna za Slovenijo je bila za vse pomemben korak k skupnemu sodelovanju proti nasprotniku. Dobro organizirana CZ je veliko pripomogla k obveščanju prebivalstva o morebitnih bližajočih se nevarnostih in s pogajanjem z vojsko JLA na miren način dosegla umik vojaških enot brez nasilja in uporabe orožja.

Slovenija se je po razpadu Jugoslavije spopadala z nekaterimi normativnopravnimi usklajevanji, na novo zgrajenimi sistemi in tudi z nekaterimi drugimi oblikami tveganj in ogrožanj. Sistem SLO in DS je postal pretesen in preozek za nadaljnji razvoj. Poudarjal je predvsem vojaško vlogo in obrambo, na katero pa Slovenija ni pristala. Zato so bile potrebne spremembe tudi na nacionalnovarnostnem področju. Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami se je izločil iz civilne obrambe in s tem postal slovenska posebnost organiziranja zaščite in reševanja. Temu so poskušale slediti bivše države SFRJ. Po osamosvojitvi in pridruženju razvitejšim državam in Evropi je morala Slovenija na novo oceniti ogroženost, na novo določiti politiko varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter določiti cilje, predvsem pa na novo vzpostaviti in dopolniti ustrezen normativnopravni sistem, ki bi urejal sistem zagotavljanja varstva pred nesrečami. Tako je bilo potrebno ne samo prilagoditi sistem lastni državni ogroženosti, ampak tudi mednarodnim razvojem in ciljem. Vstop v NATO, EU, OZN je pomenil le še nadaljnji razvoj sistema in izmenjavo znanj in izkušenj na mednarodnem področju.

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 PREDMET PROUČEVANJA

Glede na izbrani naslov naloge bom skladno z njim osrednjo pozornost namenila analizi delovanja in organiziranja CZ na območju občine Grosuplje med časom našega osamosvajanja. Namen naloge bo, glede na ohranjene dokumente in druge vire, opisati naloge, organiziranost, izvajanje zaščite in reševanja ter pomoč prebivalcem, hkrati pa opredeliti še razvojno pot in vizijo civilne zaščite v prihodnosti.

Še preden sem se lotila pisanja naloge, sem že imela idejo o tem, kaj bom pisala, kakšna bo diplomska naloga in zakaj sem izbrala to temo. Menim, da so pomembna tri vprašanja, ki si jih mora postaviti vsak, ki se poda v raziskovanje, in sicer kaj, kako in zakaj.

To temo sem si izbrala predvsem zaradi neraziskanosti tega področja, obenem pa zaradi vse večje aktualnosti. V okviru strokovne prakse sem na Občini Grosuplje spoznala Oddelek za civilno zaščito, kjer so mi predstavili normativnopravne podlage in dejansko stanje delovanja tega sistema. Vendar pa so me kot obramboslovko vedno zanimali konflikti, spopadi in vojne. Ravno zato sem se odločila, da v nalogi združim obe temi in tako popišem pomembna dogajanja, ki so se odvijala ob nastanku naše države na območju občine Grosuplje v okviru civilne zaščite.

1.2 CILJI PROUČEVANJA

Neposredna vojna nevarnost v Republiki Sloveniji se je v letu 1991 stopnjevala. Dogajanje in okoliščine so tudi občino Grosuplje prisilile v stanje velike pripravljenosti na oborožen spopad. Lokacija enega izmed večjih vojaških skladišč minsko-eksplozivnih sredstev v Kamni gorici pri Grosupljem je vzpodbudila tudi delovanje civilne zaščite.

Diplomska naloga bo tako temeljila na naslednjih ciljih:

- ~ analizirati in predstaviti sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v SFRJ pred letom 1991,
- ~ analizirati in predstaviti delovanje in organiziranost civilne zaščite v medvojnem času,

~ primerjati razlike in podobnosti med staro in novo ureditvijo sistema zaščite in reševanja,

~ primerjati delovanje civilne zaščite v vojni z njenim razvojem po njej in prihodnjo vizijo.

1.3 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

V okvir proučevanja sodita tudi raziskovalni vprašanji, s katerima bom poskušala priti do rešitve konkretnega problema, na koncu pa ju bom utemeljila.

Ti vprašanji sta:

- *Ali je bil sistem Splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite za delovanje civilne zaščite primernejši in učinkovitejši od današnjega sistema?*
- *Ali je civilna zaščita na območju občine Grosuplje med osamosvojitveno vojno odigrala ključno vlogo pri pogajanjih z JLA in obveščanju prebivalstva?*

1.4 UPORABLJENE METODE RAZISKOVANJA

»Metodologija je skupek načel in metod, ki jih lahko uporabljamo pri raziskovanju določenega problema. Raziskovalne metode pa so »orodja«, s katerimi se lotevamo proučevanja ali analize določenega problema oz. pojava« (Bučar in drugi 2000: 7).

»Znanstvena metoda je pot do novega spoznanja, ki obsega vse postopke, ki jih uporabljamo pri raziskovanju pojavov v realnem svetu« (Toš in Hafner-Fink 1998: 11).

Znanstvene metode se glede na odnos raziskovalca do predmeta proučevanja delijo na *empirične* in *neempirične*. Pri empiričnih metodah raziskovalec neposredno sodeluje in je v stiku s predmetom proučevanja. Med empirične metode uvrščamo raziskovanje javnega

mnenja, statistične metode idr. Kjer pa raziskovalčevega neposrednega stika ni, analiza ne temelji na neposredno pridobljenih podatkih. Take metode imenujemo neempirične. Zanje je značilna metoda primerjalne analize, vse metode zgodovinske analize, razlage primarnih in sekundarnih virov idr. (glej Bučar in drugi 2000: 7).

Glede na način zajemanja podatkov o predmetu proučevanja ločimo *kvantitativne* in *kvalitativne* metode. Za kvantitativne metode je značilno numerično pridobivanje podatkov o predmetu proučevanja, za kvalitativne metode pa velja, da pozornost usmerjajo na kvaliteto določenega pojava, njihove spremembe pa ne moremo numerično izraziti (Bučar in drugi 2000: 8).

Pri izdelavi naloge sem uporabila različne delovne metode. Da bi zagotovila objektivnost naloge, sem upoštevala osnovne metodološke postavke družbenih ved in v tem kontekstu tudi obramboslovja.

Kot prvo metodo proučevanja sem uporabila metodo *zbiranja virov*. Z njo sem prišla do relevantne literature, na podlagi katere sem v nadaljevanju lahko bolj podrobno spoznala zastavljeni problem.

Pri izdelavi naloge sem kot temeljno raziskovalno metodo uporabila *analizo primarnih in sekundarnih pisnih virov*. Z njo sem proučila dokumente, zakone, ustave, zapisnike, poročila, članke iz strokovne literature, knjige in drugo literaturo.

S *primerjalno metodo* sem analizirala preteklo in prihodnje stanje delovanja sistema zaščite in reševanja.

Uporabljena teoretična metoda *analiza internetnih virov* se je tudi tokrat izkazala kot pomemben vir pridobivanja najnovejših podatkov o sistemu zaščite in reševanja.

V proučevanje sem uvrstila tudi *sekundarno analizo*. Z njo sem proučevala grafe in tabele ter na ta način lažje prišla do ugotovitev o strukturah različnih sistemov.

Podatki, pridobljeni iz pogovora oziroma z *metodo usmerjenega (fokusiranega) intervjuja*, so mi veliko pomagali pri dopolnitvi pomanjkljivih informacij iz pisnih virov.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2.1 CIVILNA ZAŠČITA

Civilna zaščita¹ (CZ) je namensko organiziran del sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Obsega organe vodenja, enote in službe za zaščito, reševanje in pomoč, zaščitno in reševalno opremo ter objekte in naprave za zaščito, reševanje in pomoč. CZ in druge dejavnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so humanitarne in nevojaške narave (glej Ur. L. RS 2006).

Za izvedbo zaščite in reševanja se ob večjih ali manjših nesrečah, v vojni na ravni države, regijsko in v lokalnih skupnostih organizirajo štabi in enote CZ kot posebne enote za zaščito in reševanje. Štabi in enote se popolnjujejo na osnovi z zakonom urejene obveznosti občanov. CZ tako organizira:

- enote za prvo pomoč,
- enote za prvo veterinarsko pomoč,
- tehnično-reševalne enote,
- enote in službe za RKB zaščito,
- enote za zaščito od neeksplozivnih ubojnih sredstev,
- službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč ter
- službe za podporo.

Vrsto in število enot CZ na posameznem območju je odvisno od ogroženosti. Merila za organiziranje, opremljanje in usposabljanje predpisuje vlada (Grizold 1999: 415).

---

¹ Sam pojem je bil prvič uporabljen v Zakonu o narodni obrambi v 101. členu. Predsednik Josip Broz – Tito je ukaz o razglasitvi tega zakona podpisal 20. junija 1955, zato je bil kasneje (1978. leta) ta dan določen za dan CZ (Ušeničnik 1983: 7).

CZ je tudi mednarodnopravno opredeljena v dopolnilnem protokolu I, v poglavju VI, sekcija I. Po tem protokolu se z izrazom civilna zaščita misli na nekatere humanitarne dejavnosti za zaščito civilnega prebivalstva pred nevarnostmi, sovražnostmi in nesrečami (glej Anžič 1997: 144).

Zanimivo je, da tuji avtorji definirajo CZ kot del sistema zaščite in reševanja, ki se ukvarja z reševanjem, obrambo in zaščito prebivalstva, materialnih dobrin od vojnih posledic, elementarnih nezgod in tehničnih katastrof. V primeru večje katastrofe pa se CZ organizira tako, kot da bi šlo za zaščito in reševanje v primeru vojnih posledic ter ji na ta način avtor pripisuje glavno vlogo in osrednje mesto znotraj civilne obrambe (glej Javorović 1992: 32).

Torej glede na državne potrebe različnih držav se različno definira tudi delovanje in organiziranje CZ in samega sistema civilne obrambe. V Uradnem listu RS niso omenjene vojne razmere ali njihove posledice, medtem ko v nevtralnih državah, kot so Švica, Avstrija idr., pa ima civilna obramba tudi nalogo reševati prebivalstvo v oboroženih spopadih.

Dejstvo, da je v nekaterih državah v civilno obrambo vključen tudi del vojske, ne spreminja civilne narave tega dela obrambe, saj gre za zaščito civilnega prebivalstva, in to brez uporabe orožja. Ravno tako bistva civilne obrambe ne spreminja sodelovanje prebivalstva v neoboroženem boju in v izpolnjevanju določenih zalednih nalog, saj to počne zunaj oboroženih sil (Malešič 1992: 129).

2.2 VOJNA

Prva pojmovanja o vojni zasledimo v raznih mitih, zgodbah in legendah. Že v starem veku so misleci opravičevali vojno, češ da cilj upravičuje vsa sredstva. Za delo Sun Cuna je znano, da je njegova Veščina vojskovanja eno izmed prvih napisanih del o vojaški misli. V njej zagovarja misel, da bo zmagovalec tisti, ki bo imel močnejše moralno

podkovano vojsko. Sledile so mnoge teorije o vojni, ki so vsaka na svoj način poskušati definirati vojno.

Quincy Wright pravi, da je *vojna nasilni kontakt različnih, vendar podobnih entitet*. To definicijo primerja s spopadom med levom in tigrom, med dvema primitivnima plemenoma ali pa sovraštvom med modernimi državami. Vojna je torej družbena oblika konflikta, ki vsebuje nasilje (glej Wright v Freedman 1994: 69)

Veliko mednarodnih diplomatov pa je sledilo Grotiusovi definiciji vojne. Ta je opredeljevala vojno kot stanje, v katerem je uporabljena sila kot taka. To je lahko bila vojaška, mornariška, zračna ali kopenska sila (ibidem). V tej definiciji ni upoštevana nikakršna moralna, zakonita ali ekonomska moč, niti ni omenjena številčnost ljudi, udeleženih v vojni. Zato bom v nadaljevanju opredelila tiste definicije, ki upoštevajo tudi druge spremenljivke, ne samo silo.

Peter Wallensteen oboroženi spopad definira kot neprekinjeno, organizirano uporabo oboroženih sil dveh ali več strani, od katerih vsaj ena vladna stran ali država nastopa zaradi nasprotovanje nadzoru nad oblastjo ali ozemljem. Da se lahko nek spopad definira kot oboroženi spopad, mora med vojnim letom v boju biti najmanj 25 žrtev (glej Wallenstenn, Axell 1993: 332).

Axell posamezne dele te definicije bolj natančno razloži:

- uporaba oborožene sile – uporaba orožja za podpiranje glavnih položajev v boju, ki se kažejo v številu žrtev ter kot psihološka premoč nad nasprotnikom;
- 25 žrtev – najmanj 25 žrtev v enem letu ali glede na boj;
- akterji – vlada ali katerakoli skupina in organizacija s splošnim ciljem, politiko in strategijo;
- država – ima mednarodno priznana suverenost nad določenim ozemljem, ki ga brani;
- nasprotovanje – glede nadzora nad ozemljem ali oblastjo; glede na spremembo ali sestavo oblasti ter spremembo oblasti nad določenim ozemljem (inter-state

conflict), odcepitvijo ali avtonomijo (intra-state conflict) (glej Axell v Wallensteen 1993: 343).

Tako Wallensteen v svoji definiciji uporabi tudi kvantiteto in na ta način prikaže tudi to spremenljivko. Nadalje oborožene spopade razdeli na tri kategorije po njihovi intenziteti:

- *manjši oboroženi spopadi*, v katerih število žrtev, padlih v boju, ne presega števila tisoč v času trajanja spopada;
- *oboroženi spopadi srednje velikosti*, v katerih število žrtev, padlih v boju v času trajanja spopada, presega tisoč, vendar ne presega števila tisoč v enem letu;
- *vojna*, kadar število žrtev, padlih v boju, preseže več kot tisoč v enem letu (glej Wallensteen, Sollenberg 1996: 354–355).

Wallensteen zadnji dve kategoriji včasih združi in ju skupaj poimenuje kot t. i. *večji oboroženi spopadi*, v katerih število žrtev preseže tisoč med samim potekom spopada (glej Wallensteen, Axell 1993: 332).

Na koncu bi omenila še najbolj znano delo predstavnika Carla von Clausewitza O vojni, v katerem je kritično opisal svojo teorijo in filozofijo vojne.

Njegova osnovna definicija je, da *vojna ni nič drugega kot razširjeni dvoboj*, vendar to definicijo še dopolnjuje in upošteva tudi druge elemente. Tako jo razširi in pravi, da je vojna akt sile, s katerim bi nasprotnika primorali k izpolnitvi naše volje, to je, da bi ga onеспособili, kar pomeni, da dokler sovražnika ne obvladamo, se moramo bati, da ne bo nasprotnik obvladal nas. Če imamo akt sile, potem imamo veliko razpoložljivih sredstev. Ta temeljijo na številkah, s temi pa lahko določimo silo odpora nasprotnika ter na ta način preverimo, ali naše sile zadoščajo ali prevladujejo. Vojna je lahko razlog za politično vpletanje različnih strani v državi ali pa svobodna dejavnost nekoga, ki je podrejen temu političnemu orodju. Strasti, ki se v vojni vnamejo, se nanašajo na ljudstvo, vojskovodjo in politični vrh. Ne glede na različne zakonodaje držav je potrebno teorijo vojne ohraniti med temi tremi akterji, ki se med seboj privlačijo (glej Clausewitz 1993: 83–101).

2.3 OGROŽENOST

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Ur. l. RS 2006) opredeljuje ogroženost kot resnično ali občuteno izpostavljenost ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine in okolja nevarnostim naravnih in drugih nesreč.

Medtem ko Grizold pravi, da je ogroženost oziroma nevarnost nasprotje varnosti, ki je posledica delovanja različnih ogrožajočih dejavnikov v naravi, družbi in med družbami, ki se razlikujejo glede na vzrok, vsebino, čas, prostor in posledice (Grizold 1992: 68).

Ogroženost lahko razmejimo tudi na potencialno (možno) in realno (dejansko). O potencialni ogroženosti govorimo takrat, ko nevarne okoliščine nakazujejo na možnost nastanka škodljivega pojava. Realna oziroma dejanska ogroženost pa je stanje po določenem dogodku ali dejanju, pri katerem so posledice že znane (npr. potres, poplave, prometna nesreča, požar, ...) ali pa nakazujejo stanje ali okoliščine neposredno pred izbruhom (npr. reka grozi s poplavami, onesnažen zrak, ...) (glej Vršec 1988: 19).

Ena temeljnih sestavin razvoja nacionalnovarnostnega sistema je ogroženost skupnosti, in sicer tako stvarna kot tista, ki jo zaznajo njeni pripadniki. Kazalniki ogroženosti, ki jih lahko razvrstimo po skupinah, so:

- zunanja vojaška ogroženost,
- notranja ogroženost (vojaška in ekonomsko-socialna ogroženost),
- ogroženost v civilni obrambi (Malešič v Grizold 1992: 121–122).

Ogroženost pa lahko kot Aysan delimo na:

- dejanja, ki izvirajo iz narave – npr. potresi, cikloni, vulkanski izbruhi, poplave;
- dejanja, ki temeljijo na nasilju – konflikti, vojna, sovražnost, zastraševanje;
- dejanja, ki temeljijo na degradaciji in izgubah – degradacija okolja, tehnološka degradacija, politične in ekonomske izgube, nepismenost itd. (glej Aysan 1993: 2).

2.4 VARNOST

Varnost kot človekovo imanentno prvino lahko opredelimo kot stanje, kot željo organizma po obstoju in kot prilagajanje na vire ogrožanja iz okolja. Je predpogoj za delovanje osnovnih življenjskih funkcij in je tako vzgib za razvoj, zavestno dejanje, da bi se stanje varnosti zmeraj ponovno vzpostavilo. Ravno zato se varnost nanaša na celotno družbo in posledično državo v celoti (Grizold 1992: 62–63).

Tako kot Grizold tudi Anžič opredeljuje varnost kot objektivni temelj, na osnovi katerega je možen celostni razvoj tako posameznika kot tudi njegovih asociacij – države, regije, sveta. Opozarja pa, da je varnost organizacija, ki zajema vse institucije in pooblastila, ki jih imajo njeni pripadniki, je funkcija sistema v odnosu do družbe in v odnosu do države in je tudi določeno stanje. Varnosti ne bi smeli pojmovati zgolj kot funkcijo države (Anžič 1997: 36).

Svete definicije varnosti razvrsti v teoretične perspektive realizma, liberalizma in konstruktivizma, skozi prizmo katerih obravnava pojem varnosti.² Skozi pet konceptov

---

² *Realizem* je filozofska smer, ki zanika kakršnokoli spoznanje, ki ga ni mogoče dokazati oziroma česar ni mogoče preveriti. Realizem je tisti, ki povezuje varnost z vojaško močjo države, katere posledica naj bi bilo stanje varnosti. Vendar pa države med seboj tekmujejo za omejene tako materialne kot nematerialne vire in temu lahko rečemo t. i. kompetitivni model. Pri tem država pridobi del varnosti na račun izgube varnosti druge države – t. i. »zero sum game« oziroma igra ničelne vsote (glej Svete 2005: 34–37).

Liberalizem je še manj enotna teoretična perspektiva kot realizem, ker znotraj te filozofske smeri obstajajo ekonomske, demokratične, sociološke in institucionalne usmeritve. Nekatere usmeritve prisegajo na ekonomsko odvisnost kot glavni dejavnik miru, zato ker bi vojna in uporaba sile ogrozila blaginjo in cilje v konflikt vpletenih držav. Medtem ko pa nekatere druge izpostavljajo demokratično politično ureditev, ker trdijo, da naj bi bile demokratične države bolj miroljubne kot avtoritarne. Zaradi vseh teh dejavnikov je glavno vodilo liberalizma t. i. kooperativni model, kjer gre za pomen sodelovanja med državami in kjer nobena država ne izgubi varnosti na račun druge, ampak jo vzajemno vzpostavljajo (ibidem).

Konstruktivisti uvedejo v razpravo kulturno-institucionalno okolje, s katerim so poskušali določiti vedenje akterjev ter na ta način zavrnili realistično racionalizacijo moči in vlogo materialnih virov. Trdijo, da je država tisti subjekt, ki konstituira suverenost. Problematizirajo predvsem odnos države in njenih interesov,

varnosti poskuša prikazati pomen varnosti na individualni, nacionalni in globalni ravni. Na prvo mesto postavi *človekovo varnost*. Ta ima tako pozitivne kot negativne pravice in svoboščine ter je povezana z normativnim in etičnim gibanjem. Pomembno je zagotoviti temeljne človekove pravice in preživetje tudi med oboroženimi spopadi ne glede na spremembe zunanjega okolja.

Država in njene institucije predstavljajo osrednji element nacionalnovarnostnega koncepta, ki temelji predvsem na realistični teoretični predpostavki. Pri *nacionalni varnosti* gre predvsem za prizadevanje države, da vsem članom družbe zagotovi varnost pred ogrožanjem od zunaj in znotraj družbe. Nacionalna varnost je kolektivna dobrina, ki se lahko nanaša tako na posameznika kot tudi na celotno skupnost oziroma nacijo, vendar ob predpostavki, da ima državni aparat za zagotavljanje nacionalne varnosti ustrezno zakonodajo. Tako je mogoče govoriti o varnostnih interesih državnega naroda oziroma nacije in ne o državni varnosti, ki pa se nanaša na varnostne interese državne oblasti.

Termin *globalna varnost* se je začel uporabljati po koncu hladne vojne, ko so procesi globalizacije spreminjali tudi geopolitično okolje. Zato so nekatere tradicionalne grožnje pričele stopati v ozadje in se je vse večjo pozornost namenjala novim virom ogrožanja sodobnih družb, med katerimi so najpomembnejši terorizem, neenakomeren ekonomski razvoj, degradacija okolja in vse večja odvisnost od sodobnih tehnologij. Tako je naraščala stopnja interakcije med akterji, rezultat teh procesov pa je bilo poenotenje sveta in vse močnejša zavest o svetu kot celoti. To se danes opazi v povezovanju držav v različne mednarodno-varnostne strukture (glej Svete 2005: 66–104).

Buzan pa na varnost gleda kot na biološki mehanizem. Na medsebojno povezavo med individualno in državno varnostjo. Pomembne so komunikacije in nasprotja med posameznikom in varnostjo države, kajti država lahko ogroža posameznikovo varnost. Da so zagotovljene posameznikove potrebe po varnosti, kot so npr. varstvo pred nevarnostmi (objektivna varnost), občutek varnosti (subjektivna varnost) in biti brez skrbi, zagotavlja

---

ki naj bi bili določeni z zunanjimi dejavniki. Razložijo tudi nadaljnji obstoj nekaterih zvez. Trdijo, da so ohranile, ker so vse bolj poudarjale kulturne in civilizacijske razlike med državami članicami, ne pa to, da je to zveza oziroma organizacija kolektivne obrambe, kajti le na ta način je mogoče nadalje razvijati zaveznitva in priti do preoblikovanja v sistem kolektivne varnosti (ibidem).

država. Vendar se postavi dilema, kako vzpostaviti ravnotežje med svobodo in dejanji, ki bi ščitila posameznika pred morebitnimi nevarnostmi, ne da bi pri tem posegla po svobodi nekoga drugega. Gre za težnjo organizma po obstoju kot njegovo prilagajanje na ogrožajoče vplive okolja. Biološko je torej varnost pogoj za delovanje osnovnih življenjskih funkcij. Vendar pa je kljub vsemu individualna varnost podrejena višji politični strukturi države ravno zaradi tega, ker državna in mednarodna varnost ne moreta biti podrejeni individualni (glej Buzan 1991: 36–55).

3 ANALIZA SISTEMA SLO IN DS PRED LETOM 1991

3.1 NASTANEK IN RAZVOJ KONCEPCIJE SLO in DS SFRJ

Bistvo pojma koncepcija splošne ljudske obrambe je bila dana v Smernicah za obrambo SFRJ pred agresijo iz leta 1972, ki je opredeljevala koncepcijo splošne ljudske obrambe kot razredno-socialni in politični pogled na vojno, na odnos do vojne, na osnovne oblike organiziranja in pripravljanja ter na osnovna načela njenega izvajanja. Tak pogled družbe je izhajal iz globokega spoznanja svojega razredno-socialnega bitja in položaja v objektivnem zunanjem okolju, iz ciljev in iz smeri nadaljnjega razvoja in realnih možnosti za ohranitev neodvisnosti in obstoja v svetu sodobnih nasprotij. Zato je bila splošna ljudska obramba integralna in organska funkcija samoupravne družbe za obrambo pred agresijo. Bila je odgovor družbenih, vojaških in drugih znanosti na vprašanja obrambe dežele.

Iz opredelitve te koncepcije pa so izhajali tudi cilji splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (v nadaljevanju SLO in DS), ki so bili opredeljeni v Ustavi SFRJ.

»Delovni ljudje in občani, slovenski narod in italijanska in madžarska narodnost so skupno z drugimi narodi in narodnostmi Jugoslavije odločeni, da vse svoje sile usmerijo v ustvarjalno delo v miru in v graditev svoje samoupravne socialistične skupnosti. Zato si dosledno prizadevajo za politiko miru in so proti agresiji, vojni in agresivnim pritiskom katerekoli vrste. Da bi si zagotovili miren razvoj in socialistično graditev, so pripravljene

z vsemi silami in sredstvi, ki so jim na razpolago, z oboroženim bojem in z drugimi oblikami splošnega ljudskega odpora varovati in braniti svojo svobodo, neodvisnost, suverenost, teritorialno neokrnjenost in socialistični samoupravni red Socialistične republike Slovenije in Socialistične federativne republike Jugoslavije. V ta namen organizirajo in razvijajo splošno ljudsko obrambo kot neločljiv del socialistične samoupravne družbene ureditve, zavedajoč se, da sta obrambna sposobnost družbe in pripravljenost države za obrambo večji, možnost agresije pa manjša, kolikor bolj razvita je splošna ljudska obramba kot oblika in vsebina obrambne organiziranosti družbene skupnosti. Krepitev obrambne sposobnosti države je sestavni del politike miru in enakopravnega mednarodnega sodelovanja.

Splošna ljudska obramba v Socialistični republiki Sloveniji je del enotnega sistema organiziranja, pripravljanja in udeležbe federacije, republik, avtonomnih pokrajin, občin, organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti, družbenopolitičnih in drugih družbenih organizacij, delovnih ljudi in občanov v oboroženem boju in v vseh drugih oblikah odpora ter pri izvrševanju drugih nalog, ki so pomembne za obrambo države. V splošni ljudski obrambi je oborožen boj odločilna oblika upiranja agresiji. Oborožene sile SFRJ so nosilec oboroženega boja in tvorijo enotno celoto. Vrhovno vodstvo in poveljevanje oboroženim silam zagotavljata enotnost in nedeljivost oboroženega boja« (Ustava SFRJ 1974: 27–28).

S primerjavo vsebine Smernic in Ustave lahko izločimo pomembne elemente, ki odražajo koncept SLO in DS, in sicer:

- Vojna, za katero se je jugoslovanska družba pripravljala in ki bi jo izvajala, če bi ji bila vsiljena, bi bila pravična in obrambna, po obliki pa splošna ljudska vojna.
- Obramba Jugoslavije je bila zasnovana in organizirana na samoupravnih družbenopolitičnih in proizvodnih odnosih kot integralna in organska funkcija.
- Trajni cilji so pomenili zaščito temeljnih vrednot, kot so bile svoboda, neodvisnost, suverenost, ...
- SLO je bila definirana kot enoten sistem tako v pripravi kot izvajanju, v katerem je imel vsak svoje pravice in obveznosti.

- V splošni ljudski obrambni vojni so bila uporabljena vsa sredstva s težiščem na nedeljivem oboroženem boju, katerega nosilke so bile oborožene sile.
- Odvrčanje agresije kot sestavni del politike miru in enakopravnega mednarodnega sodelovanja je bila druga mirnodobna funkcija SLO (glej Miljanić in drugi 1986: 236).

Poleg normativnopravnih aktov, ki so opredeljevali sistem SLO in DS, pa ne smemo pozabiti tudi na neposredna družbenozgodovinska izhodišča te koncepcije, ki izhajajo predvsem iz narodnoosvobodilne vojne in revolucije. Iz teh izkušenj ugotovimo, da koncepcija izvira neposredno iz narodnoosvobodilne vojne, v kateri se je pokazalo, da so moralnopolitična enotnost ljudstva, pripravljenost za obrambo svojih interesov in samoorganiziranost ljudstva pod vodstvom komunistične partije Jugoslavije ostali temeljni dejavniki splošne ljudske obrambne vojne (glej Miljanić in drugi 1986: 238–239).

3.2 TEMELJI SISTEMA SLO in DS

3.2.1 Pojem sistema SLO in DS

Obstoj tega sistema je pomenil bistveni pogoj za delovanje in uresničevanje koncepcije SLO in DS, temelj, ki je opredeljeval funkcijo in način uresničevanja sistema.

SLO in DS sta bila dva sistema oziroma dve funkciji v družbi, ki sta imela isti glavni cilj: obrambo in zaščito SFRJ. V enoten sistem sta bila povezana zaradi istih izvajalcev in nosilcev jugoslovanske skupnosti.

SLO sem opredelila že zgoraj, tako da bom v nadaljevanju opredelila še drugi del sistema, in sicer družbeno samozaščito.

Družbena samozaščita je bila sistem ukrepov in dejavnosti, s katerimi so občani in vsa skupnost varovali osebno in premoženjsko varnost delovnih ljudi in občanov, materialne

dobrine družbe, neodvisnost in ozemeljsko celovitost SFRJ, ustavno ureditev, ki je temeljila na oblasti delavskega razreda³, socialističnem samoupravljanju, bratstvu in enotnosti, enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti ter na neuvrščenosti, in samoupravne pravice delavca in občana v združenem delu skupaj z vsemi drugimi svoboščinami (Ulčar 1985: 21).

Oba sistema sta poudarjala enako družbeno funkcijo, in sicer obrambo in zaščito najpomembnejših vitalnih vrednot jugoslovanskega naroda, delavskega razreda in delavskih ljudi ter pogoje za njihov nadaljnji socialistični razvoj na temeljih samoupravljanja. S sistemom SLO se je branila ozemeljska celovitost, neodvisnost, svoboda, ki so bile opredeljene v Ustavi SFRJ, kjer je bila določena družbena ureditev pred sovražnikovim oboroženim napadom in drugimi agresivnimi dejanji, medtem ko se je s sistemom DS ščitilo pred vsemi vrstami ogrožanja z Ustavo opredeljeno socialistično družbeno ureditev, pravice ljudi, človekovo svobodo, družbeno premoženje ter občanovo osebno in premoženjsko varnost (glej Vučinić in drugi 1986: 6).

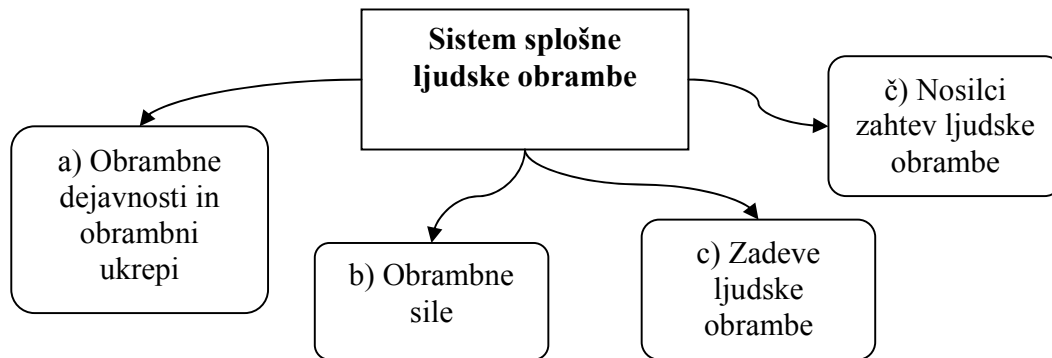
Oba sistema sta morala biti medsebojno usklajena in pogojena, da se je lahko zagotovila celovita varnost države, kajti notranja stabilnost družbe je bila izredno pomembna za obrambo, ker se je nasprotnik lahko izognil agresiji, vendar je skušal doseči svoje cilje ravno z razbitjem notranje kohezivnosti in družbenih vrednot.

---

³ To lahko povežemo z marksistično teorijo, ki sicer trdi, da bo kapitalistični razred vedno izkoriščal delavski razred zaradi ugotovitve, da morajo ljudje proizvajati sredstva za preživetje in ker bo pri tem vedno nastajalo protislovje med družbenimi razredi (glej Haralambos in drugi 1999: 17–20). Tako je tudi sistem SLO in DS, ki ga lahko označimo kot kapitalista, izkoriščeval delovne ljudi (delavski razred) za svoj obstoj.

3.2.2 Struktura sistema SLO

Slika 3.2.2.1: Prikaz strukture sistema splošne ljudske obrambe

Vir: glej Vučinić in drugi 1986: 7.

a) Obrambne dejavnosti so bile vse tiste aktivnosti, ki so pripomogle k obrambi države pred agresijo in kakršnimikoli drugimi oblikami sovražnih namenov ali dejanj. Zato so lahko med tiste dejavnosti, ki so imele bodisi neposreden bodisi posreden pomen, sodili tudi oboroženi boj, neoborožene oblike upiranja agresorju, družbena samozaščita, civilna zaščita, služba opazovanja in obveščanja, delovanje družbenopolitičnega sistema ter delovanje družbenoekonomskega sistema in sistema družbenih dejavnosti. Med vsemi aktivnostmi je imela vsaka določeno funkcijo, med njimi pa je bil potreben ustrezen odnos medsebojne odvisnosti in povezanosti (ibidem).

Za dejavnosti civilne zaščite je bilo značilno, da so zmanjševale in blažile učinke sovražnikovega delovanja, ki je bilo usmerjeno proti civilnemu prebivalstvu in materialnim dobrinam. Ti ukrepi in samopomoč prebivalstva so pomenili velik strateški prispevek v boju proti agresorju. Da je lahko civilna zaščita dobro in neomejeno delovala, je bilo potrebno tudi sodelovanje civilnega prebivalstva v njihovih vrstah (glej Vučinić in drugi 1986: 8).

Obrambni ukrepi so bili postopki, ki so oborožene sile in celotno družbo pripravljali na čim boljše pripravljenost za izvajanje obrambnih dejavnosti. S temi ukrepi se je reagiralo na določeno nevarnost, ki je ogrožala državo. Z njimi naj bi se preprečila agresija ali zmanjšale njene posledice. Med obrambne ukrepe so uvrščali:

- *objavo vojnega stanja*

To je pomenilo, da je SFRJ grozila neposredna agresija, s katero so bili ogroženi vsi vitalni organi in interesi države kot tudi vsa družba. Ob objavi so se aktivirala vsa sredstva za boj proti agresorju.

- *potrebo po ugotavljanju obstoja neposredne vojne nevarnosti*

Ta je obstajala takrat, kadar se je glede na razplet dogodkov upravičeno sklepalo, da utegne državo napasti ena ali več držav.

- *mobilizacijo*

Z njo je bila zagotovljena popolnitev mirnodobnih enot in materialnih sredstev; Aktivirale so se tudi vojne enote, enote združenega dela, državnih organizacij in drugih, ki so morale v času vojne nemoteno delovati. Mobilizacija se je izvedla po vnaprej sprejetih načrtih, ki so bili v skladu z enotnim sistemom mobilizacije. Določilo jih je predsedstvo SFRJ. Mobilizacija je bila lahko splošna ali delna, po načinu izvajanja pa javna ali tajna. Pripravljenost posameznih delov, ki so sodelovali pri mobilizaciji, se je lahko preverila z mobilizacijskimi vajami in poskusno mobilizacijo (Zakon o splošni ljudski obrambi 1982: 41).

- *ukrepe pripravljenosti*

Sprejemali so se v času neposredne vojne napovedi ali obstoja nevarnosti. Ti so se lahko nanašali na vse sodelujoče v vojni (oborožene sile, prebivalstvo, državne organe ...). Pripravljenost oboroženih sil je obsegala politične, mobilizacijske, varnostne, organizacijske in druge postopke, za katere so menili, da so potrebni za odvrčanje napada na državo. S tem pa naj bi se povečevala tudi bojna pripravljenost enot za izvrševanje bojnih nalog in izvršitev nalog za varstvo prebivalstva in ozemlja pred drugimi nevarnostmi. Te ukrepe so pravočasno pripravili, o uporabi pa je odločalo predsedstvo SFRJ (glej Vučinić in drugi 1986: 8–9 in Zakon o ljudski obrambi 1974: 29–30).

b) Obrambne sile SFRJ so predstavljale skupne sile države, ki se jih je uporabljalo v boju z nasprotnikom. Osnovne sile so bile človeške in materialne možnosti, ki jih država premore. Človeške možnosti so se v obrambi kazale kot vera v obrambo družbenih vrednot, znanje in pripravljenost premagati nasprotnika, kot sposobnost premagati psihološke ovire, ki jih povzroča vojna. Materialne možnosti pa so pomenile sposobnost države, da ima toliko ekonomskih zmogljivosti, da bi zagotovile vsa potrebna sredstva za boj proti agresorju kot tudi za preživetje vsega prebivalstva (glej Vučinić in drugi 1986: 10).

c) Zadeve ljudske obrambe so vključevale vse dejavnosti, ki so pripomogle k razvoju in krepitvi socialistične samoupravne družbe. Mednje so sodili npr. razvoj normativnopravne dejavnosti, proučevanje pojavov in dogodkov civilne zaščite, obveščanje in alarmiranje, izdelava načrtov in ukrepov za obrambno pripravljenost države, mobilizacijske priprave in zadeve itd. (ibidem).

č) Subjekti in nosilci zadev ljudske obrambe so bili vsi tisti narodi, ljudje in občani, ki so organizirali obrambo lastne države in jo izvajali kot svojo. Vsak subjekt je bil družbeni dejavnik, ki je imel določene pravice in dolžnosti, vendar je bila njegova pristojnost omejena z ustavo in zakoni. Subjektov je bilo veliko, vendar se bom osredotočila le na vlogo občine, krajevnih skupnosti in civilne zaščite, ki so za mojo nalogo pomembnejši.

Občina je bila eden od elementov, ki so povezovali subjekte v celoto. Njena vloga je bila sodelovanje pri ljudski obrambi poleg federacije, republike, pokrajine in krajevnih skupnosti. Te so morale biti medsebojno usklajene, da so se njihove zahteve in načrti na lokalni ravni lažje uresničili. Občina je bila primarni vir podatkov o občanih, ki so bili razporejeni na vojno dolžnost ter na ta način popolnjevali oborožene sile in mobilizirali materialno-tehnična sredstva za potrebe obrambnih sil države. Vloga občine se je poudarjala pri usposabljanju za obrambo, obrambnih pripravah, še posebej pa je bila pomembna pri pouku mladine in vseh občanov o sistemu SLO in DS. Pristojnosti za obrambne zadeve je občina izvrševala preko skupščine in njenih organov, štaba za teritorialno obrambo, štaba CZ, upravnih organov, v vojni pa je delovala preko

predsedstva skupščine občine in svojih odlokov ter statotov (glej Vučinić in drugi 1986: 14).

»Med vojno organizirajo delovni ljudje in občani v krajevni skupnosti v skladu z obrambnimi načrti in ukrepi občine splošni ljudski odpor in ga vodijo, organizirajo zaščito prebivalstva in materialnih dobrin pred vojnimi razdejanji in drugimi nevarnostmi, mobilizirajo vse sile in sredstva za splošno ljudsko obrambo in opravljajo druge naloge in dela, ki imajo pomen za obrambo države« (Zakon o splošni ljudski obrambi 1982: 68).

Krajevna skupnost je bila tista, ki je vključevala vse krajanje v obrambne dejavnosti, še posebej za primer, če bi agresor zavzel samo ozemlje določene krajevne skupnosti, kajti družba, ki je branila svoje družbene vrednote in interese, se je lahko uprla agresorju in organizirala boj proti njemu. To je lahko storila na različne načine, in sicer s sabotajami, diverzijami, sistemom opazovanja in obveščanja, aktiviranjem enot CZ, skrbjo za zdravstveno varstvo ipd. Vse, kar je krajevna skupnost izvajala in organizirala, je bilo določeno v njenem statutu, vse pa je usmerjala občina (glej Vučinić in drugi 1986: 15).

Vloga človeškega dejavnika se je skozi razvoj vojaške tehnike in tehnologije vseskozi povečevala in ne zmanjševala, kot bi to pričakovali ravno zaradi razvoja sredstev. Občanu so z ustavo določili pravice in dolžnosti, ki jih je moral izpolnjevati, prav tako tudi dolžnost braniti državo, če je bil za to sposoben. Zakon o splošni ljudski obrambi je delovnim ljudem in občanom naložil naslednje temeljne pravice in dolžnosti:

- izvrševati vojaško obveznost, ki je bila določena z njihovim usposabljanjem in udeležbo; ta obveznost se je popolnjevala na naborniški način in vključevala državljane obeh spolov;
- sodelovati pri civilni zaščiti, ki je zajemala vse državljane, stare od šestnajst do šestdeset let, če so bili sposobni ali pa tudi če so bili na podlagi zakona oproščeni⁴; sodelovati so morali pri zaščiti in reševanju prebivalcev, materialnih

---

⁴ Nosečnice ali matere z otroki, ki so mlajši od sedem let, oziroma z dvema ali več otroki, mlajšimi od deset let, so oproščene obveznosti sodelovanja v enotah in organih CZ. Izjemoma se po potrebi razporedijo

- in tehničnih sredstev, pri naravnih ali drugih nesrečah ter sodelovati v enotah CZ in štabu⁵;
- usposabljanje se za splošno ljudsko obrambo (to je pomenilo usposabljanje se v miru za primer agresije), ki je tudi vključevala vse občane obeh spolov, starih od šestnajst do šestdeset let oziroma za ženske do petinpetdeset let;
  - izvrševati delovno dolžnost, ki je bila v vojni obvezna, da so se na ta način lažje zagotovila potrebna sredstva za delovanje organizacij in drugih organov, nanašala pa se je na vse občane razen tiste, ki so že bili vključeni v oborožene sile;
  - izvrševati materialno dolžnost, kar je pomenilo, da občani dajo na razpolago svoja sredstva (hrana, gorivo ipd.) za preskrbo oboroženih sil (zanje so prejeli nadomestilo).

Ukrepe za zaščito varnosti in tajnosti ljudske obrambe so izvajali občani v skupini ali organizaciji, v kateri so aktivno sodelovali pri obrambi države. Vendar so lahko še na drugačen način pomagali pri obrambi, kot so bile na primer neoborožene oblike odpora s propagando, psihološkim pritiskom in neposlušnostjo agresorju (Zakon o splošni ljudski obrambi 1982: 45 in glej Vučinić in drugi 1986: 18–19).

3.2.3 Značilnosti sistema SLO in DS

Bistvene značilnosti oziroma lastnosti so bile enotnost, podružbljenost in razredno-revolucionarna zasnovanost, učinkovitost in zunanjepolitična funkcionalnost.

Enotnost sistema je bila primarna značilnost sistema SLO in DS, kar se je kazalo v povezanosti sistema v idejnem, organizacijskem in funkcionalnem smislu. Idejna enotnost se je najbolj kazala v dejanjih obrambnih subjektov, ki so bili prepričani, da je obramba države pogoj za nadaljnji razvoj, ki ga je mogoče uresničevati le s skupnimi prizadevanji in interesi. V organizacijskem smislu se je enotnost kazala kot povezana organizirana skupnost, ki je združevala vse bistvene elemente, pomembne za obrambo

---

matere, ki so zdravnice, inženirke in druge nujno potrebne strokovnjakinje, ki imajo otroke, starejše od enega leta (Sikimić 1986: 125).

⁵ Vsi tisti prebivalci, ki niso vključeni v enote in štabe za CZ, so po veljavnih predpisih dolžni obiskovati pouk za obrambo in zaščito, katerega namen je seznanitev vsakega posameznika z nevarnostmi v vojni ali ob naravnih in drugih nesrečah (glej Štukelj 1985: 294).

države in družbe. Bistvo funkcionalne enotnosti pa se je kazalo v vzpostavljenih odnosih med različnimi elementi in organi, med katerimi je vsak aktivno sodeloval v obrambi (glej Vučinić in drugi 1986: 19–20).

Podružbljanje obrambnih zadev se je kazalo v sodelovanju vseh dejavnikov družbe pri politiki in obrambi, ki so jih opravljali v skladu s svojimi pravicami in dolžnostmi. S političnim podružbljanjem je nastajalo več možnosti za obrambno sodelovanje vseh družbenih dejavnikov. S tem je obrambno področje postajalo del družbenih odnosov. Raven podružbljanja je bila odvisna od stopnje demokratičnosti v državi, kajti njeno bistvo ni bilo samo v izvajanju obrambe, ampak tudi v podružbljanju političnega odločanja. Razredno-revolucionarna lastnost je bila temeljna oblika družbenih odnosov in temelj socialistične samoupravne demokracije, v kateri si je delavski razred ustvarjal okoliščine za boj proti agresorju (ibidem).

Sistem, ki je nenehno odvrčal agresijo in jo je bil sposoben nadzirati, je vseboval dve poglavitni merili učinkovitosti. Bistvene komponente njegove učinkovitosti so predstavljali funkcije, elementi in lastnosti sistema SLO in DS, med katerimi so bile najpomembnejše kompletnost, sodobnost, mobilnost, prožnost sistema, ofenzivnost, vztrajnost in trajnost sistema ter prednost oboroženih sil in njihove funkcije (glej Vučinić in drugi 1986: 21–23).

Glede na geostrateški položaj Jugoslavije je bilo pomembno, da je ta imela sposobnost odvrčati potencialnega agresorja z močjo in silo sistema SLO in DS. Še pomembnejše pa je bilo, da je ta sistem odražal zunanjepolitično usmeritev, prakso in položaj države. Pri Jugoslaviji je bila posebnost v tem, da je izvajala politiko neuvrčenosti ter v mednarodnih odnosih delovala v skladu z načeli ustanovne listine Združenih narodov, kjer je opredeljeno, da države ne smejo uporabljati sile in delovati proti ozemeljski celovitosti drugih držav (ibidem).

Iz dane zgornje opredelitve sistema SLO in DS lahko ugotovimo, da je SLO predstavljala pojem, ki je nastal kot rezultat teorije in prakse jugoslovanske samoupravne socialistične

družbe in kot oblika organiziranega oboroženega ljudstva oziroma družbe. V tako zasnovanem sistemu so bili udeleženci (ljudje, delovne organizacije in skupnosti) neposredni nosilci pravice in dolžnosti do obrambe države. Ta pravica je bila neodtujljiva in jo je bilo potrebno izpolnjevati. Sistem se je organiziral po principu množičnosti, vendar je to pomenilo vpletenost v vsakdanje življenje in delo sodelujočih državljanov. Čedalje bolj so občani postajali neločljiv del sistema, kar se je kazalo tudi v večji uspešnosti in kvaliteti podružbljanja. Iz tega lahko sklepamo, da so bili glavna obrambnozaščitna funkcija države ravno ljudje, torej je bila ta funkcija v pristojnosti celotne družbe. To se je kazalo v njihovi dejavnosti, s katero so se ukvarjali številni dejavniki, kot so bili krajevne skupnosti, organizacije združenega dela itd. Ta neodtujljiva pravica in delovna obveznost vsakega državljana je omogočala priprave in izvajanje SLO in DS na vseh področjih gospodarstva in mobiliziranja. Bila je tako rekoč vseprisotna. Morda se je na nek način hotela vojska kot represivni aparat države še bolj približati državljanom in jim vzbuditi občutek, da ni odtujena družbena sila, kot bi mislili, temveč je skušala to misel izničiti.

Težišče sistema je temeljilo na več ravneh tako v federaciji kot na ravni države same, danes pa je težišče usmerjeno izključno na lokalno skupnost oziroma občino. Pomemben vidik, ki ga v sistemu SLO in DS niso postavljali na prvo mesto, je bilo preventivno delovanje, na katerem temelji današnji sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Glavno obliko upiranja agresiji sta predstavljala oboroženi boj in uporaba sile, zato se poraja vprašanje, zakaj niso uporabljali nenasilnih sredstev za boj proti morebitnemu agresorju, ko pa so igrali zunanjo politiko neuvrščenosti. Ta je temeljila na ustanovni listini ZN, ki je jasno opredeljevala neuporabo sile zoper druge države. Jugoslavija oziroma njen sistem SLO in DS pa je temeljil ravno na njeni uporabi. Mirnodobna funkcija je bila sekundarnega pomena predvsem zaradi mednarodno-političnih razmer v svetu. Po razpadu Jugoslavije so se spremenila pojmovanja o varnosti in zunanja politika držav, kar je privedlo do novih razmer in ogrožanj, s katerimi ima danes opraviti sistem zaščite in reševanja. Spremenjeno mednarodno okolje je bil tisti ključni element oziroma dejavnik, zaradi katerega sistem SLO in DS ni mogel več

delovati in se spoprijemati z novonastalimi grožnjami. Zato ga je bilo nujno spremeniti, dopolniti in prilagoditi novim razmeram.

3.3 CIVILNA ZAŠČITA V SISTEMU SLO

3.3.1 Razvoj civilne zaščite

Razvoj dejavnosti zaščite in reševanja je bil tesno povezan z razvojem in humanizacijo medčloveških odnosov. Šlo je za družbeno pogojenost nastanka in razvoja, pri katerem so imeli največjo vlogo predvsem ekonomski, tehnološki, politični in vojaškostrokovni dejavniki. Dejavnosti za zaščito in reševanje so najbolj napredovale med prvo svetovno vojno, zlasti pa med drugo svetovno vojno in tudi po njej. Z uporabo letalstva v prvi svetovni vojni se je pričela stopnjevati ogroženost civilnega prebivalstva, z njim pa se je spremenila tudi struktura vojnih žrtev (glej Ušeničnik 1983: 3–4).

Prve organizirane oblike zaščite ljudi in imetja so najverjetneje nastale predvsem za zaščito pred oboroženimi napadi na naselja oziroma v vojnah. Nastanek Rdečega križa izvira iz poučevanja laikov v nujenju prve pomoči, ki je eno od temeljnih poslanstev RK. Posledica teh prizadevanj je bil tudi podpis prve ženevske konvencije leta 1864, ki je zaščitila sanitetno osebje, vojaške kurate in civilno prebivalstvo. V povezavi z nastankom Mednarodnega odbora RK (ICRC) je nastala tudi CZ v svetu. RK opravlja nadvse pomembno vlogo zbiranja podatkov o ranjenih, umrlih, pogrešanih ... V Sloveniji kot predstavnik mednarodnega RK deluje Rdeči križ Slovenije, ki je enakopraven član Mednarodne federacije društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Na slovenskih tleh deluje že od leta 1863, leta 1993 pa ga je Mednarodni odbor Rdečega križa v Ženevi priznal tudi kot samostojno nacionalno društvo.

Stanje in razvoj CZ v svetu sta vplivala tudi na CZ v Jugoslaviji. Intenzivno se je pričela razvijati šele po drugi svetovni vojni od leta 1948, ko so pri državnem ministrstvu notranjih zadev ustanovili Oddelek za protiavionsko zaščito (PAZ). Istega leta so izoblikovali osnovne zahteve o organizaciji te službe, splošna oblast pa je bila dodeljena ministrstvu notranjih zadev. Do sprejetja zakona o ljudski obrambi leta 1974 se je

organizaciji PAZ ne samo zamenjal naziv, ampak se je tudi bistveno organizacijsko spremenila. Področje dejavnosti CZ se je razširilo ne samo na zaščito v primeru vojne, ampak tudi na ščitenje prebivalstva pred elementarnimi nesrečami in katastrofami. Vse do leta 1962 je nadzor in oblast nad CZ imelo ministrstvo za notranje zadeve⁶. V tem letu je bil sprejet zakon o prenosu zadev CZ na organ uprave za narodno obrambo. Tako je leta 1965 uradno prečiščeno besedilo zakona o narodni obrambi le potrdilo dotedanje dosežke. Najpomembnejša je bila razglasitev dopoljenega zakona o narodni obrambi in doktrinarnih načel CZ, ki so pomenila najpopolnejšo normativnopravno usklajenost z novo ustavo SFRJ. S temi dokumenti so bili konstitutivni elementi CZ utrjeni. (glej Stojanović 1984: 20–22).

Po letu 1976 je bil viden največji napredek na tem področju, ko so bile naloge CZ celostno zajete v razvojnih načrtih vseh organizacij in skupnosti (glej Ušeničnik 1983: 7).

3.3.2 Pomen, vloga in naloge civilne zaščite

Z razvojem oborožitvenih sistemov skozi desetletja sta se spreminjali struktura žrtev med ljudmi in gmotna škoda na vseh prizadetih območjih vojskujočih se držav. Ne le da je to zabrisalo meje med frontno črto in zaledjem, temveč se je boj vse bolj prenašal na zaledje, ki je tako postalo najobčutljivejši del vojskovanja. Z razvojem in uporabo jedrskega orožja so se te posledice le še bolj povečale. Stalne lokalne vojne po drugi svetovni vojni pričajo o sodobnejši in učinkovitejši tehniki, katere posledice so še hujše, zato je potreba po dobro organizirani CZ še toliko večja. Skrb za civilno prebivalstvo in materialne dobrine so le nekatere naloge, ki jih CZ lahko uspešno opravlja, vendar le takrat, ko v svoji organizacijski zasnovi upošteva vse vojne nevarnosti, ne le močne letalske napade in napade z raketnim orožjem, temveč tudi akcije kopenskih sil in morebitno uporabo jedrskega, kemičnega ali biološkega orožja. Oboroženim silam so tako pripadniki CZ pomagali ne samo s preskrbo, ampak tudi z različnimi oblikami odpora, pri katerih so imeli zahtevno vlogo. Toda ljudje so bili izpostavljeni še drugim nevarnostim, kot so bile predvsem naravne nesreče ter nesreče, ki jih je prinesla sodobna

---

⁶ Po svetu sta oblast in nadzor nad CZ še danes pod okriljem ministrstva za notranje zadeve.

tehnika. Pomoč CZ v takih primerih ni bilo več vojno delovanje, temveč mirnodobno. V njem so se predvsem usposabljali za delovanje ob naravnih in drugih nesrečah (glej Štukelj 1985: 7–10).

CZ je bila zelo pomemben dejavnik družbene samozaščite. Ne zato, ker je opravljala svoje temeljne naloge, temveč ker je izpolnjevala tudi druge obveznosti. Na primer, ko so poskušale nasprotnikove tajne službe zbrati čim več podatkov o delovanju, strokovni pripravljenosti, razmestitvi enot in štabov, razmestitvi skladišč z opremo in strukturi CZ. Na ta način so imele večje možnosti za oslabitev njihove pripravljenosti in opravljanja nalog, z napadi pa uničiti opremo in skladišča. Zato je bila ena izmed nalog vseh članov štaba CZ preprečiti kakršnokoli podtalno dejavnost. Najbolj pomembno je bilo, da so člani zavarovali načrte CZ, dokumente o opremljenosti in organizaciji, da ne bi prišli v roke ljudem, ki bi te podatke izkoristili v nasprotnikove namene (glej Štukelj 1985: 10–12).

Glede na možne posledice v vojni ali ob naravnih in drugih nesrečah so razlikovali naslednje naloge CZ v miru:

a) naloge pri pripravah za obrambo in zaščito:

- priprava, usposabljanje in opremljanje občanov za preventivo in neposredno zaščito,
- organiziranje, opremljanje in usposabljanje enot in štabov za CZ, ki izvajajo ukrepe zaščite in reševanja (v nadaljevanju ZiR),
- priprava in zagotavljanje možnosti za izvajanje ukrepov ZiR (varovanje ljudi in materialnih dobrin, evakuacija, ...),
- izvajanje ukrepov za pripravo in usposabljanje komunalnih, gradbenih in drugih organizacij združenega dela za zaščitne in reševalne akcije v vojni,
- sodelovanje z družbenimi organizacijami, predvsem z Rdečim križem, gasilci, ...

b) naloge ob naravnih in drugih nesrečah v miru, izrednih razmerah in v vojni:

- pravočasno aktiviranje štabov in enot CZ ter izvajanje ukrepov ZiR, ko agresor neposredno ogroža določeno območje,
- reševanje ogroženega in prizadetega prebivalstva, evakuacija, odpravljanje posledic, preprečevanje možnih širših in poznejših posledic delovanja agresorjevih ali naravnih razdiralnih sil v miru in vojni,
- izvajanje nalog in ukrepov družbene samozaščite,
- sodelovanje v izvajanju drugih nalog v pripravah na oboroženi boj in druge oblike odpora ter zagotavljanje možnosti za gospodarsko in družbeno dejavnost (Mandić in drugi 1983: 16–17).

3.3.3 Organizacija sistema civilne zaščite

Po 151. členu zakona o splošni ljudski obrambi se je CZ organizirala v stanovanjski hiši in poslovni stavbi, javnem in drugem objektu, naseljenem kraju, krajevni skupnosti, temeljni in drugi organizaciji združenega dela, delovni skupnosti in v drugi samoupravni organizaciji in skupnosti ter družbenopolitični skupnosti. CZ se je organizirala kot enoten sistem v občini oziroma mestu.

152. člen zakona o splošni ljudski obrambi pa govori o tem, da je CZ obsegala osebno in vzajemno zaščito delovnih ljudi in občanov, ukrepe za ZiR, enote, štabe in druge organe civilne zaščite ter druge oblike organiziranja CZ. V ZiR ljudi, materialnih in drugih dobrin so poleg enot, štabov in drugih organov CZ vključevali tudi vse organizacije in službe, ki so se ukvarjale z zaščito in reševanjem kot z redno dejavnostjo.

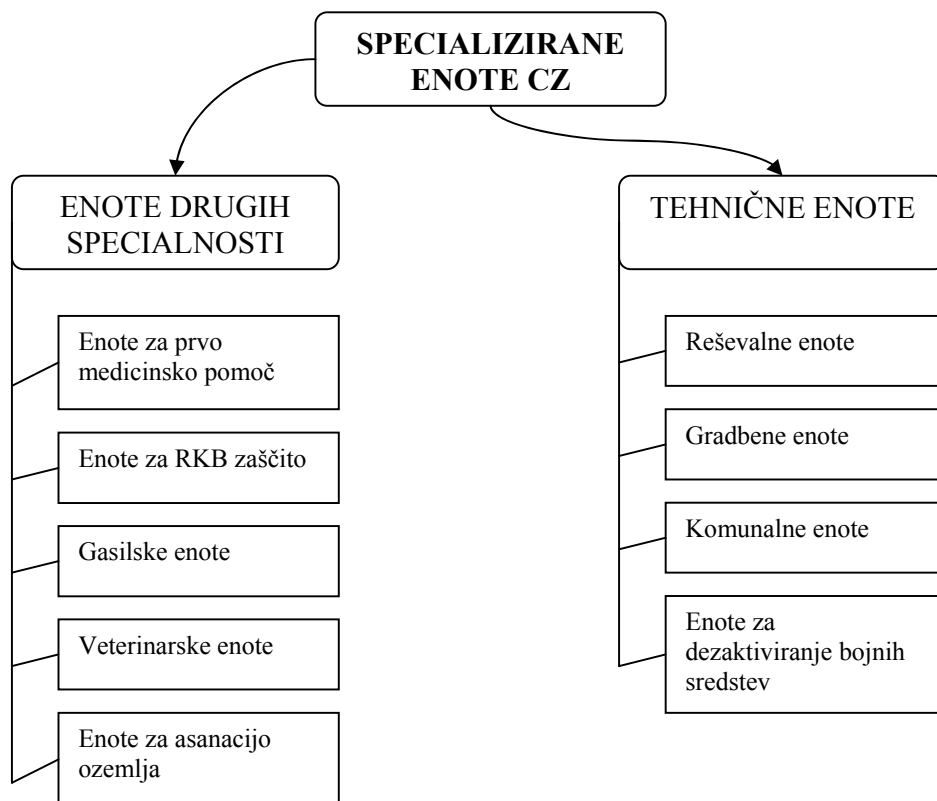
a) **Osebna in vzajemna zaščita** delovnih ljudi in občanov je bila največja zvrst organiziranega izvajanja ukrepov in pripravljanja ljudi tam, kjer živijo in delajo. Vsakdo je bil dolžan zaščititi sebe in bližnje ter neposredno okolico. Z osveščanjem so občane usposobili in poučili o pomoči in uporabi ukrepov za zaščito.

b) V obseg **ukrepov ZiR** po 157. členu zakona o splošni ljudski obrambi so sodili zaščititi ljudi in materialnih dobrin, evakuacija, oskrba ogroženih in prizadetih, zatemnitev,

maskiranje, RKB zaščita, zaščita in reševanje pred rušenji, poplavami, požari in eksplozijami, prva medicinska pomoč, zaščita in reševanje živali in živil rastlinskega izvora, zaščita in reševanje rastlin in izdelkov iz njih ter asanacija terena. Kasnejša literatura pa opredeljuje še ukrep zaščite pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi, katere namen je pravočasno dezaktiviranje in uničenje eksplozivnih sredstev. Ta sredstva so uničevale posebej za to izurjene enote CZ. Ti ukrepi so bili temeljna oblika preventive in neposredne zaščite v vojni in ob naravnih ali drugih nesrečah v miru. Vrsta in obseg sta bila odvisna od stopnje in vrste ogroženosti v nekem okolju (glej Štukelj 1985: 284–286 in glej Vučinić in drugi 1986: 50–54).

c) **Enote civilne zaščite** so ustanovljale temeljne in druge organizacije združenega dela, delovne skupnosti, krajevne skupnosti in občine. Lahko pa so jih ustanovljale tudi mestne skupnosti občin, nekatere specializirane enote ter republike in avtonomne pokrajine. Enote so se popolnjevale z obvezniki CZ v občini, krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Lahko so jih ustanovili tudi v stanovanjskih blokih in drugih stavbah. Glede na namembnost in naloge so se delili na splošne enote, ki so opravljale manj zahtevna dela, predstavljale pa so jedro, okoli katerega so se zbirali vsi občani, ki so bili za to usposobljeni, ter na specializirane enote, ki so opravljale obsežnejše in nevarnejše naloge in odpravljale posledice vojne ali druge nesreče. Namenjene so bile za različne naloge, kot so npr. gašenje požarov, reševanje iz ruševin, RKB zaščita ipd. Te naloge so izvajale samostojno ali v sodelovanju z drugimi splošnimi enotami in enotami oboroženih sil, lahko pa so se specializirane enote združile tudi v združene enote CZ, ki so opravljale vse naloge ZiR. Take enote so največkrat organizirale najbolj ogrožene občine (glej Mandić in drugi 1983: 20, glej Vučinić in drugi 1986: 54–55 in glej Štukelj 1985: 289).

Slika 3.3.3.1: Prikaz delitve specializiranih enot CZ

Vir: glej Vučinić in drugi 1986: 55.

č) **Štabi CZ** so predstavljali najpomembnejši del celotnega sistema SLO in DS, kajti strokovno-operativno vodenje je bilo ključ do vseh rezultatov in uspehov. Njihove naloge so bile vodenje organizacije, priprave in dejavnosti ZiR. Delovali so na državni, regionalni in lokalni ravni. V miru so skrbeli za izvajanje usposabljanja in izpopolnjevanja članov enot za čim boljše delovanje ob izrednih razmerah ali v vojnem stanju. Štab sta neposredno vodila komandant in načelnik štaba. Štabi so bili vedno sestavljeni tako, da je bil vsak član zadolžen za svoje strokovno področje. S tem so poskušali zagotoviti operativno delovanje na vseh področjih. V manjših organizacijah ali stanovanjskih stavbah so delovali poverjeniki CZ, katerih naloga je bila vodenje prebivalcev pri opravljanju ukrepov CZ (npr. poverjeniki za evakuacijo, zaklonski

poverjeniki itd.). Svet za civilno zaščito, ki je deloval na ravni federacije, je bil posvetovalno telo, ki je usmerjalo priprave in razvoj CZ v vseh družbenih strukturah (glej Štukelj 1985: 290 in Vučinić in drugi 1986: 57).

3.3.4 Struktura lokalne ravni in organov civilne zaščite v njej

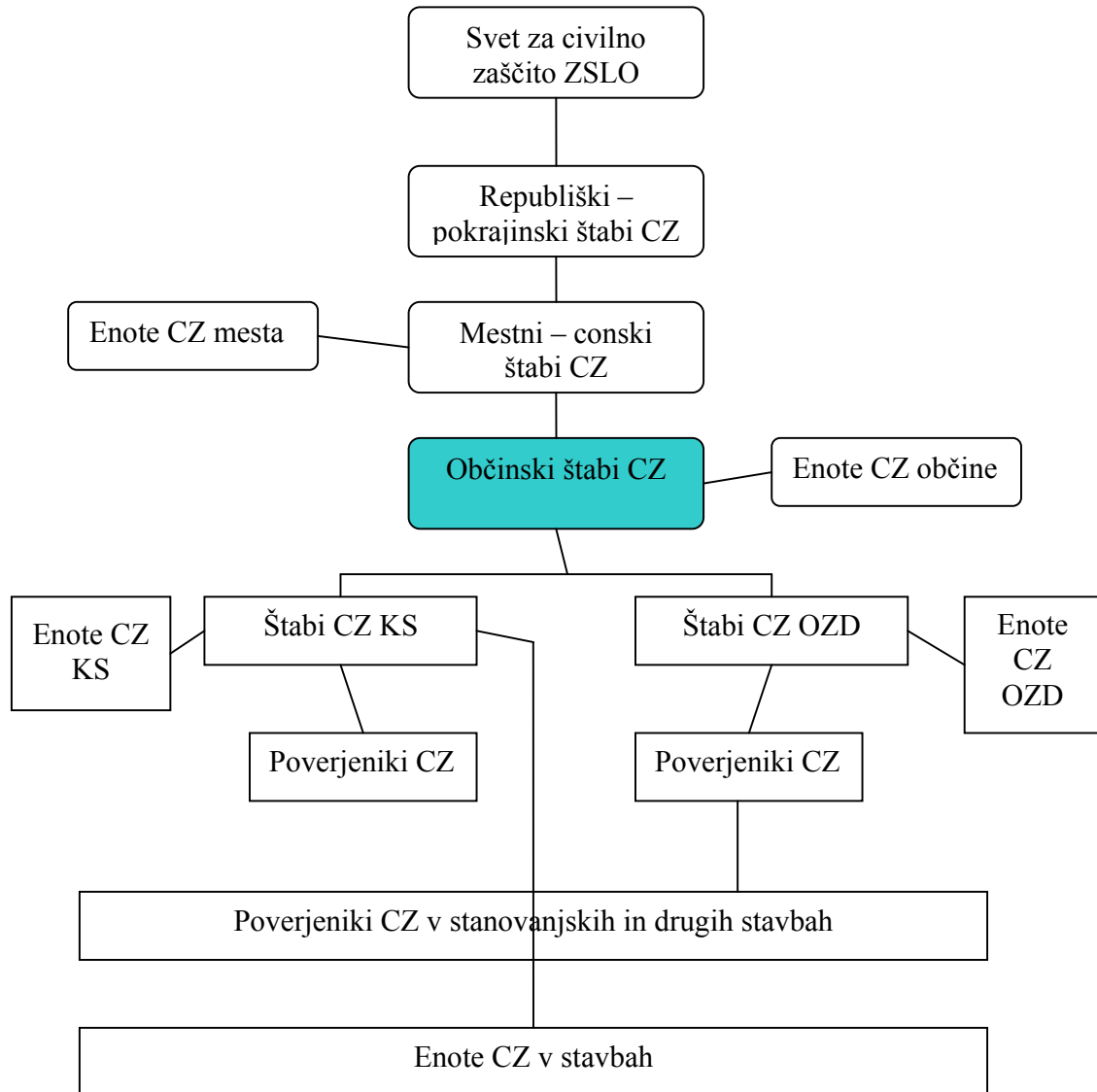
Občina je bila v najširšem smislu organizirana skupnost ljudi, ki je na določenem teritoriju izvrševala oblast in upravljala druge družbene zadeve. Ustava iz leta 1974 je občinam omogočila razširitev in dopolnitev njihovih funkcij s tem, ko je bistveno okrepila njihovo vlogo lokalnih samoupravnih skupnosti delovnih ljudi in občanov ter temeljnih družbenopolitičnih skupnosti, ki so bile pomembne za izvrševanje oblasti. Za opravljanje funkcij občine sta Ustava in statut občine določala njene pravice in dolžnosti, predvsem zaradi zagotovitve enotnega političnega sistema (glej Strobl in drugi 1986: 283–286).

Občina kot komuna je predstavljala odnose med delovnimi ljudmi, ki so bili organizirani v TOZD-ih, krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah. Z uvedbo delegatskega sistema so vnesli pomembne spremembe v skupščinski sistem v občini, in sicer bil je odpravljen sistem odbornikov, delegatski sistem pa naj bi omogočil prenos težišča odločanja iz organov občinske skupščine na delegatsko bazo. Občinska skupščina je tako imela vlogo posvetovalnega organa, mesta, kjer so se usklajevali interesi, stališča in predlogi. Slabost delegatskega sistema je bila, da v praksi nikoli niso zaživel predlogi, pobude in stališča od spodaj navzgor, zato je večinski predlagatelj, ob pomoči občinskih upravnih organov, postal izvršni svet. Zaradi preobremenjenosti celotne občinske skupščine je prihajalo do nedodelanosti določil statutom, ki naj bi razmejili pristojnosti med zbori občinske skupščine, izvršnim svetom in občinskimi upravnimi organi (glej Ribičič 1978: 25–28).

Iz dane strukture lokalne ravni lahko razberemo, da se je CZ delila in delovala v dveh zborih, in sicer v zboru združenega dela in zboru krajevnih skupnosti. V vsakem od njiju je imela svojo strukturo in ljudi, po katerih so se lahko organizirali in delovali. Krovni

organ, ki je vse skupaj povezoval, je bil Svet za CZ, na lokalni ravni pa jih je povezoval občinski štab CZ.

Slika 3.3.4.1 Prikaz strukture organov CZ

Vir: Vučinić 1986: 56.

Opozorila bi na nekatere pomanjkljivosti in slabosti, katerim sistem SLO in DS ter tudi CZ nista dajala velikega pomena. Organizacijska struktura ni bila zadostno prilagojena oziroma ni ustrezala dejanskim potrebam določenega okolja (npr. bivalnega in delovnega). To bi lahko dosegli z načrti zaščite in reševanja, ki temeljijo na ocenah ogroženosti posameznega okolja. Taki načrti bi morali obsegati vsako ogroženost oziroma nesrečo posebej, kajti na ta način bi se lažje organizirali in hitreje posredovali. Organiziranje mora temeljiti na teritorialnem načelu, saj je tako lažje pravočasno mobilizirati ljudi za pomoč in tudi finančna sredstva naj bi bila razdeljena po tem načelu, vendar glede na oceno ogroženosti določenega območja. Če nimamo na razpolago dovolj finančnih sredstev, potem tudi nimamo dovolj materialnih sredstev, s katerimi bi opremili ljudi. Posledica take verižne reakcije je nedelujoč sistem. Pri morebitnem napadu ali nevarnosti je nujno potrebno delovati v skladu z načeli vzajemnosti in solidarnosti, kajti sicer bi sistem in humanost človeštva izginila. Tako, kot je rekel Tito: »Mi moramo stalno delovati na razvijanju sistema splošne ljudske obrambe, ki temelji na osnovi naših izkušenj iz narodnoosvobodilne vojne, kajti nemogoče si je zamisliti uresničevanje samoupravnih pravic našega delovnega človeka na področju ekonomije, politike, kulture in družbenega življenja nasploh brez uresničevanja takšnih pravic tudi na področju obrambe.« (glej Broz 1978: 199).

SLO in DS se je predvsem osredotočala na zunanje sovražnike oziroma jih poudarjala. Zaradi tega je Jugoslavija imela koncept totalne obrambe, pri katerem so preveč pretiravali v njenem uresničevanju. Popolnoma je prevladovala vojaška obramba (JLA in TO) nad civilno, kar lahko razumemo kot poskus militarizacije družbe prek različnih struktur civilne obrambe. CZ je bila množična organizacija, vendar je bila kljub nenehnemu usposabljanju in izobraževanju državljanov slabo usposobljena, neučinkovita in nestrokovna. Sočasno je potekal proces decentralizacije CZ, kljub velikim poskusom zveznega štaba CZ po centralizaciji na ravni federacije, a mu to ni uspelo.

4 ANALIZA CIVILNE ZAŠČITE MED OSAMOSVOJITVENO VOJNO NA RAVNI DRŽAVE

Slovenija se pod okriljem SFRJ v marsičem ni strinjala, ravno tako ne z doktrino SLO in DS, ki je civilno obrambo popolnoma podredila vojaški in jo temu primerno tudi kadrovsko in organizacijsko razvijala. To je bil samo eden od razlogov, da se je Slovenija odcepila in osamosvojila. Res, da je šlo v spopadu z JLA za uporabo ne samo vojaške obrambe, ampak tudi civilne, a jaz se bom glede na cilj naloge osredotočila le na CZ.

Kot smo že zgoraj ugotovili, je bila CZ tisti element civilne obrambe, ki se je že dalj časa pripravljala na organizacijske spremembe iz sistema SLO in DS v sistem ZiR. Nova organiziranost je bila formalnopravno dana z zakonom o obrambi in zaščiti iz leta 1991, vendar je CZ še vedno delovala po starem, utečenem sistemu. Sistem, ki je urejal CZ, je bil formalnopravno urejen z določili zveznih zakonov in voden z zvezne ravni. Glede Slovenije to pomeni, da je s slovensko CZ upravljal republiški sekretariat za ljudsko obrambo (RSLO) prek sektorja za CZ, vodil pa jo je republiški štab za CZ (RŠCZ).

Sredi 80-ih let se je pričel razvoj CZ. Pojavile so se nove izkušnje z različnimi naravnimi in drugimi nesrečami, ki so spodbudile oblikovanje in razumevanje nove vloge CZ. V Sloveniji so obdržali doktrinarne usmeritve o pripravah in delovanju, vendar so pričeli poudarjati priprave in urjenje za delovanje CZ v miru, kar je pomenilo veliko spremembo v primerjavi s sistemom na ravni federacije. Slovenija je težišče delovanja vse bolj preusmerjala na spopadanje z naravnimi in drugimi nesrečami ter tako postala najbolj pripravljen del celotnega zveznega sistema CZ, po katerem so se, v zelo omejenem obsegu, zgledovale tudi druge republike. Slovenija je uvedla dve novosti, in sicer pričela je intenzivno vključevati prostovoljne družbene organizacije, kot so gasilci in jamarji, ter prešla iz kvantitete v kvaliteto. Zadnja novost je bila ključnega pomena, saj je imela za posledico številčno zmanjšanje pripadnikov ter delno profesionalizacijo enot CZ. Vse te spremembe so bile dokončno in v celoti uresničene s sprejetjem zakona o zaščiti in reševanju leta 1994 (glej Kopač in drugi 2004: 54–55).

Z zakonom o obrambi in zaščiti (str. 511), ki so ga sprejeli leta 1991, je slovenska CZ dobila nove doktrinarne rešitve in s tem opredelila tri glavne naloge:

- izdelavo ocen ogroženosti pred naravnimi in drugimi nesrečami ter v primeru vojne, ki so bile glavna podlaga za organiziranje in opremljanje enot CZ;
- izdelavo načrtov za različne oblike naravnih in drugih nesreč kakor tudi za vojne razmere;
- spremljanje in usmerjanje organizacijskih priprav sistema kakor tudi spremljanje in ocenjevanje delovanja sistema v konkretnih težavah.

Vaje, usposabljanja in urjenja CZ so še vedno potekala redno in sistematično po starem sistemu v okviru množičnosti, zato se je še vedno odzivalo zelo veliko pripadnikov. Odzivnost pripadnikov se je povečevala, kolikor bolj se je približevala agresija in naraščala napetost. Udeležba se je približala 100 odstotkom. Z napetostjo je naraščalo tudi vse večje zavedanje oziroma resnost za priprave in usposabljanja. Sistem usposabljanja je potekal po dveh ravneh, in sicer zahtevnejša usposabljanja so izvajali na ravni republike in s pomočjo zunanjih strokovnjakov, manj zahtevna in množična usposabljanja pa so prepustili izvajanju na ravni občine oziroma posameznih enot CZ. Na osnovi izvedenih vaj in pridobljenih izkušenj so poskušali odpravljati pomanjkljivosti in slabosti ter po potrebi dodatno uvajali izobraževanja in urjenja. Pred agresijo so se predvsem osredotočili na usposabljanje in izobraževanje specializiranih enot in pa urjenju enot, kjer je bila raven znanja večja in zahtevnejša. Tu je šlo predvsem za enote za reševanje iz ruševin in enote za vzdrževanje zaklonišč. Pred agresijo je imela Slovenija zelo razvito mrežo javnih zaklonišč, katerih izgradnja, priprava in vzdrževanje je bilo v domeni CZ. Ta je ob letalski nevarnosti obveščala prebivalstvo. V mestih, kjer je primanjkovalo zaklonišč, je bilo v domeni CZ prebivalstvu pokazati ukrepe nujnega zaklanjanja in izgradnjo domačih zaklonilnikov (glej Kopač in drugi 2004: 56–57).

Pomemben element je bil tudi sistem obveščanja in alarmiranja, ki je s sprejetjem novega zakona o obrambi in zaščiti prešel v sistem zaščite in reševanja. Ne glede na zakon pa je delovanje obveščanja in alarmiranja še vedno potekalo po shemi, postavljeni v SFRJ. Tako je bil v Sloveniji do leta 1991 osrednji organ obveščanja Republiški center za

obveščanje (RCO) z mrežo 9 pokrajinskih centrov za obveščanje (PCO), mestnim centrom za obveščanje (MCO) v Ljubljani ter 64 občinskih centrov za obveščanje (OCO), ki so delovali le v primeru vojne ali naravne nesreče. Center zvez, RCO in PCO so bili v pristojnosti RSLO, MCO je bil v upravni pristojnosti ljubljanskega izvršnega sveta, OCO pa v pristojnosti posamezne občinske uprave. Celoten sistem zvez je deloval na osnovi direktiv, ki jih je prek RSLO dajala zveza. V ta sistem je bila zaradi nevarnosti zračnega napada vključena mreža enotnega sistema alarmnih sistemov, avtomatskih in ročnih, ki je bila razpredena po vsej Sloveniji. Sistem je bilo mogoče sprožiti avtomatsko, neposredno prek pristojnega centra za obveščanje ali ročno prek osebe, ki je bila odgovorna za določen alarmni sistem. Ukaz za proženje so lahko posredovali z različnih ravni in od virov za različne oblike nevarnosti. V letu 1991 je RSLO vse bolj prevzemal odgovornosti in funkcije zveznih organov, kar je na koncu privedlo do prekinitve formalnih zvez z zvezno ravni in JLA. Posledica prekinitve je bil upad pridobivanja informacij o slovenskem zračnem prostoru, ker slovenski sistem ni imel svoje lastne radarske slike, tako da so se morali za alarmiranje prebivalstva o letalskih zračnih napadih zanašati le na opažanja iz vizualnih opazovalnic, obveščevalne podatke ipd. Tako je sistem zvez v Sloveniji začel delovati v podporo civilnih in vojaških struktur (ibidem).

Osamosvojitve Slovenije je potekala hitro, brez večjih težav in nevarnosti, kakršne so imele nekatere druge države na Balkanu. Priprave na osamosvojitve so potekale že mnogo prej, vendar smo vseeno za določen čas prevzeli nekatere organizacijske strukture bivšega sistema, ki pa jih nismo znali takoj usposobiti. Ko pa so se uspehi vrstili, smo bili mnogim drugim državam za zgled.

V vojnem obdobju ne gre vse tako, kot bi moralo iti, in tudi naš sistem je doživel krize in slabosti, katere pa je dobro premagoval. Aktiviran je bil celoten sistem zaščite, reševanja in pomoči (od štabov CZ, specialističnih enot in splošnih reševalnih služb). Vendar je ogroženost pretela z vseh koncev s požari, onesnaževanjem okolja, eksplozijami, nevarnostmi zračnega napada in neeksplodiranimi ubojnimi sredstvi

(NUS). Ukrepi so morali biti konkretni in hitri, da so uspeli zavarovati prebivalstvo, usposobiti radiološko, kemično, biološko in protipožarno zaščito, varstvo pred NUS ter zaščito in reševanje ob rušenjih. Največje težave, ki so se pojavile na ravni države, pa so bile pomanjkljive informacije o stanju na bojiščih in v zračnem prostoru, slaba koordinacija med TO, policijo in CZ ter intendantska sredstva.

Bolj natančno in konkretno pa delovanje CZ analiziram v naslednjem poglavju.

5 ŠTUDIJA PRIMERA: ANALIZA DELOVANJA CZ NA OBMOČJU OBČINE GROSUPLJE

5.1 VLOGA, ORGANIZIRANOST IN PRVENSTVENA DEJAVNOST CIVILNE ZAŠČITE

V pogovoru z g. Skaljo, opravljenim 31. 3. 2008, sva ugotovila, da imamo ljudje že od nekdanj neko težnjo po zaščiti in varnosti. Vendar je ta zaščita in varnost primanjkovala z leti, predvsem v vojnem času, ko so žrtve naraščale predvsem med civilnim prebivalstvom in manj med vojaki. Zato so že leta 1864 ustanovili organizacijo Rdečega križa, kasneje pa tudi organizacijo Civilne zaščite. Sprva le z namenom zaščite prebivalstva v vojaških spopadih, kasneje pa tudi za pomoč civilnemu prebivalstvu in ob naravnih in drugih nesrečah. Večji poudarek v nekdanji državi je bil dan na ZiR v vojnih spopadih in šele nato v naravnih in drugih nesrečah. CZ je organizacija, ki deluje praktično v večini držav sveta ter se ukvarja z zaščito človeških življenj in materialnih dobrin.

V času vojne za Slovenijo je v občini Grosuplje, ki je bila takrat še v drugačnem obsegu kot danes, obsegala sedanje območje občin Ivančna Gorica, Dobropolje in Grosuplje (razen območja Strug, ki je bilo v takratni občini Kočevje). Lokalna samouprava je bila organizirana v 24 krajevnih skupnostih. Organiziran je bil občinski štab CZ, ki je bil nosilec dejavnosti CZ v tistem času na tem območju. Sestavljen je bil tudi iz drugih

organizacij in enot, ki so bile takrat v sestavi CZ. Poznali so specializirane enote, ki so bile:

- v gospodarski družbi Kovinastroj Grosuplje vod za prvo medicinsko pomoč, kjer je bil usposobljenih 34 delavcev za bolničarje,
- v gospodarski družbi Gradbeno podjetje Grosuplje četa in izvidniški oddelek za tehnično reševanje, kjer je bilo razporejenih preko 80 tehničnih reševalcev,
- v gospodarski družbi IMP Livar Ivančna Gorica vod za radiološko, kemijsko in biološko zaščito, kjer je bilo razporejenih 50 delavcev ter
- v Komunalnem podjetju Grosuplje ekipa za uničevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev, v kateri sta bila dva usposobljena minerja – pirotehnika in 6 tehničnih delavcev.

CZ v občini je vodil 16-članski OŠ CZ, ki je imel sedež v Gasilskem centru Grosuplje in rezervno lokacijo na Komunalnem podjetju Grosuplje. Štab je bil za takratne razmere zelo dobro usposobljen po takratnih zahtevah. Večina članov štaba je bila na svojih dolžnostih po 10 in več let in ravno zaradi medsebojne poznanosti so lahko v kriznih razmerah dobro in usklajeno delovali. Ožja operativna trojka je bila sestavljena iz poveljnika, načelnika in operativca. Člani občinskega štaba, poleg operativne trojke, pa so bili razdeljeni in zadolženi za posamezna področja, in sicer:

- zaklanjanje prebivalstva in materialnih dobrin,
- zaščita in reševanje ob rušenjih in eksplozijah,
- zaščita in reševanje ob požarih,
- prva medicinska pomoč,
- zaščita in reševanje živali in živil živalskega izvora,
- radiacijska, kemijska in biološka zaščita,
- oskrba ogroženega in prizadetega prebivalstva,
- umik in evakuacija prebivalstva,
- zaščita in reševanje rastlin in živil rastlinskega izvora,
- zatemnjevanje in maskiranje,
- asanacija (izboljšanje) terena ter
- področje za administrativne zadeve (glej Skalja 2006: 45–46).

Celotni štab je skrbel za koordinacijo dela in razpolagal z določenim številom enot in obveznikov CZ, ki so bili organizirani po krajevnih skupnostih in takratnih večjih delovnih organizacijah v skladu z organizacijsko shemo (glej prilogo E). Prebivalstvo občine je bilo vključeno v vaje z naslovom Nič nas ne sme presenetiti (NNNP), kar je bilo z vidika zaščite in reševanja v primeru večjih nesreč ali vojne izrednega pomena tako za dejansko situacijo kot s psihološkega vidika (Skalja 2008).

Občinski štab se je drugi dan po začetku agresije na Slovenijo takoj aktiviral in začel delovati najprej v ožji operativi in skupini, kasneje pa v celotni sestavi. Začeli so z aktivnostmi in uvedli 24-urno dežurstvo⁷, ki je potekalo in delovalo v prostorih Komunalnega podjetja Grosuplje (ibidem).

Dežurstva so bila organizirana tudi v vseh 24 krajevnih skupnostih po nalogu Oddelka za splošne zadeve RS. Morala so zagotavljati operativno dosegljivost in omenjeni način dežuranja izvajati do nadaljnjega oziroma do ponovnega zaostrovanja razmer (glej OŠCZ 1991j).

V začetnih dvomih o nastali situaciji je bil prvi ukrep spremljanje situacije in sprotno obveščanje o njej. Naloge in dolžnosti dežurnega v štabu CZ so bile:

- v dnevnik dežurnega vpisuje vsa prejeta poročila oziroma zahteve ter vse ukrepe, ki jih samostojno izvrši. Lažje naloge rešuje sam, o težjih obvesti odgovornega člana štaba, poveljnika in načelnika štaba CZ,
- spremlja stanje na območju krajevne skupnosti in daje navodila štabom, organizacijam in skupnostim ter
- opravlja druge naloge po navodilih poveljnika in načelnika štaba CZ.

Za vsak dogodek ali obvestilo se je torej pisal dnevnik aktivnosti štaba za CZ (glej prilogo G). Po zapisih v dnevniku se je dežurstvo pričelo 27. 6. 1991 ob 20. uri zvečer in se vsakodnevno menjavalo na 6–8 ur. Ob predaji dežurstva se je zamenjava vpisala v

---

⁷ Dežurstvo se je uvedlo po prejemu drugega ukrepa prve stopnje pripravljenosti. Izvajalo se je na oddelku za ljudsko obrambo. Dežurati so morali vsi člani štaba razen poveljnika in načelnika štaba (glej OŠCZ 1991a).

dnevnik in se podpisala, novega dežurnega pa se je seznanilo s stanjem na območju določene krajevne skupnosti (glej OŠCZ 1991b in OŠCZ 1991a).

Poleg dveh stalnih dežurnih članov štaba je bil stalni dežurni član tudi član ekipe za zveze, ki so jo sestavljali člani radiokluba Franca Rodeta iz Grosupljega in enote za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje. V vseh krajevnih skupnostih so bile nameščene stabilne radijske postaje, v občinskih specializiranih enotah in OŠ CZ pa tudi nekaj ročnih in mobilnih radijskih postaj (Skalja 2006: 50). Radijsko zvezo so vzpostavljali pripadniki Enote za zveze družbenopolitične skupnosti in Enote za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje. Prebivalstvo se je obveščalo preko javnega alarmiranja s sirenami. Te so v času vojne vključili dvakrat. Na žalost pa je bilo to alarmiranje ob sovražnikovem preletu letal nad občino zelo pozno, ker sta imeli enoti le vizualne opazovalnice in različne radijske postaje (glej Skalja 2006: 50).

Na predlog OŠ CZ Grosuplje in z vednostjo Izvršnega sveta občine Grosuplje je OŠ CZ prenehal s stalnim dežurstvom na rezervni lokaciji 11. 7. 1991 ob 17.00 uri. Toda dežurstvo se je še izvajalo na domu članov štaba, ki so morali biti dosegljivi tudi preko Centra za opazovanje in obveščanje občine Grosuplje, eden od operativne trojke pa zaradi možnosti ponovnega izvajanja izmika ali evakuacije stalno dosegljiv (glej OŠCZ 1991m).

Uradno so se zapisi v dnevnik občinskega štaba CZ zaključili v torek, 16. 7. 1991 ob 10.30 uri s podpisom takratnega zadnjega dežurnega (glej OŠCZ 1991b).

Dnevnik dežurnega oziroma dnevnik CZ v vojni ima oštevilčene strani in je uradni dokument, zato se vpisanih podatkov oziroma sporočil ne sme brisati. Hrani se kot priloga načrta zaščite in reševanja (glej OŠCZ 1991a).

Med prvimi nalogami je bil zaradi nevarnosti možnih zračnih napadov pregled vseh zaklonišč. Enota oziroma član štaba, ki je bil za to zadolžen, je skupaj z odgovornimi za zaklonišča opravil pregled le-teh in popisal morebitne tehnične pomanjkljivosti, kajti

marsikatero zaklonišče je bilo skladišče. To je bilo potrebno pospraviti in pripraviti za morebitno uporabo. Kasneje so se zaklonišča tudi dejansko uporabila. Ker zaklonišč ni bilo dovolj za vse občane, je štab izdal navodila za izdelavo priročnih zaklonilnikov in jih razposlal po krajevnih skupnostih, pripadniki CZ pa naprej do vseh prebivalcev. Zaradi nujnosti odprav tehničnih pomanjkljivosti je OŠ CZ predlagal Izvršnemu svetu Skupščine občine Grosuplje, da na podlagi predračunov zagotovi finančna sredstva in odpre nalog podjetju Instalacije, da bi te pomanjkljivosti odpravilo (glej OŠCZ 1991k in Skalja 2008).

Ena od nalog je bila tudi zaščita vodnih virov, ker so se pričakovale možne sabotaze na tem področju. Pripadniki CZ po KS so bili zadolženi, da tudi to področje spremljajo in obveščajo občinski štab o vseh dogajanjih, tako da je bil položaj v občini pod nadzorom.

Izvajalci ukrepov zaščite vodnih virov so te redno strokovno nadzorovali, vključno s kontrolo kvalitete pitne vode. Komunalno podjetje Grosuplje je analiziralo vzorce vode. Poostreni nadzor objektov so dvakrat dnevno izvajali dežurni vzdrževalci, ki so obhodili vse objekte za preskrbo s pitno vodo. Če so odkrili napako na vodovodih, so vzdrževalci takoj ukrepali in prekinili črpanje in distribucijo vode za ogroženo območje, obvestili OŠ CZ, sanitarno inšpekcijo in pooblaščen zavod za kontrolo pitne vode ter dali obvestilo po sredstvih obveščanja (glej OŠCZ 1991l).

Ob morebitnih motnjah oskrbe s pitno vodo so nujno potrebno vodo dovažali oziroma pripravili zaloge. Ker je bilo vodo je bilo nujno potrebno dezinficirati, so to delali z Izosan-rg praškom, Zlatodiv-bio praškom, natrijevim hipokloritom ali navadno varekino. Dezinficirana voda je bila uporabna vsaj 14 dni, po tem času pa jo je bilo potrebno dodatno dezinficirati. Vsi preparati so bili koncentrirani in je bilo treba z njimi ravnati zelo previdno, da ne bi prišli v stik s kožo oziroma da se ne bi zaužili (glej OŠCZ 1991c).

Kakšnih večjih ukrepov in aktivnosti pa v prvih dneh ni bilo.

5.2 GROŽNJA O RAZSTRELITVI VOJAŠKEGA SKLADIŠČA

Načrti ZiR so predstavljali temelj za reševanje v primeru naravnih in drugih nesreč ter za primer vojne. Po občinski oceni ogroženosti je bila poleg potresne ogroženosti in poplav ena od večjih nevarnosti tudi vojaško skladišče JLA v gozdu Kamna gorica na robu naselja Grosuplje. OŠ CZ se je zavedal preteče nevarnosti in na to opozoril svet za SLO in DS občine. Postavljena vprašanja o količini orožja v skladišču so povzročila sumničenja varnostne službe JLA, tako da OŠ CZ odgovora nikoli ni dobil, saj sta bila vrsta in količina orožja strogo varovana skrivnost (glej Skalja 2006: 48).

Pomanjkljivost informacij je za štab CZ pomenila netočnost in slabo oziroma bolj splošno oceno ogroženosti, ki bi lahko pomenila še večjo nevarnost za prebivalce kot pa samo vojaško skladišče, če bi bila ta nepravilna.

Če bi agresija ali nevarnost naraščala, je bilo v načrtu, da se eksplozivna sredstva razselijo na pomožne lokacije proti Ilovi Gori ali kam drugam, vendar je bila situacija popolnoma drugačna. Leta 1991, ko so se politične razmere še bolj zaostrile, je JLA namesto da bi eksplozivna sredstva razselila, pričela iz drugih skladišč po Sloveniji dovažati še večje količine eksplozivnih sredstev (glej Skalja 2006: 48).⁸

Štab za CZ je ob ponovnem zbiranju podatkov ubral drugo taktiko. Podatke so pridobili preko nekdanjih zaposlenih in razporejenih v vojaški kasarni, delavcev 57. obm. ŠTO Grosuplje in upravnega organa za obrambne zadeve Grosuplje. Po izkušnjah in mnenjih strokovnjakov je štab ocenil, da bi lahko bilo v skladišču najmanj 6000 ton eksplozivnih sredstev (ibidem).

OŠCZ je kljub pomanjkljivim informacijah pravilno ocenil, da največja nevarnost preti ravno iz vojaškega skladišča JLA. Proučili so možnosti eksplozije, do katere bi lahko prišlo po nesreči, zaradi namernega uničenja z miniranjem ali raketiranjem oziroma

---

⁸ JLA je morala v času agresije zapustiti določena območja in so zato dodatno navozili cel kup različnih eksplozivnih sredstev v grosupeljsko skladišče (Skalja 2008).

napadom JLA iz zraka. Ena od možnosti je bila tudi, da eksplodira posamezno skladišče, odvisno od tega, kakšno orožje je bilo v njem – ali klasično orožje ali strelivo za raketomete, za kar se je točno vedelo, da v skladišču so. Klasično strelivo je bilo trotil, ki ga je bilo okoli 200 ton na enem mestu. Veliko je bilo tudi streliva za večcevne raketomete, ki imajo svoje balistične značilnosti, od katerih je odvisno, kakšen udarni val bi zadel okolico in kakšni bi bili potresni učinki glede na predvideno količino eksploziva (glej Skalja 2006: 48 in Skalja 2008).

Te predvidene nevarnosti bi bile verjetne v primeru, če bi TO zavzela skladišče in ga ne bi mogli pravi čas oziroma v kratkem roku razseliti (glej Skalja 2006: 48).

Po kasnejših poizvedovanjih so bile ocene, da je bilo teh eksplozivnih sredstev celo več. Točnega podatka OŠCZ ni nikoli dobil, je pa po vsej verjetnosti nevarnost realno ocenil (Skalja 2006: 49).

Načelnik štaba za CZ se je po pooblastilu župana občine Grosuplje, predsednika Izvršnega sveta in podpredsednika Izvršnega sveta za področje obrambe in zaščite vsakodnevno pogajal z vodstvom kasarne. Naloga ni bila pogajati se o predaji orožja, ampak o zaščiti civilnega prebivalstva.⁹ To sodelovanje je potekalo v telefonskih pogovorih s podpolkovnikom Anđelkovičem, ki je bil poveljnik te baze, in kasneje z njegovim namestnikom stotnikom Ivico Kirikom (glej Skalja 2006: 50 in Skalja 2008).

Telefonski razgovor je bil predviden ob 10. uri, ker pa do 10.15 ni bilo poziva iz kasarne, jih je poklical načelnik štaba za CZ. Podpolkovnik Anđelkovič je predlagal, da se slišijo ob 11. uri, ker še pripravljajo izračune o ocenah ogrožanja, za katere jih je štab zaprosil. Razgovor je nato stekel ob 11.03 s stotnikom Ivico Kirikom in trajal do 11.19. Pogovor je potekal v smeri zaščite civilnega prebivalstva v primeru požara, razstrelitve ipd. Zagotovili so, da bodo v sili štab pravočasno obvestili. Bistvenih razlik v primerjavi podatkov glede eksplozivnih sredstev ni bilo, kakor tudi da nimajo uskladiščenih bojnih

---

⁹ Veliko se je štab za CZ skliceval na Ženevske konvencije, vendar jih JLA ni kaj dosti upoštevala (Skalja 2008).

strupov v kakršnikoli obliki. Štabu so tudi zagotovili, da ga bodo obvestili, če bodo dobili nalogo uničiti sredstva v skladišču, da bo štab lahko umaknil ogrožene prebivalce (glej OŠCZ 1991i in Skalja 2008). Kot zaveden pripadnik doktrine JLA podpolkovnik o navodilih v zvezi z razstrelitvijo skladišča ni hotel govoriti. Prosil je le za elektriko, ki je bila vojašnici odklopljena, ter pošto za vojake, ki je niso prejeli od 27. junija (glej Rome 2006: 54–55).

Posledica teh razgovorov je bila ustanovitev skupine, ki bi ta projekt izdelala. Vanj je bila vključena možnost takojšnje evakuacije (1 dan ali dva) ali preselitve prebivalstva. Ti stiki so se stalno vzdrževali na dva do tri dni. O vseh aktivnostih, s katerimi so se ukvarjali, so obveščali republiški štab CZ, izvršni svet občine in 57. obm. ŠTO. Tudi z vojaške strani je bilo zagotovljeno, da če bo kasarna napadena, bodo takoj obvestili štab. Vendar je celotna situacija pomenila dvorezen meč, kajti JLA bi lahko namensko uničila kasarno in bi spet prišlo do eksplozije. V vsakem primeru bi bilo nemogoče v tako kratkem času premestiti tolikšno količino orožja. Po različnih poteh so seznanili tudi najvišje vodstvo Slovenije o prežeči nevarnosti. Informiranje je potekalo preko člana štaba, preko takratnega poveljnika 57. obm. ŠTO, koordinacijske republiške skupine in izvršnega sveta občine. JLA nikoli ni direktno grozila. Delovali so profesionalno, vendar bi, kot vemo, vsak profesionalni vojak lahko izvršil ukaz ne glede na vse. Verjetno so se počutili ogrožene, ker so bili dejansko ujeti v kasarni in bili so v manjšini. Pomembno je bilo, da je CZ z njimi vzpostavila stik na nevtralnem polju in na neki način prispevala k zmanjšanju nevarnosti. S TO bi se verjetno drugače pogajali in pogovarjali, morda celo preko cevi (glej Skalja 2008).

Konec oktobra 1991 so vojaki JLA skupaj s skladiščenim orožjem in razstrelivom zapustili vojašnico. Prazne objekte si je v prisotnosti predstavnikov SV ogledala tudi delegacija občine Grosuplje. Nekateri skladiščni objekti (hangarji), ki so jih v štiridesetih in petdesetih letih gradili nemški in drugi vojni ujetniki (večina je bila pobitih med gradnjo na kraju samem, ostale so pobili za Ivanškim hribom v Ivančni Gorici), so bili razbiti. Osrednja vojašnica s kuhinjo, učilnico in bivalnimi prostori je bila povsem uničena, po stenah pa srbski simboli in grdi napisi. Skupščina občine Grosuplje je o

stanju v vojaškem skladišču razpravljala nato še večkrat, saj je bilo sproženo vprašanje o smiselnosti vojaškega skladišča za orožje tako blizu velikega naseljenega kraja. O tej temi so se pogovarjali tudi na ministrstvu za obrambo (glej Rome 2006: 55).

5.3 NAČRT ZAČASNE PRESELITVE NASELJA GROSUPLJE V PRIMERU NEVARNOSTI EKSPLOZIJE V VOJAŠKEM SKLADIŠČU

Občinski štab za CZ je šele tretji dan po začetku agresije na slovensko ozemlje ugotovil, kakšna nevarnost jim pravzaprav grozi, ker v nobenem prejšnjem načrtu CZ ta grožnja ni bila posebno opredeljena in načrtovana. Z namenom zavarovanja pred posledicami, ki bi lahko bile katastrofalne, so oblikovali delovno skupino načrtovalcev. Ta je načrt izdelala skoraj čez noč. Skupino so sestavljali trije člani, ki so bili že prej zadolženi za to področje v štabu in so dali osnovo za začetek načrta. Ob načrtovanju so se jim pridružili še mnogi drugi strokovnjaki, vsak za svoj del, da bi zagotovili čim boljši načrt (glej Skalja 2008).

Temeljna izhodišča za izdelavo načrta evakuacije so bila:

- čimprej izdelati načrt evakuacije,
- načrt mora biti uporaben v vseh fazah izdelave ter
- preprečiti nekontrolirano izseljevanje iz Grosupljega in okolice (Skalja 2006: 49).

5.3.1 Ocena ogroženosti v primeru eksplozije v vojaškem skladišču Grosuplje

Predpostavka je temeljila na dejstvu, da je imelo Grosuplje približno 6000 prebivalcev ter da je naselje bilo ogroženo z možno eksplozijo v skladišču vojašnice JA v Kamni gorici, ki leži 1 km vzhodno od centra naselja in v katerem je bilo po nepopolnih ocenah od 1000 do 6000 ton eksplozivnih sredstev. Vzhodni del Grosuplja po meji Motel – Koščakov hrib – Zdravstveni dom – center – cerkveni hrib – cesta proti Krki naj bi bil po oceni pod direktnim vplivom eksplozije rušilne moči. V okolici vojašnice je bilo v radiju

3 km,¹⁰ ki poleg naselja Grosuplje vključuje še vasi Velika in Mala Stara vas, Zgornje in Spodnje Duplice, Peč, Spodnje Blato, Gatina, Veliko in Malo Mlačevo, Boštanj, Brezje, Brvace, Hrastje in Perovo, pričakovati učinke, ki bi pomenili neposredno nevarnost za ljudi. V enaki nevarnosti bi bili tudi kraji in objekti, ki so v neposrednem vidnem polju z vojašnico (glej OŠCZ 1991č).

Pričakovati je bilo tudi gozdni požar širših razsežnosti, rušitve in požare objektov, ogroženost vodnega zajetja Kačjek, poškodovanje infrastrukturnih objektov ter oviranje prometa na avtocesti in železnici (ibidem).

Ocena je predvidevala neposredno nevarnost tudi na območju v drugem pasu. To je v radiju 5 km zračne linije, v katerem je bil možen udarni in potresni val. Pričakovati je bilo poškodbe na ljudeh, živalih in objektih. Na tem območju, na razdalji 3–5 km, je bilo dodatno ogroženih 5000 ljudi (glej Prilogo Č) (ibidem).

Posredne učinke eksplozije in padanje raznih delov je bilo pričakovati tudi v radiju do 13 km zaradi uskladiščenih raket, ki bi se lahko nekontrolirano aktivirale, njihov domet pa bi segal celo do 30 km daleč (ibidem).

5.3.2 Koncept reševanja in ukrepov

Primarna naloga je bila zaradi pričakovanih katastrofalnih posledic, ki bi nastale v primeru eksplozije v vojašnici, storiti vse, da do tega ne bi prišlo. Druga rešitev bi bila hitra razselitev eksplozivnih sredstev iz vojašnice na več manjših in bolj varnih mest. vendar je bila domneva, da bi zaradi nastalih razmer vojaške enote JA in TO težko pristale na to rešitev, čeprav je načrt razselitve eksplozivnih sredstev v vojašnici obstajal. Če ne bi bilo drugih rešitev, bi ob neposredni nevarnosti eksplozije začasno preselili ljudi iz Grosuplja in ostalega najbolj ogroženega območja, vse druge prebivalce pa bi se

---

¹⁰ Ta 3 km radij je štel približno 7000 prebivalcev. Iz tega ogroženega območja bi bila potrebna izselitev celotnega prebivalstva, ki naj bi trajala najmanj 24 ur oziroma do časa, ko bi se lahko v naselju Grosuplje zagotovila varna vrnitev.

opozorilo na nujnost zaklanjanja ter druge možne posledice, da bi se lahko pravočasno vsaj minimalno zavarovali (glej OŠCZ 1991č).

Za prvo cono, v radiju 3 km, se je pričakovalo, da se bo ob obvestilu za nevarnost eksplozije slaba tretjina prebivalcev (okoli 2000) sama preselila na varno k sorodnikom in znancem, za preostali del (5000 ljudi) pa je bilo potrebno zagotoviti sprejemne centre in nastanitve na manj ogroženem vzhodnem in južnem delu občine. Predvidevali so, da se bo polovica teh prebivalcev odpeljala z lastnimi vozili (2500 ljudi), za drugo polovico pa bi zagotovili javni prevoz (2500 ljudi) (ibidem).

Za prebivalce v drugi coni, radiju 5 km, se je ravno tako priporočala začasna preselitev. Najmanj, kar se je zahtevalo, je bilo dosledno zaklanjanje prebivalcev v lastne zaklonilnike ali druge varne predele (ibidem).

V tretji coni (radij do 13 km, eventualno do 30 km) pa bi prebivalce opozorili na možne posledice eksplozije in samozaščitno delovanje pred nekontroliranimi padajočimi delci (ibidem).

5.3.3 Organizacija, obveščanje in zbiranje ljudi v prvem območju ogroženosti

Organizacija informiranja je potekala po osebni vročitvi navodil za takojšnjo preselitev, obveščanju preko radia (glej Prilogo D) in drugih sredstev informiranja ter pozivanju ljudi preko megafonov. Potrebno je bilo omogočiti tudi prometni režim, ki bi zagotavljal povečan pretok vozil v smeri izhodov iz Grosuplja (glej OŠCZ 1991č).

V Grosupljem so bila predvidena najmanj tri zbirna mesta z avtobusi in tovornjaki v sprejemne centre, kamor bi začasno preselili najbolj ogrožene prebivalce. Za preselitev ustanov posebnega pomena pa se je predvidela lokacija na Polževski planoti in rezervna lokacija v vasi Luče (glej Prilogo Č).

V vseh sprejemnih centrih se je organiziral ustrezen štab za predhodne priprave in povezave z drugimi krajevnimi skupnostmi za določitev in razmestitev preseljenih prebivalcev. V vseh sprejemnih centrih so morali sestaviti poimenski seznam družin s kapaciteto sprejema, ki ga je bilo zaradi koordinacije s štabom OŠCZ in službo za evakuacijo potrebno čim prej posredovati. Zagotoviti je bilo potrebno tekočo vodo in sanitarije, ustrezno locirati recepcijsko službo, zagotoviti radarsko službo, omogočiti zveze ter prvo medicinsko pomoč z Rdečim križem (ibidem).

Za organiziranje oskrbe in prehrano izseljenih prebivalcev je bila imenovana posebna tričlanska ekipa, ki bi skrbelo, da bi vse potekalo nemoteno. Ta oskrba bi bila zagotovljena s pomočjo gospodinjstev, razpoložljivih obratov in zasebnih gostinskih obratov, ki imajo na razpolago potrebno opremo in prostore za pripravo toplih obrokov in ponudbo le-teh. Na vseh evakuiranih območjih so bile razmeščene rezerve, ki bi se jih lahko porabilo za izvajanje nemotene oskrbe evakuirancev. Na podlagi teh predvidevanj bi ABC Tabor, Gostinstvo in Pekarna Grosuplje izdelali analizo in podrobnejši načrt izvajanja oskrbe evakuirancev tudi v primeru daljšega bivanja na evakuiranem območju. Glede na čas bivanja je bil predviden tudi način racionirane oskrbe. Za zagotovitev potrebnih količin mesa in mesnih izdelkov bi bilo potrebno v primeru prekinitve oskrbe iz dosedanjih mest organizirati klanje in pripravo mesa ter mesnih izdelkov v bližnjih lokalnih klavnicah Lašče, Litija ali usposobiti klavnico v Stični ter pri zasebnih mesarjih (ibidem).

Za zbirne centre z razmestitvijo sta bili odgovorni dve osebi, ki sta po zvezah aktivirali njihovo delovanje. Za vsak zbirni center in krajevno skupnost je bila določena klicna koda Donava in zaporedna številka (Skalja 2008). Glej Prilogo B.

5.3.4 Prevozi in promet

Posebej za prevoze in nadzorovanje prometa je bila organizirana štiričlanska ekipa, v kateri je bil tudi policist. Na upravnem organu občine Grosuplje, ki je bil zadolžen za promet, je bilo potrebno zagotoviti najmanj 20 avtobusov in najmanj 5 kamionov za

prevoz nepokretnih ljudi iz Doma starejših občanov. Po možnih zmogljivostih naj bi se zagotovilo večje število kamionov, da bi se zmanjšalo število voženj. Preverila naj bi se možnost prevozov z vlaki in njihovimi urniki v smeri Ivančne Gorice in Predstrug v dobropoljski dolini. Odgovorni naj bi proučili možnosti namestitve vlakovne kompozicije 15 do 20 vagonov na železniški postaji Grosuplje ali na sosednjih postajah, kjer je to mogoče (glej OŠCZ 1991d). glej tudi Prilogo C.

Pri analizi časa, potrebnega za izvedbo evakuacije, so predpostavili, da naj bi vsak avtobus opravil najmanj dve vožnji. Za eno vožnjo bi porabil 15 minut časa za vstopanje, 60 min vožnje v obe smeri ter 10 min za izstopanje, kar vse skupaj pomeni dve uri in 50 minut za dvakratni prevoz. Pri evakuaciji Doma starejših občanov so predvidevali, da je polovica stanovalcev doma pokretnih, polovica pa nepokretnih. Za evakuacijo nepokretnih stanovalcev so primernejši manjši avtobusi in kombiji. Potrebno bi bilo tudi večje število vozil in spremljevalcev za prevoz oziroma pomoč pri vstopanju oziroma izstopanju. Idealno bi bilo zagotoviti šest kombijev, od katerih bi vsak opravil dve vožnji, po šest stanovalcev in dvema spremljevalcema. Šofer in spremljevalec poskrbita za red pri vstopanju in izstopanju. Spremljevalec daje med prevozom potrebne informacije in po potrebi nudi prvo pomoč. V avtobusu mora spremljevalec zagotoviti posodo z vodo. Na koncu zadnji avtobus ostane na razpolago sprejemnim centrom na Krki, Stični in Vidmu, za nadaljnji razvoz do mesta nastanitve (ibidem).

Ker vseh zbranih prebivalcev ne bi bilo mogoče odpeljati naenkrat, se je predvidevalo, da bo verjetno pri tistih, ki bodo ostali, nastala določena vznemirjenost in negotovost. Odgovornim na zbirnih mestih je tako bilo predlagano, da ljudi zberejo v skupine in jih pošljejo v smeri umika po določeni komunikaciji. Avtobusi in ostala prevozna sredstva jih bodo pobirali začevši od zbirnih mest, skupino za skupino (ibidem).

5.3.5 Navodilo za gašenje požara v gozdu okrog skladišča

Navodilo za gašenje požara okrog kasarne Grosuplje je občinski štab za civilno zaščito s sodelovanjem lokalnih gasilskih društev pripravil za primer preprečitve eksplozije kasarne in posledično za zavarovanje prebivalcev Grosuplja. Eksplozija bi ogrozila več tisoč ljudi in povzročila zrušenje večjega števila objektov (Skalja 2008). Zato je bilo potrebno to širjenje požara preprečiti in se pripraviti na odločno gašenje začetnih požarov, ki bi nastali zaradi padajočih protiletalskih in letalskih izstrelkov. Če bi prišlo do požara večjih razsežnosti, bi naredili preseke med mestom požara in ograjo skladišča v širini 50 m. Preseko bi maksimalno čistili s pomočjo strojev tehnične reševalne enote. V začetku gašenja naj se uporablja voda iz cistern, medtem pa se izdelata napajalni vod za vodo iz hidrantov na Blatu ali pri vhodu v kasarno. Napajanje se lahko izvaja tudi iz potokov, ki tečejo iz smeri avtoceste. Istočasno naj se za dovoz vode uporabljajo razpoložljive cisterne gasilskih društev, ki imajo motorno brizgalno. Na vsakih 100–150 m naj se te brizgalne vključijo v cevovode, s katerimi bi vzdrževali pritisk vode osmih barov. Aktivirajo naj se naslednja društva oziroma gasilske enote: Grosuplje, Veliko Mlačevo, Šmarje - Sap, Žalna, Stična, Velika Loka, Šentvid, Luče, Zdenska vas, Zagradec pri Grosupljem, Ponikve, Račna, Polica, Ponova vas, Podtabor in Spodnja Slivnica. Voda bi se po potrebi dovajala tudi vojaški enoti v kasarni, ki bi samostojno gasila v notranjosti kasarne (glej OŠCZ 1991f).

Obvestilo o začetku gašenja bi dal občinski štab za civilno zaščito Grosuplje, ki je vzdrževal povezavo med enotami ustno in po UKW zvezah. Opozarjal naj bi ljudi na neeksplozirana ubojna sredstva in sodeloval z vodjo gašenja, tudi z vojaško enoto v kasarni. Aktiviral bi enote za tehnično reševanje, za prvo medicinsko pomoč in druge enote civilne zaščite, če bi se med gašenjem pokazala potreba. Po potrebi bi lahko zahteval tudi sodelovanje gasilskih enot iz drugih občin preko občinskega štaba in predvidel dodatno motorno brizgalno na najbližjem vodnem zajetju iz naravnega vira za polnjenje cistern ob morebitni okvari na vodovodu (ibidem).

5.3.6 Zaščita živali ob nevarnosti eksplozije

OŠCZ iz leta 1991 piše: »Na področju, ki je neposredno pod udarom eksplozije in iz katerega bo evakuirano vse prebivalstvo, se živina nahaja predvsem v obrobnihih naseljih v okolici Grosuplja. V glavnem so to manjše kmetije, ki imajo pod deset glav živine. Okrog 15 do 20 pa je takih, ki imajo med 20 in 30 pa tudi več glav živine. Na tem področju sta locirana tudi dva družbena obrata s po 200 do 300 glavami živine. Vsa živina v zasebni lasti je stalno privezana v hlevih, zato ni navajena svobodnega gibanja in je divja. Evakuacije v tako kratkem času, ki bo predvidoma na razpolago, ne bo mogoče izpeljati. Zato naj štabi v ogroženih krajevnih skupnostih pregledajo vse hleve in gospodarska poslopja ter ugotovijo, kateri objekti v vasi bi se z dodatnim utrjevanjem lahko uporabili za začasno zaklanjanje živine. V teh objektih se mora zagotoviti tudi voda za napajanje in nekaj krme. Na družbenih posestvih se vsa živina stalno pase in je zato navajena prostega gibanja, lahko se jo prežene tudi na drugo lokacijo. V Boštanju se vsa živina lahko odžene na pašnik za cerkvijo, ki se ga razširi v smeri proti Zagradcu. Od hlevov je oddaljen približno 1 km. Vsa živina bo tako v smeri, iz katere se pričakuje eksplozija, zavarovana s hribom, na katerem stoji Boštanski grad. Na Brvacah pa se vsa živina odžene na pašnik Pod ježami na drugi strani Brezja, ki je od hlevov oddaljen približno 2,5 km. Namesti se ob vznožju zahodnega pobočja hriba Ježa, s katerim bo živina zaklonjena pred smerjo, iz katere se pričakuje eksplozija. Na vseh pašnikih se mora zagotoviti voda za napajanje živine« (OŠCZ 1991g).

5.3.7 Zaščita prebivalstva ob nevarnosti uporabe strupov in bioloških agensov

5.3.7.1 Kemijska sredstva

Štab CZ je strupe definiral kot »različne kemične snovi, ki škodljivo vplivajo na človeka in okolje. Z njimi se lahko izvede napad na ljudi, živali in rastlinstvo, tako da se kontaminirajo – onesnažijo zrak, voda, hrana in zemlja ter predmeti splošne rabe in površine« (OŠCZ 1991i).

Za zaščito so veljala osnovna pravila tako osebne kot kolektivne zaščite, kar pomeni takojšnjo uporabo zaščitne maske, potrebna zaščitna odkritih delov kože, zaklanjanje v zaprtih, dobro tesnjenih prostorih oziroma zakloniščih. Na odprtem prostoru se je treba v najkrajšem možnem času umakniti s kontaminiranega območja in odstraniti obleke ter se temeljito umiti. Ob uporabi kemičnih sredstev so lahko kontaminirani voda in hrana, če niso bili izvedeni ukrepi specifične zaščite le-teh. Pri spravi hrane bi lahko bila kontaminirana le zunanja stran embalaže (glej OŠCZ 1991i).

Strupi so se delili na a) strupe za onesposabljanje ter b) strupe za uničevanje.

- a) »Strupi za kratkotrajno onesposabljanje so predvsem kemijske snovi, ki delujejo na sluznice oči in dihal ter povzročajo pekoče zbadanje in bolečine v grlu, kihanje, kašljanje in občutek dušenja.«

Najpomembnejša zaščita pred njimi je preprečitev vdihavanja hlapov dražljivcev. Ti naj bi se temeljito sprali s čisto vodo ali milom. Srčni in pljučni bolniki ter drugi, ki bi se jim zdravstveno stanje poslabšalo, bi morali poiskati zdravniško pomoč (ibidem).

V skupino strupov z začasnim onesposabljanjem ali z dalj časa trajajočim učinkom sta sodila predvsem strupa, ki sta povzročala psihične motnje, dezorientiranost v času, prostoru in imela lahko za posledico nesmotrno obnašanje zastrupljenega.

Zaščita in prva pomoč sta enaki kot pri prvi skupini, le da se psihično prizadete ljudi pomirja in pokliče pomoč samo v težkih primerih zastrupitve (ibidem).

- b) Glavno skupino strupov za uničevanje so predstavljali živčni bojni strupi, dušljivci in mehurjevci. Ti lahko pridejo v človeka skozi dihala, prebavila ali kožo. Znaki se lahko pojavijo odvisno od tega, kako je strup prišel v telo (motnje dihanja, bolečine v trebuhu, bruhanje ali driska). Pri mehurjevcih se pojavi pekoča bolečina na koži, rdečina, oteklina in kasneje mehurji na koži.

Zaščita in pomoč je potrebna kot pri strupih za onesposabljanje (ibidem).

5.3.7.2 Biološka sredstva

Različne vrste mikroorganizmov lahko povzročajo nalezljive bolezni pri ljudeh, živalih in rastlinah. Tako se človek okuži predvsem z uporabo okužene hrane in vode ter predmetov splošne rabe. Značilno za te bolezni je, da se znaki pojavijo šele čez nekaj časa po okužbi, odvisno od vrste klic in načina okužbe. V izrednih razmerah se najpogosteje pojavijo črevesne bolezni in kapljične infekcije. Te lahko nastanejo zaradi uporabe biološkega orožja, vendar se najpogosteje pojavijo zaradi opuščanja osnovnih ukrepov osebne in splošne higiene ter zaščite vode in hrane pred onesnaženjem. Osnovna pravila za zaščito ljudi so kot prvo ukrepi osebne higiene, predvsem umivanje rok ter uporaba zdravstveno neoporečne vode in hrane. Pristojni inšpekcijski organi in zdravstvene službe pa so odgovorne za javno preskrbo s čisto pitno vodo in hrano. Ob pojavu nalezljive bolezni je potrebno takoj ukrepati in poiskati pomoč zdravstvene službe, da ne okužimo drugih okoli sebe. V izrednih razmerah je potrebno upoštevati pravila poostrelega higienskega režima tako glede osebne higiene kot tudi shranjevanja, priprave hrane in uporabe pitne vode (glej OŠCZ 1991i).

5.4 OSTALE VOJNE IN NEVOJNE AKTIVNOSTI CZ MED AGRESIJO IN TAKOJ PO NJEJ

Temeljno izhodišče celotnega delovanja CZ med agresijo na Slovenijo je bila zaščita in reševanje ljudi, materialnih in drugih dobrin ter obramba. Veljala naj bi tudi za primere naravnih in drugih nesreč. V občini Grosuplje je potekalo zelo dobro sodelovanje z občinsko gasilsko zvezo, občinskim odborom Rdečega križa, radioamaterskim klubom Grosuplje in člani Kinološkega društva Grosuplje. S tem so pripomogli k boljšemu delovanju in zaščiti. Temeljne dejavnosti vseh sodelujočih lahko razdelimo na:

- usposabljanje in vaje,
- opremljanje z materialnimi in tehničnimi sredstvi,
- reševanja ob poplavih,
- zaščito in reševanje ob morebitni vojaški agresiji na Slovenijo,
- usposobitev zaklonišč in

- reševanje problematike beguncev iz Republike Hrvaške (glej OŠCZ 1991n in Skalja 2008).

V oktobru leta 1991 so pripadniki CZ v sodelovanju z občinsko gasilsko zvezo izvedli vajo ob možnem razlitju nevarnih snovi, kar pomeni zahtevno tehnično reševanje in nudenje prve pomoči (ibidem).

Vsa zahtevna usposabljanja so bila izvedena v Republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah, kjer se je po temeljitih pripravah tri dni usposabljal tudi OŠ CZ v celotni sestavi (ibidem).

V času poplav na območju občine Grosuplje ni bilo večjih reševalnih akcij, razen v naselju Studenec v Ivančni gorici, kjer je gasilsko društvo Stična s krajani izvajalo nekajdnevno črpanje talne vode s posebnimi potopnimi črpalkami (ibidem).

V času vojne so se materialno in kadrovske popolnile občinske specializirane enote CZ ter enote in štabi v KS. Z vsemi enotami in štabi se je izvajalo potrebno dopolnilno usposabljanje, opravljalo dežurstva in razdeljevalo rezervno opremo. Od dejanskih akcij v času agresije je potrebno poudariti sodelovanje OŠCZ, občinske gasilske zveze, občinskega odbora Rdečega križa in Centra za socialno delo pri:

- oskrbi voznikov blokiranih vozil v Šmarju - Sapu in Radohovi vasi,¹¹
- oskrbi osebja in živali cirkusa Medrano z vodo,
- gašenju poškodovanih vozil na Medvedjeku,

---

¹¹ Po avtocesti je v vojnem času potekala kolona 40–50 tovornjakov, ki so bili zaustavljeni pred predorom Šmarje - Sap, ki ga je TO zaprla. Med njimi je bil tudi cirkus Medrano s približno 400 živalmi, za katere je bilo potrebno poskrbeti. Štab za CZ je aktiviral gasilce, ki so jim priskrbeli vodo, poljska stranišča, pitno vodo in prehrano za šoferje. Cirkus so kasneje spustili naprej po stranskih poteh. Pomagal je tudi RK s prehrano za te ljudi, enota za tehnično reševanje pa je po površini zemlje potegnila gasilsko cev za vodo s pipo (Skalja 2008).

- izdelavi načrta evakuacije prebivalcev Grosuplja in okolice,
- navodilu občanom v obliki brošur, svetovanj in v glasilu Naša skupnost ter
- usposobitvi zaklonišč.

Pri izdelavi načrta evakuacije prebivalcev so pripadniki CZ imeli veliko pomoč občanov, organizacij, društev in podjetij, predvsem pa pri KS. Od pričetka agresije pa do konca leta 1991 so bila izvedena najnujnejša vzdrževalna dela v vseh zakloniščih v občini (glej OŠCZ 1991n).

Že konec leta 1991 se je OŠCZ pričel aktivno vključevati v razreševanje problematike beguncev iz Hrvaške. Po predlogu izvršnega sveta je OŠCZ ustanovil delovno skupino za namestitvev in oskrbo beguncev. Izdelala je načrt za nastanitev 250 oseb v začasnem naselju graditeljev avtoceste v Višnji Gori. Ta nastanitveni center se je lahko aktiviral le po odločitvi republiškega štaba za CZ. Za oskrbo in ostale storitve za begunce, ki jih je bilo decembra 1991 195, kasneje še dodatnih 34, so skrbeli občinski odbor Rdečega križa, Center za socialno delo in drugi (ibidem).

V letu 1992 je bila ena od temeljnih zasnov nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji zaščita in reševanje. Vlada RS je januarja sprejela smernice za organiziranje in izvajanje zaščite in reševanja ob naravnih in drugih nesrečah ter v vojni na območju RS. Temeljne naloge novega sistema naj bi bile:

- spremljanje nevarnosti, povezanih z naravnimi in drugimi nesrečami ter vojnim delovanjem,
- izvajanje ukrepov za preprečevanje nesreč in ublažitev njihovih posledic,
- izvajanje organizacijskih, kadrovskih in materialnih priprav neposredne zaščite in reševanja ter
- odpravljanje posledic nesreč (OŠCZ 1991n).

Celotna organizacija zaščite in reševanja, predvsem civilne zaščite, se je morala tudi na občinski ravni prilagoditi programu republiške uprave za zaščito in reševanje. V občini je bilo potrebno sprejeti nove odloke na vseh področjih. S spremenjeno zakonodajo so

dobili možnost, da so lahko pripadnike operativnih sestavov reševalnih služb in društev razporedili na dolžnosti, ki bi jih sicer prostovoljno opravljali. V CZ se je predvidevala ukinitvev splošnih enot, enot za socialno delo, identifikacijo mrtvih in prvo veterinarsko pomoč. Na novo so se opredelila podjetja in ustanove v občini, ki so bile že prej pomembne za zaščito in reševanje. Večina usposabljanj se je ravno tako odvijala v Poljčah, vaje pa so se izvajale na območjih posamezne občine. Pri opremljanju se je nadaljevalo nakupovanje nove opreme, njeno posodabljanje za reševanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi in osebne opreme. Zaradi sprememb v oznakah CZ je bilo potrebno na vsej osebni opremi le-te zamenjati (glej OŠCZ 1991n).

Na podlagi januarja opravljenih pregledov vseh zaklonišč v občini so se odločili, da javno zaklonišče v Ivančni gorici in dve javni zaklonišči v Grosuplju v sodelovanju z drugimi upravnimi organi oddajo v najem (ibidem).

Pri reorganizaciji civilne zaščite v temeljnih okoljih so poskrbeli za ažurnost načrtov in predvideli prilagoditev spremembam v državni upravi in lokalni samoupravi. Pri porabi sredstev so upoštevali spremembo predpisov, ki so začeli veljati 1. januarja 1992, o povračilu stroškov za čas opravljanja nalog obrambe in zaščite iz sredstev obrambe in zaščite, kar je bilo do leta 1991 v breme podjetij in ustanov (ibidem).

6 SISTEM VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

6.1 PRAVNE PODLAGE ZA IZVAJANJE NALOG ZAŠČITE IN REŠEVANJA

Vlada RS je v začetku leta 1992 sprejela *Smernice za organiziranje in izvajanje zaščite in reševanja ob naravni in drugih nesrečah v vojni*, s katerimi je na novo opredelila osnovne cilje in politiko varstva na tem področju. V Smernicah je posebej poudarjeno, da mora biti težišče prizadevanj na zmanjševanju števila nesreč in njihovih posledic (glej Ušeničnik 1992: 241).

Med pomembnejšimi dokumenti iz začetka slovenskega osamosvajanja je bila *Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije*, ki je zajemala tri temeljne vidike, in sicer obrambo, notranjo varnost in sistem zaščite in reševanja. Je politični dokument, ki ga je državni zbor sprejel decembra 1993 ter vsebuje temeljne opredelitve glede nacionalnovarnostnega sistema RS, njenega razvoja in odnosov z drugimi državami (glej Ur. l. RS, št. 71: 3682–3684 in Grizold 1999: 69–70). Predstavljala je izhodišče za pravno sistemsko urejanje področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (glej Ušeničnik 1994: 17).

Naša zakonodaja o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki v veliki meri vključuje veljavne in preizkušene mednarodne standarde, omogoča in spodbuja preventivno delovanje. Zakonodaja na tem področju je bila maja 2002 temeljito nadgrajena, saj je Državni zbor sprejel dva nadvse pomembna dokumenta, in sicer *Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* in *Doktrino zaščite, reševanja in pomoči*.

Nacionalni program sledi temeljnemu cilju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Program je usmerjen v preventivo, ki je učinkovitejša in dolgoročno cenejša od drugih oblik varstva pred nesrečami. Nadgrajuje tudi odnose do nevarnosti in nesreč, ki naj se z večjim proučevanjem, spoznavanjem in upoštevanjem okolja le še izboljšujejo (glej URSZR 2000).

Doktrina zaščite, reševanja in pomoči temelji na Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Je dokument, ki obsega enotna načela in stališča za strokovno in operativno usmerjanje, organiziranje in izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (glej URSZR 2002).

Državni zbor Republike Slovenije pa je leta 2001 sprejel novo *Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti*. Z njo so določili nacionalne interese, varnostna tveganja, vire ogrožanja, organizacijo in delovanje sistema nacionalne varnosti itd. Resolucija še posebej poudarja pomen nevojaških virov ogrožanja, ki lahko poleg vojaških virov ogrožanja predstavljajo grožnjo sodobnim državam in družbam (glej Ur. l. RS 2001).

Po sprejetju nove zakonodaje leta 1992 se je varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami izločilo iz obrambnega sistema¹² z namenom, da se organizira kot celota, na svojih ciljih, interdisciplinarni dejavnosti ter da se vse organizirane sile za zaščito, reševanje in pomoč združijo v organizacijsko in funkcionalno enoten sistem. Preventiva je tako postala eden od formalnopravnih temeljev usmeritve tega sistema, katerega najpomembnejše težišče je v lokalnih skupnostih (glej Ušeničnik 1998: 6).

Krovni dokument državne zakonodaje je *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami*, prvič sprejet leta 1994, dopolnjen in spremenjen pa leta 2006. Ta na splošno ureja varstvo ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine ter okolja pred naravnimi in drugimi nesrečami. Poleg teh ureja še načela varstva, dolžnosti in pravice državljanov, pristojnosti subjektov, programiranje in načrtovanje, opazovanje, obveščanje in alarmiranje, zaščitne ukrepe, osebno in vzajemno zaščito, sile za zaščito, reševanje in pomoč, upravljanje in vodenje, naloge uprave, inšpekcijsko delo, poklicno delo in varnost pri delu, izobraževanje in usposabljanje, financiranje ter kazenske določbe.

Tako na regijski kot na lokalni ravni se morajo pristojni organi podrejati ne samo zgornjim temeljnim dokumentom, ampak tudi drugim področnim *zakonom* (npr. zakonu o gasilstvu), *uredbam* (npr. uredbi o službi v civilni zaščiti), *pravilnikom*, *sklepom* (npr.

---

¹² Ta proces preoblikovanja bom natančneje opisala v naslednjem podpoglavju.

sklepu o določitvi dneva civilne zaščite v Republiki Sloveniji), *odredbam* in *navodilom*, ki bolj podrobno opredeljujejo in urejajo posamezna področja delovanja zaščite in reševanja.

Sistem ZiR danes temelji na odgovornosti države in občin, ki so pristojne za organiziranje in izvajanje ukrepov in aktivnosti pri odpravljanju nevarnosti. Odgovornost temelji tudi na obveznostih podjetij, zavodov in drugih organizacij, ki skrbijo za organiziranje in izvajanje nujnih ukrepov za zaščito delavcev in premoženja v okviru njihovega delovanja (glej Ušeničnik 1993: 187).

Sedanja organiziranost je začela veljati 1. januarja 2003 in je posledica reorganizacije Slovenske vojske oziroma prehoda iz naborniške na poklicno vojsko in celotnega ministrstva za obrambo. S spremembo organizacije in delovnega področja Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje je bilo zagotovljeno enotno, učinkovito in gospodarno opravljanje upravno-strokovnih nalog zaščite, reševanja in pomoči iz pristojnosti MORS. Hkrati se je povečala operativnost in učinkovitost celotnega sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

6.2 VKLJUČENOST SISTEMA ZAŠČITE IN REŠEVANJA V NACIONALNO-VARNOSTNI SISTEM

Leto 1990 bo v slovenski zgodovini zapisano kot prelomnica v oblikovanju razvoja in uresničevanju zasnove nacionalne varnosti slovenske države. Vse odločitve, dogodki in rezultati, ki so sledili, so jasno pokazali, da bo nujno potrebno zgraditi lastno nacionalno varnost, ki bo pokazala tisto, kar so dani rezultati in spoznanja že potrjevali (glej Kacin 1991: 241).

Kot sem že zgoraj omenila, je Jugoslavija izvajala koncept totalne obrambe,¹³ kar je pomenilo, da sta bili tudi civilna obramba in CZ del tega koncepta. Kakovost, smotrnost, racionalnost in učinkovitost sistema so kmalu postali vprašljivi in pričeli opozarjati na pomanjkljivosti in slabosti sistema.

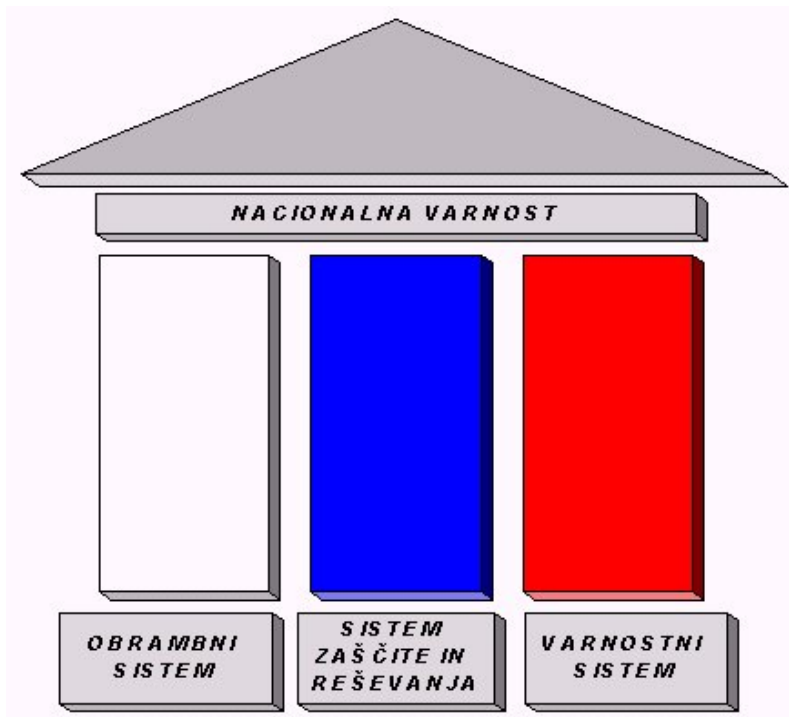
Kmalu po osamosvojitvi RS je državni zbor leta 1991 sprejel zakon o obrambi in zaščiti. Ta je potrdil samostojnost slovenske CZ in njena nova doktrinarna izhodišča tudi formalnopravno uredil in uzakonil. Kasneje je državni zbor zakon še dopolnil in leta 1994 sprejel nov zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki urejuje CZ. S sprejetjem tega zakona je bila CZ formalnopravno izločena iz zakona o obrambi, ki je sicer še naprej ohranjal in opredeljeval civilno obrambo. Danes se CZ opredeljuje kot samostojen sistem zaščite in reševanja ter je tako oddaljena od civilne obrambe, kar je posebnost slovenskega nacionalnovarnostnega sistema. V nekaterih evropskih državah se taka opredelitev razlikuje, ker obravnavajo civilno zaščito kot sestavino civilne obrambe ali pa jo razumejo kot civilno obrambo.

Današnji sistem nacionalne varnosti RS tako sestavljajo obrambni podsistem, podsistem notranje varnosti in podsistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

---

¹³ Koncept totalne (splošne) obrambe pomeni, da poleg mobiliziranja oboroženih sil predvideva tudi angažiranje celotne skupnosti.

Slika 6.2.1: Prikaz strukture nacionalne varnosti.

Vir: URSZR 2008a.

Obrambni sistem je sestavljen iz vojaške in civilne obrambe, ki skupaj zagotavljata varnost države pred vojaško agresijo in nasilnimi posegi tujih oboroženih sil. *Sistem notranje varnosti* predstavljajo ministrstvo za notranje zadeve, policija, državno tožilstvo, pravosodni organi ter nadzorni in inšpekcijski organi. Ti še z drugimi organi zagotavljajo premoženjsko varnost državljanov, javni red in mir, varovanje državne meje ipd. *Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* pa obsega ukrepe, dejavnosti in postopke za varstvo pred nesrečami ter njihove izvajalce. CZ in druge dejavnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so humanitarne in nevojaške narave (glej Ušeničnik 2002: 465–466 in glej Ušeničnik 1994: 17).

Civilna obramba¹⁴ je normativnopravno urejena z zakonom o obrambi in strategijo nacionalne varnosti, medtem ko institucionalno raven izvaja ministrstvo za obrambo oziroma njegov sektor za civilno obrambo, ki načrtuje njeno delovanje. Sistem civilne obrambe je sestavljen iz gospodarske in psihološke obrambe, obrambnih ukrepov državnih in drugih organov ter iz drugih oblik neoboroženega boja.

Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (v nadaljevanju URSZR) izhaja iz koncepta SLO in DS ter je ravno tako pod okriljem ministrstva za obrambo, vendar ima enak položaj kot generalštab Slovenske vojske. Slovenska posebnost iz sistema SLO in DS je tudi v tem, da je imel ta sistem resorje ministrstva za obrambo. Zaščita in reševanje, ki je institucija, ki zagotavlja usposabljanje enot in služb varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, kot so gasilci, jamarji, kinologi, CZ, imata v svoji sestavi tudi enote za hitro posredovanje, katerih člani so profesionalci. Ti skrbijo tudi za delovanje Centra za obveščanje (CORS). Namen njihovega obstoja je delovanje tudi ob naravnih in drugih nesrečah. Sistem je operativen in se odziva na nesreče, medtem ko je sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami le preventiven. Njihova naloga je torej preventiva, da se neka nesreča ne bi zgodila. Ta preventiva se kaže v izobraževanju, varni gradnji, delovanju inšpektorata za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami ter v izpopolnjevanju načrtov. CZ se je včasih delila na prostovoljno, poklicno in obvezno, vendar je slednja razpadla. V prihodnosti se bo težilo tudi k večji profesionalizaciji CZ.

---

¹⁴ Poglejmo primerjavo dveh definicij civilne obrambe. Prva je definicija poljskega avtorja Sukiennika, ki pravi, da v sodobnih razmerah pod pojmom civilna obramba razumemo celotnost preventivnih in reševalnih akcij, katerih cilj je odpravljanje posledic rušenja pri vojaških operacijah in zmanjševanje izgub civilnega prebivalstva, ki se pojavljajo kot posledica zračnih napadov na ozemlje držav, ki so v vojni. Poleg tega je civilna obramba odgovorna za organiziranje in izvajanje učinkovitih reševalnih akcij ob elementarnih nesrečah in katastrofah v mirnem času. Malešič pa pravi, da je izraz civilna obramba tisti del obrambno-zaščitne dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zavarovati ljudi, družbene in osebne vrednote, gmotne in kulturne dobrine ter zagotoviti nepretrganost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja v posamezniku in skupnosti neprijaznih razmerah – ob naravnih in drugih nesrečah, izrednih razmerah in v vojni (Malešič v Grizold 1992: 128–130). Glavna razlika je, da prva definicija ne omenja nevojaško in nenasilno rešitev problema. Ne omenja tudi delovanja državnega sistema med nesrečo, vojno ipd., ki je ključnega pomena za obstoj države.

6.3 ORGANIZIRANOST SISTEMA ZAŠČITE IN REŠEVANJA NA LOKALNI RAVNI

V nadaljevanju se bom osredotočila na en segment treh stebrov sistema nacionalne varnosti, in sicer na sistem zaščite in reševanja, ki ga bom podrobneje analizirala na lokalni ravni.

Na začetku bom predstavila glavne subjekte in njihove naloge ter dejavnosti, s katerimi lažje medsebojno usklajeno sodelujejo pri uresničevanju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Vsak posameznik oziroma državljan je dolžan sodelovati pri varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami z vključitvijo ali prostovoljnim sodelovanjem v CZ, se usposablja ter pripravljati za osebno in vzajemno zaščito, bodisi z dajanjem materialnih sredstev ob nesreči ali pa z odgovornim izvajanjem zaščitnih ukrepov.

Gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije morajo zagotoviti pogoje in možnosti za izvajanje vzajemne zaščite delavcev in izvajati predpisane zaščitne ukrepe. Še posebej to velja za tiste organizacije ali podjetja, ki proizvajajo nevarne snovi in izdelke, kajti njihova dejavnost predstavlja nevarnost za nastanek nesreče. Taka podjetja morajo izdelati oceno ogroženosti, v kateri predvidijo tudi lastne sile za zaščito in reševanje.

Glavne nosilke zaščite in reševanja, ki so odgovorne za uresničevanje zaščitnih ukrepov in organiziranja, so občine in druge lokalne skupnosti. V njihovi pristojnosti je obveščanje in alarmiranje prebivalstva, načrtovanje in usklajevanje, zagotavljanje sredstev za začasno nastanitev prebivalstva. Ena od pomembnih nalog je tudi določanje, organiziranje in opremljanje organov CZ ter sil za zaščito, reševanje in pomoč v občini.

Na državni ravni pa država skrbi predvsem za urejanje celotnega sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter z njim povezana načrtovanja projektov, pripravo nacionalnega programa, organiziranje in opremljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč, opravlja inšpekcijski nadzor in ocenjuje morebitno nastalo škodo. Ravno tako določa tudi

izobraževalne programe in ureja sodelovanja na mednarodnem področju (glej Ur. l. RS 2006).

Omenila bi še Slovensko vojsko, ki velikokrat sodeluje pri nalogah zaščite in reševanja – s svojimi silami in sredstvi omogoča hitrejšo in učinkovitejšo reševanje tako na zemlji kot v zraku –, ter policijo, ki s svojimi sredstvi omogoča vzdrževanje javnega reda in miru ter zagotavlja varnost. Pooblastila policije, ko sodeluje pri akcijah zaščite in reševanja, so določena v zakonu o notranjih zadevah in drugih predpisih.

Nadalje se bom osredotočila na subjekte, ki so pomembni za delovanje zaščite in reševanja na lokalni ravni. Ta sistem, vsak na svoji ravni, upravljajo Državni zbor RS, Vlada RS, občinski sveti, župani ter upravni odbori gospodarskih organizacij, zavodov in družb.

Poleg zgoraj navedenih nalog in pristojnosti občine in lokalnih skupnosti ima *občina* še naslednje naloge, in sicer: zagotavljati mora elektronsko komuniciranje, izdelati mora oceno ogroženosti in na podlagi le-te izdelati načrte zaščite in reševanja, organizira, vodi in izvaja zaščito in reševanje ob primeru nesreče na območju občine, določa temeljne programe in usposabljanja, usklajuje načrte zaščite in reševanja z drugimi občinami in Izpostavo URSZR (Grosuplje sodi v Izpostavo Ljubljana), določa organizacije, ki so posebnega pomena, ter sodeluje v mednarodnem okolju (Ur. l. RS 2006).

Župan kot organ pri organiziranju in izvajanju ZiR skrbi za izvajanje priprav na morebitne nesreče, sprejema načrte ZiR, določi izvajalce javnih reševalnih služb oziroma nalog zaščite, reševanja in pomoči, usklajuje preventivne dejavnosti v občini, razglašča nevarnosti in nesreče na območju občine, določi gospodarske družbe, zavode in druge organizacije, ki s svojo dejavnostjo ogrožajo okoliško prebivalstvo in morajo zato izdelati načrte ZiR, imenuje poveljnika in štabe CZ ter poverjenike za CZ, predlaga razporeditev državljanov na dolžnosti v CZ ter uresničevanje materialne dolžnosti (glej Ur. l. RS 2006 in Ušeničnik 2002: 494).

Naloge *občinskega sveta* izhajajo iz vloge občine pri organiziranju in izvajanju varstva pred nesrečami. Občinski svet sprejme program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, letni načrt varstva, odlok o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, zagotavlja sredstva za financiranje nalog varstva pred nesrečami v proračunu občine ter odloča o zagotavljanju sredstev in drugih vprašanjih odpravljanja posledic nesreč (ibidem).

V županovi pristojnosti je tudi ustanovitev *komisije za ocenjevanje škode* za posamezne vrste nesreč, kot so suša, poplava, potres, večji požar itd. Sestavljena je iz predsednika, podpredsednika in dveh članov. Če te komisije še niso imenovane, se jih imenuje glede na vrsto nesreče s potrebnim številom strokovnjakov. Administrativno pomoč pa nudi tudi občinska uprava. Vsako večjo nesrečo se sporoči na Regijski center za obveščanje (ReCO) v Ljubljani, kasneje pa pisno na izpostavo URSZR v Ljubljani. Končno oceno škode podajo komisije, imenovane pri URSZR Izpostava Ljubljana.

Organ, ki sodeluje pri izvajanju zaščite in reševanja, je tudi komisija za ocenjevanje poškodovanosti in uporabnosti objektov.

Vodenje sil za ZiR na ravni občine opravlja *poveljnik civilne zaščite* ob pomoči štaba in *poverjenikov CZ*, tako da:

- preverja intervencijsko pripravljenost sil in sredstev za ZiR,
- vodi ali usmerja ZiR ob naravnih in drugih nesrečah,
- skrbi za povezavo in usklajeno delovanje vseh sil za ZiR,
- daje mnenje in predloge v zvezi s pripravami in delovanjem sil za ZiR ter mnenja in predloge za odpravo škode, ki jo povzročijo naravne in druge nesreče,
- predlaga imenovanje štaba civilne zaščite,
- vodi podrejene enote, službe in druge sile, ki sodelujejo pri ZiR,
- uveljavlja zaščitne in druge nujne ukrepe ter nadzira njihovo izvajanje,
- odloča o uporabi sil in sredstev za ZiR,
- usklajuje pomoč in dejavnosti za ZiR pri odpravljanju posledic,
- pripravlja predloge odločitev organov civilne oblasti.

Poveljnik civilne zaščite lahko za vodenje posameznih intervencij za ZiR določi vodjo intervencije. Za svoje delo je poveljnik odgovoren županu. Reševalne akcije neposredno vodijo vodje enot oziroma služb civilne zaščite. Neposredno vodenje operativnih sestavov prostovoljnih organizacij in društev opravljajo pri reševalnih akcijah njihovi poveljniki oziroma vodje.

Štab za CZ je organiziran za pomoč pri vodenju in za opravljanje drugih operativno-strokovnih nalog zaščite, reševanja in pomoči. Štab pod vodstvom poveljnika CZ organizira in izvaja reševalne intervencije iz občinske pristojnosti, zagotavlja logistično podporo intervencijskim silam za ZRP, opravlja administrativne in finančne zadeve. Pri tem sodelujejo člani štaba, delavci občinske uprave in drugi strokovnjaki, ki jih vključi v delo poveljnik. Poveljnik lahko za izvedbo posameznih nalog ustanovi ustrezne delovne skupine ali druga začasna delovna telesa.

Štab mora ob nesreči čimprej vzpostaviti pregled nad stanjem na prizadetem območju, oceniti predvideni razvoj situacije ter takoj zagotoviti nujno reševalno pomoč. V tem pogledu tesno sodeluje z vodjo intervencije. Dolžan se je osredotočiti na izdelavo strategije ukrepanja za zagotovitev osnovnih pogojev za življenje, ki zajema določitev prednostnih nalog, človeške in materialne vire, operativne rešitve izvedbe zahtevnejših nalog ter nosilce koordinacije. Štab zagotavlja potrebno logistično podporo reševalnim silam, ki obsega zagotavljanje zvez, opreme, materialov, transporta, informacijske podpore, prehrane, zdravstvenega in drugega varstva.

V oddelku za splošne zadeve občine *sodelavec za ZiR* opravlja upravne in strokovne naloge zaščite, reševanja in pomoči iz svoje pristojnosti. Ravno tako zagotavlja pogoje za delo poveljnika CZ občine in občinskega štaba, zagotavlja administrativno in drugo podporo pri delovanju občinskih sil za zaščito, reševanje in pomoč, pomaga pri vodenju zaščite, reševanja in pomoči ter pri odpravljanju posledic, zbira, obdeluje in posreduje podatke o nesrečah in drugih dogodkih ter opravlja druge naloge iz svoje pristojnosti.

6.3.1 Sile za zaščito, reševanje in pomoč

Sile za zaščito, reševanje in pomoč so razpoložljive človeške zmogljivosti društev, gospodarskih družb, zavodov ali lokalnih skupnosti, države ali drugih organizacij, ki so namenjene zaščiti, reševanju in pomoči ob naravni ali drugi nesreči. Namenjene so ukrepanju ob nesrečah, ustanoviteljice pa jih lahko uporabijo za izvajanje nujnih intervencij ob nevarnosti nesreč, za vzdrževanje sredstev in opreme za zaščito in reševanje ter za usposabljanje.

Izvajalci nalog zaščite, reševanja in pomoči so:

- *enote in službe društev in drugih nevladnih organizacij*, ki opravljajo naloge zaščite in reševanja oziroma javno službo na podlagi odločitve pristojnega organa lokalne skupnosti ali državnega organa;
- *gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije*, ki organizirajo reševalne enote in službe na podlagi odločitve pristojnega organa lokalne skupnosti ali državnega organa ter glede na tveganje v dejavnosti, ki jo opravljajo;
- *enote, službe in organi Civilne zaščite*, ki se organizirajo na podlagi državlanske dolžnosti kot dopolnilne sile za zaščito, reševanje in pomoč. Organizirajo jih država, lokalne skupnosti in gospodarske družbe, zavodi ter druge organizacije po merilih za organiziranje, opremljanje in usposabljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč in v skladu s svojimi potrebami. Z enotami in službami Civilne zaščite se zagotavlja izvajanje določenih množičnih nalog zaščite, reševanja in pomoči ob velikih naravnih ali drugih nesrečah, ki jih ne morejo izvajati obstoječe reševalne enote in službe.

Policija sodeluje pri izvajanju nalog zaščite, reševanja in pomoči v skladu z zakonom, predvsem pri zagotavljanju varnosti, javnega reda in miru ter s sodelovanjem v reševalnih akcijah s helikopterji in drugimi silami.

Slovenska vojska sodeluje pri izvajanju nalog zaščite, reševanja in pomoči v skladu z zakonom, njihovo organiziranostjo, opremljenostjo in usposobljenostjo. Pri izvajanju nalog sodelujejo zlasti letalske enote, enote za jedrsko, kemijsko in biološko obrambo,

inženirske enote, zdravstvena služba in druge enote, če niso angažirane pri izvajanju obrambnih nalog (glej URSZR 2008b).

V sestavi državnih sil za zaščito, reševanje in pomoč deluje tudi državna enota za hitre intervencije. Ta enota je namenjena izvajanju posebno zahtevnih reševalnih intervencij, ki zahtevajo hitro ukrepanje. Namenjena je tudi sodelovanju v akcijah zaščite, reševanja in pomoči na podlagi dvostranskih sporazumov s sosednjimi in drugimi državami v regiji ter za sodelovanje v mednarodnih humanitarnih in reševalnih akcijah v okviru programov OZN, NATO, EU in drugih mednarodnih organizacij. Enoto sestavljajo vodstvo, četa za tehnično reševanje, vod za RKB zaščito, ekipa za prvo pomoč, oddelek za tehnično potapljanje, vod za oskrbo ter skupini za elektriko in za vodo (glej URSZR 2008c).

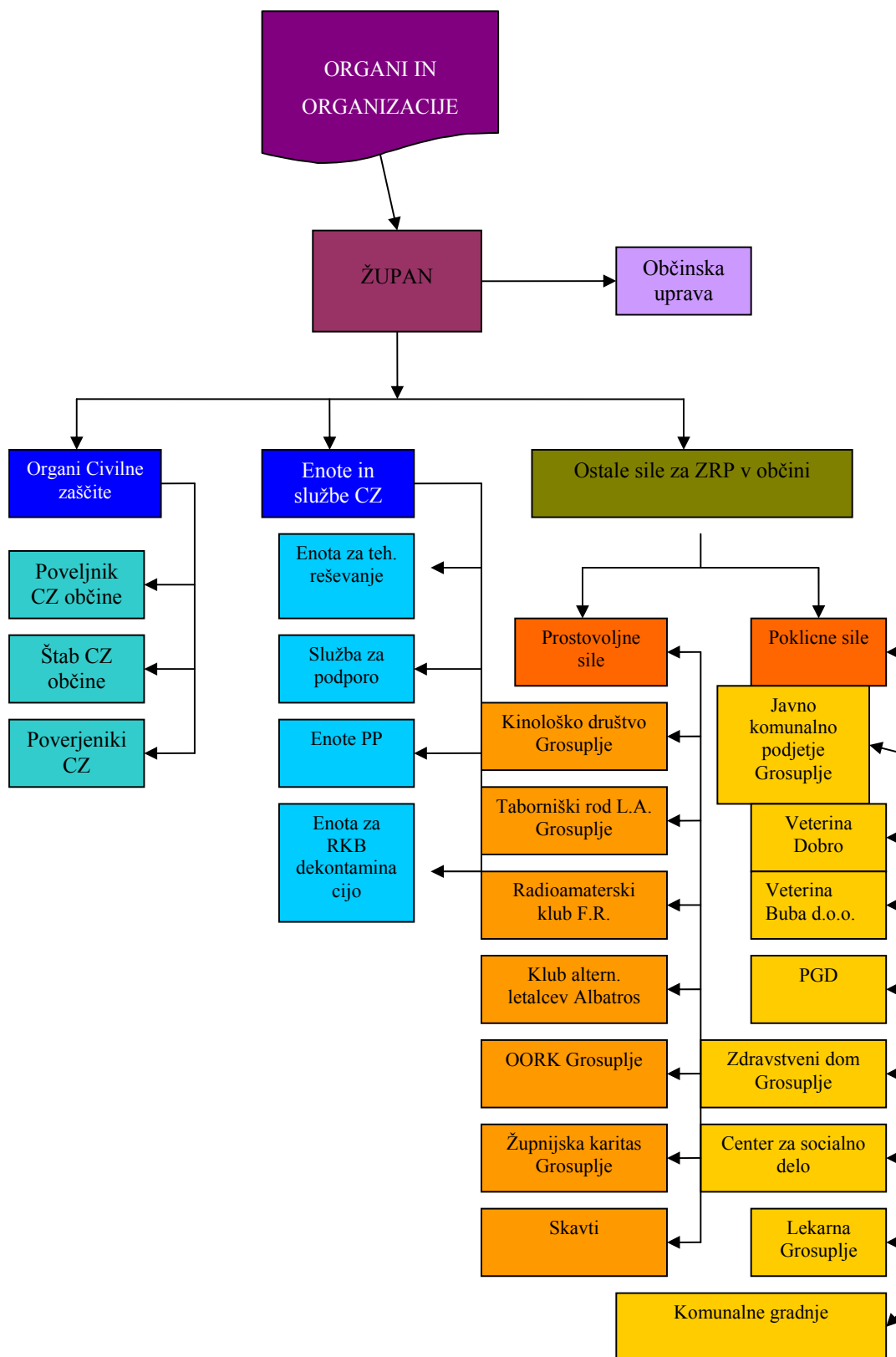
Glede na zgornjo razdelitev lahko sile glede na način vključevanja in sodelovanja državljanov razdelimo na:

- *prostovoljne*, ki se organizirajo po načelu prostovoljnosti pri nevladnih, zlasti humanitarnih organizacijah; njihovo delo se povezuje in dopolnjuje s poklicnimi reševalnimi službami;
- *poklicne* reševalne enote in službe, ki se organizirajo po načelu poklicnega opravljanja nalog kot javni zavodi ali režijski obrati ter na podlagi pogodbe pri ustreznih gospodarskih družbah, zavodih, društvih in drugih organizacijah;
- *dolžnostne* enote in službe za zaščito, reševanje in pomoč, ki se organizirajo na podlagi državljske dolžnosti kot enote in službe CZ (glej Ušeničnik 2002: 487).

6.3.2 Pregled organov in organizacij, ki sodelujejo pri izvedbi nalog iz občinske pristojnosti

S spodnjim organigramom sem vse organe in enote na lokalni ravni, ki sodelujejo pri zaščiti in reševanju, povezala skupaj in na ta način prikazala njihovo medsebojno prepletenost.

Slika 6.3.2.1: Prikaz strukture organov in organizacij na lokalni ravni.

Organizacijska struktura sil za zaščito, reševanje in pomoč v občini Grosuplje je osnovana na osnovi sklepa župana o organiziranju enot, služb ter drugih sil za zaščito, reševanje in pomoč, sprejetega leta 2006.

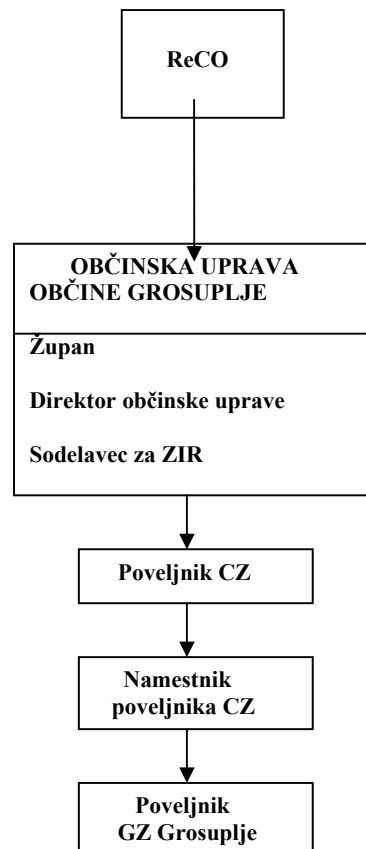
Občina Grosuplje organizira in razporedi enote in službe CZ glede na oceno in stopnjo ogroženosti. Tako nekatere občine poleg teh enot vključujejo še enote za prvo veterinarsko pomoč, enoto za varstvo pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi, službo za vzdrževanje in uporabo zaklonišč ter enoto za hitre intervencije (glej prilogo F).

6.3.3 Opazovanje in obveščanje

Podatke ob nesreči (o posledicah) dobiva občinski štab za CZ tudi od poverjenikov CZ prek zvez ali kurirjev. Prvo informacijo o stanju na prizadetem območju poveljnik CZ občine posreduje v najkrajšem možnem času ReCO Ljubljana.

ReCO o morebitni nesreči takoj obvesti župana, direktorja občinske uprave, sodelavca za ZiR, poveljnika CZ občine oziroma njegovega namestnika ali poveljnika GZ. Poveljnik oziroma štab CZ zbira podatke o posledicah v občini prek poverjenikov CZ, aktiviranih enot CZ, prostovoljnih gasilskih društev in drugih virov ter jih posreduje ReCO. Za komuniciranje z ReCO skrbi poveljnik CZ občine oziroma njegov namestnik. Obveščanje poteka po telefonskih zvezah in pozivnikih, če pa telefonske zveze ne delujejo, pa prek sistema radijskih zvez ZARE. Informacijo o nesreči oziroma nevarnosti je dolžan sporočiti vsakdo, ki jo je opazil ali izvedel zanjo.

Slika 6.3.3.1: Izvajanje obveščanja pristojnih organov

Vir: Občina Grosuplje 2008: 34.

6.3.4 Alarmiranje in obveščanje javnosti

Za obveščanje prebivalcev na prizadetem območju je zadolžena občina. Ob naravnih in drugih nesrečah se organizira informacijski center, v katerem se združujejo dejavnosti službe za zaščito in reševanje, socialne službe, Rdečega križa in Karitas ter drugih služb javnega pomena. O organiziranju informacijskega centra in o razmerah na prizadetem območju informacije posreduje po lokalnih javnih medijih in na druge, krajevno običajne

načine član OŠCZ, ki ga za te naloge v informacijskem centru zadolži poveljnik CZ občine. Občina za dodatne informacije objavi posebno telefonsko številko.

Občinski organi in službe, ki vodijo in izvajajo naloge zaščite, reševanja in pomoči, morajo vzpostaviti s prizadetim prebivalstvom čim boljše sodelovanje in si pridobiti zaupanje ljudi (npr. sodelovanje poverjenika CZ s prizadetim prebivalstvom, obisk župana, poveljnika CZ ipd.).

Obveščanje širše javnosti je v pristojnosti državnih organov in služb in poteka po javnih medijih (regionalni radio in televizija, nacionalni radio in televizija). Če državni načrt ni aktiviran, širšo javnost po javnih medijih obvešča informacijski center v občini oziroma zadolženi član OŠCZ v informacijskem centru za stike z mediji. Pri notranjem obveščanju, alarmiranju in obveščanju javnosti je potrebno upoštevati določila Pravilnika o obveščanju in poročanju v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, objavljenega v Uradnem listu RS št. 26/2008.

6.3.5 Aktiviranje organov vodenja in strokovnih služb

Na podlagi ocene stanja na prizadetem območju (poverjeniki CZ, PGD) poveljnik CZ občine sprejme odločitev o aktiviranju občinskih organov, ki so pristojni za operativno-strokovno vodenje zaščite, reševanja in pomoči. Župan občine aktivira komisijo za ocenjevanje poškodovanosti in uporabnosti objektov ter komisijo za ocenjevanje škode.

Ob manjših dogodkih, kadar nastalo situacijo obvladajo posamezniki (lastniki ali uporabniki premoženja) oziroma organizacije, posredovanje sil za ZRP praviloma ni potrebno. Aktiviranje sil za zaščito, reševanje in pomoč tudi ni potrebno, kadar zadostujejo redne intervencijske službe (medicinske, vzdrževalci infrastrukture) in gasilci. Poveljnik CZ občine Grosuplje se lahko odloči, da aktivira samo štab CZ, ki nudi podporo rednim intervencijskim službam. Za izvedbo aktiviranja poveljnik CZ občine praviloma zadolži strokovnega sodelavca občinske uprave, ki je odgovoren za zaščito in reševanje, ter ekipo za zveze CZ iz sestava enote za podporo.

6.3.6 Aktiviranje sil in sredstev za zaščito in reševanje

O pripravljenosti in aktiviranju občinskih enot CZ in drugih sil za zaščito, reševanje in pomoč odloča poveljnik CZ občine Grosuplje oziroma njegov namestnik. Pozivanje pripadnikov CZ in drugih sil za zaščito, reševanje in pomoč se izvaja z mobilizacijskimi pozivi (izvaja jih občina oz. strokovni sodelavec v občinski upravi). Občina izvaja tudi vse v zvezi z nadomestili plač in povračil stroškov, ki jih imajo pripadniki pri opravljanju dolžnosti CZ oziroma na področju zaščite in reševanja.

6.3.7 Osebna in vzajemna zaščita

Osebna in vzajemna zaščita obsegata vse ukrepe prebivalcev za preprečevanje in ublažitev posledic potresa za njihovo zdravje in življenje ter varnost njihovega imetja. Za organiziranje, razvijanje in usmerjanje osebne in vzajemne zaščite skrbi občina (strokovni delavec v občinski upravi ob pomoči drugih služb). Osveščanje občanov o pomembnosti potresno varne gradnje in ukrepih ob potresu se izvaja prek lokalnih medijev. V sodelovanju z gasilci se organizirajo redne vaje evakuacije in drugih potrebnih ukrepov v šolah in vrtcih.

Pri izvajanju osebne in vzajemne zaščite po nesreči imajo pomembno vlogo svetovalne službe (prostovoljci – psihologi, duhovniki, socialni in zdravstveni delavci), poverjeniki za CZ ter informativni centri, ki jih ustanovi občina in v katerih se organizira in izvaja dejavnost, ki prispeva k normalizaciji razmer na prizadetem območju.

7 VIZIJA IN PRIHODNOST

Zaradi silovitega tehničnega in splošnega razvoja bi človek pričakoval, da bomo čim manj odvisni od narave, njenih pojavov in drugih nesreč, vendar še zdaleč ni tako. Različne naravne nesreče in naravni pojavi v trenutku razblinijo naša upanja, da obvladujemo te pojave in procese. Celo nasprotno ravno mi smo tisti, ki smo pogosto vzrok nastanka novih in novih virov ogrožanja. Res, da imamo ustrezno informacijsko in komunikacijsko infrastrukturo, ki nam omogoča hitrejšo stopnjo odzivnosti, vendar kljub temu ne moremo popolnoma predvideti posledic na različne vrste nesreč. Stremeti je potrebno po učinkovitosti, odzivnosti in racionalnosti. Čim boljša je organiziranost, usposobljenost in učinkovitost, tem hitrejšje je odzivanje na nesreče, ki je danes ključnega pomena. Tako na lokalni kot tudi na državni ravni je potrebno vsestransko in učinkovito sodelovanje. Še posebej s sosednjimi državami, kjer nas v obmejnih območjih povezujejo enaka ogroženost zaradi naravnih in drugih nesreč. V širšem smislu pa je gotovo prihodnost za večjo varnost v krepitvi učinkovitega mehanizma CZ v okviru Evropske unije in njenih članic, ki jih vse pogosteje doletevajo naravne nesreče, v katerih je potrebno zaščititi življenja ljudi in kritično infrastrukturo. V teh primerih bi se aktivirale enote CZ, ki bi bile še vedno organizirane v državah članicah. Namen CZ na ravni EU bi bil vzpostaviti učinkovito povezavo teh enot, ki bi ostale organizirane na državni ravni, lahko pa bi se uporabile tudi izven meja države. V tem okviru je pomembno omeniti solidarnostno klavzulo, ki določa, da če je država članica žrtev naravne nesreče ali nesreče, ki jo je povzročil človek, Unija in njene države članice delujejo skupaj v duhu solidarnosti. Unija tako uporabi vsa razpoložljiva sredstva, vključno z vojaškimi, če je potrebno oziroma če jih države članice dajo na razpolago. V tem primeru se državi članici, katere politični organi so zaprosili za pomoč, pomaga na njenem ozemlju.

Razvoj na kateremkoli področju pomeni razvoj človeštva in z njim povezanih demografskih trendov. Neprestano povečevanje števila prebivalstva v nerazvitih državah ima lahko velike posledice. Prihodnost Slovenije kot tudi večine evropskih držav pa bo zaznamovana s pospešenim staranjem prebivalstva. Trendi zmanjševanja števila rojstev nam povedo, da se bo število mladih tudi v prihodnje zmanjševalo. Življenjska doba se

daljša, rodnost pa upada. Cilji Slovenije kot EU bodo morali stremeti k izboljšanju možnosti zaposlovanja, večji pozornosti do potreb družin, do ravnovesja med družinskim in poklicnim življenjem, uravnotežene politike priseljevanja in spodbujanja starejših, da delajo dlje. V luči CZ in njene strukture bi to pomenilo sicer večjo profesionalizacijo CZ z več izkušnjami, vendar s premalo podmladka za nadaljnji razvoj in hitrejše odzivanje.

Ogroženost ni samo v povezavi z lego in podnebjem Slovenije, temveč tudi v ekološkem (ne)ravnotežju, kateremu svoje doda še tehnološki razvoj. V preteklosti se varovanja okolja ni toliko poudarjalo kot danes. Toplogredni plini, smeti in vsa nesnaga človeka vplivajo na klimatske spremembe. Segrevanje ozračja postaja čedalje večji problem, predvsem z vidika, kaj lahko to pomeni za nadaljnje ozračje, podnebje in vremenske spremembe. Vse več je orkanov, poplav in suš, ki so samo posledica teh človekovih posegov v naravo. Največja posledica za vse pa so novonastale grožnje, ki so včasih še bolj nepredvidljive. Res, da se je človek z razvojem naučil opazovati naravo in svoje znanje prenesti v teorijo, vendar kljub temu vseeno ni sposoben pravočasno napovedati naravnih in drugih nesreč ter preprečiti njihove destruktivne posledice, ki so prostorsko in časovno neomejene.

Da bi preprečili ali vsaj omilili posledice je potrebno sodelovanje vseh akterjev, tako na lokalni kot na državni ravni. Z vidika delovanja in organiziranja CZ je pomembno, da če se je naravna nesreča zgodila v prevelikem obsegu za zmogljivosti tiste občine, lahko ta zaprosi sosednjo občino za pomoč. Nadalje se aktivirajo republiške sile in sredstva ter na koncu državne. Razmerje občina – država lahko razumemo v smislu, da država financira aktivnosti in delovanje občine ter je normativnopravno podrejena državi. To velja predvsem za usklajevanje občinskih načrtov za zaščito in reševanje na republiški ravni. Finančna sredstva, ki jih država namenja občinam za financiranje nalog zaščite in reševanja, se v občinah lahko neustrezno porabljajo, kar se odraža v neuravnoveženem razvoju dejavnosti za zaščito in reševanje. Posledice takšnega financiranja so najbolj vidne v pomanjkljivi opremljenosti in usposobljenosti občinskih enot in služb CZ ter v pomanjkanju sredstev za sofinanciranje humanitarnih in drugih nevladnih organizacij, katerih dejavnost je pomembna za zaščito in reševanje. Država bi za zmanjšanje tveganj

pri financiranju lahko uveljavila še kakšne druge ukrepe in oblike, od davčnih olajšav, posojil in subvencij do financiranja z obveznicami. Izziv za oba glavna akterja v prihodnosti – občino in državo – bi bila ravno sprejetje novega načina financiranja, ker staro temelji na prenašanju tveganj na državo in uporabi sredstev iz državne blagajne, kar je največja napaka. Izboljšati bi bilo potrebno medsebojno sodelovanje ministrstev, vladnih služb, javnih zavodov in lokalnih skupnosti v skladu z naravo dejavnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Potrebno bo večje prilagajanje sistema ZiR nevarnostim in ogroženostim ter organiziranosti državne uprave, pokrajin in lokalne samouprave¹⁵ ter zagotoviti usklajeno odzivanje na nevarnosti in nesreče. Izpopolnjevati bo potrebno pripravljenost in sposobnost občin za samostojno in učinkovito odzivanje na nevarnosti in nesreče. Jasneje bo treba razmejiti odgovornosti in prisojnosti države, občin, pokrajin in drugih skupnosti za tveganja. Večje mednarodno sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja ter vključenost v mednarodne sisteme preverjanja znanja in sposobnosti bi odprla več poti k zavedanju in razumevanju nevarnosti drugih držav in večjim izkušnjam.

V preteklosti je sistem SLO in DS temeljil predvsem na dolžnostni komponenti, s katero so popolnjevali celotni sistem. Kasneje se je poleg prostovoljne pojavila še poklicna komponenta, ki je nadvladala dolžnostno. Ta se danes ukinja in se bolj posveča poklicni in s tem posledično vse večji profesionalizaciji zaščite in reševanja. Zato se postavlja vprašanje, na kateri ravni bi bil profesionalizem učinkovitejši. Na državni ravni bi to pomenilo hitrejše odzivanje na kakršnekoli nesreče, na lokalni ravni pa večje poznavanje ljudi, območja in vegetacijskih značilnosti. Učinkovitejši bi torej bil predvsem zaradi prednosti poznavanja bivalnega okolja.

Ne glede na kateri ravni se CZ organizira in izvaja zaščito, reševanje in pomoč, je najbolj pomembno prostovoljstvo, ki ga ni mogoče z ničimer nadomestiti. Visoka stopnja povezanosti in usklajenosti poklicnih in prostovoljnih reševalnih služb ter CZ, skupno s policijo in vojsko, v enotno delujoč sistem, je pomembna odlika in prednost, ki se vsak dan znova potrjuje v realnih razmerah, v času in v prostoru.

---

¹⁵ Lokalne samouprave še danes niso zaključen proces preoblikovanja v pokrajine.

Republike v SFRJ niso mogle razvijati nobenih oblik mednarodnega sodelovanja, ker je vse potekalo prek Beograda in zveznih organov. Takoj po osamosvojitvi si je Slovenija na področju varstva pred nesrečami postavila cilje in jih tudi uresničila in s tem postala enakopravna, dejavna in ugledna partnerica pri urejanju zadev. Slovenija dejavno sodeluje v programih CZ EU in Partnerstva za mir pri NATU. Aktivno sodeluje tudi v sistemu ZN, predvsem z Uradom OZN za usklajevanje humanitarnih dejavnosti. Polnopravno članstvo v EU zagotavlja Sloveniji večjo stabilnost varnostnega okolja, večjo varnost in hitrejši razvoj varstva pred nesrečami, ki bo dolgoročno usmerjeno v pospeševanje usklajevanja načrtovanja in delovanja v kriznih razmerah, razvijanje in uporabo nove tehnologije, sofinanciranje projektov varstva pred nesrečami, ki so skupnega pomena. Za varstvo pred nesrečami je pomembno tudi članstvo v NATU, katere osnovni namen sicer ni sodelovanje pri varstvu pred nesrečami. Pomembni so predvsem tisti programi NATA, ki se nanašajo na načrtovanje za krizne razmere, usposabljanje in izvajanje mirovnih operacij, zagotavljanje podpore vojaških struktur pri izvajanju reševalnih in drugih humanitarnih operacij. Ključno vlogo na področju varstva pred nesrečami pa ima OZN, ki je s sprejetimi deklaracijami določila izboljšanje možnosti vsake države, da omili posledice naravnih nesreč, izobraževanje in usposabljanje za presojo ogroženosti, pretok znanja in tehnologij (glej Ušeničnik 2002: 478–480).

8 SKLEPNE MISLI

Začetki CZ segajo v leta prve in druge svetovne vojne. Razmah njenega delovanja je pomenil veliko revolucijo v zaščiti in reševanju civilnega prebivalstva, hkrati pa razvoj mednarodnega vojnega prava oziroma Ženevskih konvencij, ki bolj natančno opredeljujejo vlogo subjektov, ki sodelujejo v enotah in službah CZ. Uveljavitev in razvoj sistema SLO in DS v Federativni Republiki Jugoslaviji se je pričela s sprejetjem koncepcije, ki je temeljila na narodnoosvobodilnem boju jugoslovanskega naroda in nadaljevala z utrditvijo le-te v vseh organizacijskih pogledih. To je bil ogromen sistem, ki ga je bilo zelo težko ali skoraj nemogoče obvladovati na ravno vseh področjih. Bistvena značilnost tega sistema oziroma glavna ideja je bila uporaba sil v vojni ali drugih kriznih razmerah. Preživetje je pomenilo eno od primarnih nalog. Zato so bile lokalne skupnosti ene ključnih dejavnikov, ki so CZ organizirale, usposobile, opremile in kadrovske popolnile. Za takratni sistem je povsod veljalo veliko število udeležencev, tako v vojski kot tudi v CZ. Ta številčnost prebivalstva je pomenila veliko materialnih in finančnih sredstev, ki so bila v breme državi in celotnemu gospodarstvu, ki je bilo že brez teh odhodkov v krizi. Veljal je naborniški sistem popolnjenja oboroženih sil, kar je pomenilo vsakršno podrejenost tem strukturam kot tudi potrebam vojne. Vsi odlično usposobljeni kadri, ki so bili namenjeni za strukturo zaščite in reševanja, so morali dati prednost oboroženim silam. Na ta način je prihajalo do strokovnega in fizičnega primanjkljaja v enotah CZ. Po drugi strani pa so se morali državljani v enote CZ vključevati prisilno oziroma je to temeljilo na njihovi obveznosti. Kot vemo, se takšno vključevanje nikoli ni pokazalo kot nekaj dobrega, zato so bili primeri, ko so se ljudje hoteli takšnim obveznostim izmakniti. Programi usposabljanja in opremljanja zaradi prevelike številčnosti udeležencev niso bili dovolj kakovostno pripravljene in sposobni sproducirati čim večjega števila strokovnega kadra. Poudariti je potrebno, da se je učenje o delovanju sistema in njegovih nalogah pričelo že v osnovni šoli, nadaljevalo skozi srednjo šolo vse do fakultet. Slabost sistema se je kazala v premajhnem medsebojnem sodelovanju na lokalni ravni, morda tudi zaradi prevelikega poudarjanja enotnosti in uniformiranosti kot pa dejanski usposobljenosti in potencialu. Glavna slabost pa je temeljila na ustanovitvi zveznega štaba za CZ, ki je hotel prevzeti celotno koordiniranje

zaščite in reševanja ter s tem tudi dobiti možnost poveljevanja na nižjih, lokalnih ravneh. S tem je Jugoslavija želela pridobiti moč proti zunanjim, sosednjim državam, s katerimi so posamezne republike že ustanovile medsebojne povezave in usklajevale načrte zaščite in reševanja ob morebitni večji nesreči, ki bi se razširila čez mejo.

Glede na takratno organiziranost celotnega sistema na lokalni ravni, ki je temeljil na občinski skupščini in njeni delegatski osnovi zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti, družbenopolitičnega zbora in občinske samoupravne interesne skupnosti, se je CZ občine Grosuplje v času agresije na Republiko Slovenijo hitro aktivirala in pričela delovati. Primer občine Grosuplje je nekaj posebnega, ker v njej vse zgoraj naštete značilnosti in slabosti sistema SLO in DS niso bile uresničene. Kot sem skozi četrto poglavje naloge napisala, je območje takratne občine Grosuplje obsegalo več ozemlja kot danes, in sicer zato, ker je vključevalo še danes samostojni občini Ivančna Gorica in Dobrepolje. Celotno delovanje CZ je bilo izredno dobro načrtovano, koordinirano in organizirano. Vsi člani štaba so bili dobro strokovno podkovani. Posebej pomembno je, da so se zelo dobro poznali med seboj, kar je pomenilo boljše sodelovanje in medsebojno usklajenost. Torej ne moremo posplošiti na vse lokalne skupnosti, da niso med seboj dobro sodelovale. Edina slabost delovanja CZ v občini je bila zastarela in pomanjkljiva oprema. To so med agresijo poskušali pridobiti in nadomestiti z novo. Aktivnost in zavzetost članov štaba za CZ je bila ključna, saj so bili vsi organi in enote, vključeni v ZiR, obveščeni in takoj pripravljeni za delo. Pogovori s pomembnimi osebami v slovenskem vrhu so pripomogli, da je štab za CZ lahko opozoril na pretečo nevarnost eksplozije vojaškega skladišča JLA v Kamni gorici in pričel načrtovati evakuacijo prebivalstva. Ta načrt je bil strokovno zelo dobro in natančno izdelan ter v lažje razumljivi obliki posredovan vsem prebivalcem občine. Pri tem projektu so sodelovali tudi s psihologi, ker niso hoteli povzročiti panike z razdeljevanjem brošur načrta. Na ta način so preprečili množično izselitev prebivalstva. Pomembno je poudariti, da je CZ odigrala glavno vlogo pri pogajanjih z vodstvom kasarne JLA ter tako vsaj malo omilila napete trenutke, kajti TO bi takšna pogajanja rešila na drugačen, verjetno bolj nemiren način. Zato je CZ skozi celotno obdobje agresije dobro sodelovala in komunicirala s TO.

Tudi drugi načrti, navodila in usmeritve zaščite in reševanja materialnih in drugih dobrin so pokazali izredno strokovno usposobljenost in pripravljenost zaščititi občane.

Na podlagi pričujoče naloge lahko potrdim smotrnost raziskovalnega vprašanja, ki se je glasilo: *»Ali je civilna zaščita na območju občine Grosuplje med osamosvojitveno vojno odigrala ključno vlogo pri pogajanjih z JLA in obveščanju prebivalstva?«* K temu lahko dodam, da je bil načrt evakuacije prebivalcev občine Grosuplje edini tak načrt v državi, k sreči pa ga ni bilo potrebno realizirati.

Leto 1991, zgodovinsko prelomno in nepozabno v vseh pogledih. Najprej je bil sprejet zakon o obrambi in zaščiti, ki je na novo opredelil vlogo in pomen CZ. Ta ni bila več namenjena predvsem uporabi v vojni, ampak je morala učinkovitost dokazovati vsak dan v miru, da bi bila nato lahko uporabna v vojni. Temeljna razlika med SLO in DS ter današnjim sistemom ZiR je ravno v uporabi CZ samo v vojne namene. Ni in ne bo več tako množična organizacija, ampak se bo preusmerila v strokovno organizacijo, ki bo povezovala vse strukture ZiR takrat, ko osnovne enote (kot so npr. gasilci) ne bodo zmogle obvladovati obsega nesreče. Operativne strukture bodo zato postale manj številčne, vendar zato bolj usposobljene in pripravljene za hitrejši materialni in vsestranski strokovni razvoj. V prihodnosti se bodo razvijale predvsem specializirane strokovne enote in ekipe, katerih delo bo temeljilo na delu organizacij in društev, kot so npr. jamarji, kinologi, potapljači, skavti, taborniki ipd. Bolje je imeti dobro motiviranega, usposobljenega in opremljenega reševalca, ki delo opravlja z veseljem, kot pa naključno razpoložljivega državljana, ki bo delo opravljal pod prisilo in se bo šele z vstopom v CZ začel usposabljeni. Z drugačno zasnovo in strukturo oboroženih sil v Sloveniji, ki temelji na poklicni strukturi, bo mogoče zagotoviti veliko bolj kakovostno popolnjevanje enot za ZiR, s tem pa tudi njihovo večjo učinkovitost. CZ bo tako sicer manj številčna, vendar bo prilagojena vsakdanjim potrebam. Hitreje se bo aktivirala in odzivala ter tako lažje preprečevala in hitreje zmanjševala posledice nesreč, ki bodo zato manjše ter manj boleče za družbo in posameznika.

Na podlagi razprave v nalogi sem ugotovila, da drugo raziskovalno vprašanje, ki se glasi: *»Ali je bil sistem Splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite za delovanje civilne zaščite primernejši in učinkovitejši od današnjega sistema?«* lahko zavrnem, ker je veliko bolj pomembno, da imaš v strukturi manjše število ljudi, vendar bolj strokovno usposobljene. Zato bo bolje deloval tisti sistem, ki bo več vlagal v znanje in izkušnje, torej današnji sistem ZiR. Poleg navedenega je potrebno sprotno prilagajanje in izpopolnjevanje zakonodaje danim razmeram, ažurirati občinske načrte ZiR za naravne in druge nesreče, izvajati čim večje število vaj, ki so še kako potrebne za simulacijo realne situacije, ter širiti znanje tudi z mednarodnim sodelovanjem.

9 LITERATURA

- 1) Anžič, Andrej (1997): *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- 2) Aysan, Y. F. (1993): Keynote paper. Vulnerability assessment. V P. A. Merriman, C. W. A. Browitt (ur.): *Natural disasters: protecting vulnerable communities: proceedings of the conference held in London, 13–15 October 1993*. 1–15. London: Thomas Telford.
- 3) Broz, Josip (1978): *Vojna djela*. IV. knjiga. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- 4) Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez v sodelovanju z Moniko Kalin-Golob (2000): *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela*. Knjižna zbirka Profesija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 5) Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era*. Second edition. New York: Harvester Wheatsheaf.
- 6) Clausewitz, von Carl (1993): *On War*. Everyman's library. London: D. Campbell.
- 7) Grizold, Anton (1992): *Razpotja nacionalne varnosti*. Obramboslovne raziskave v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 8) Grizold, Anton (1999): *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ministrstvo za notranje zadeve. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- 9) Grizold, Anton, Siniša Tatalović in Vlatko Cvrtila (1999): *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. Zagreb: Hrvatska udruga za međunarodne studije.
- 10) Haralambos, Michael in Martin Holborn (1999): *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- 11) Javorović, Božidar (1992): *Suvremeni sustavi civilne obrane*. Zagreb: Otvoreno sveučilište.
- 12) Kacin, Jelko (1991): O razvoju civilne zaščite. V Bojan Ušeničnik (ur.): *Ujma*, 5, 241–242. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo: Uprava RS za zaščito in reševanje.

- 13) Kopač, Erik, Klemen Grošelj, Vladimir Prebilič in Uroš Svete (2004): *Vojna v Sloveniji*. V Marjan Malešič (ur.): *Krizno upravljanje in vodenje v Sloveniji: izzivi in priložnosti*. 27–105. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 14) Malešič, Marjan (1992): *Civilna obramba v sistemu nacionalne varnosti*. V Anton Grizold, Tomo Korošec in Igor Kotnik-Dvojmoč: *Razpotja nacionalne varnosti: obramboslovne raziskave v Sloveniji*. 119–149. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 15) Mandić, Mile (1983): *Priročnik za usposabljanje štabov za civilno zaščito*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- 16) Miljanić, Dušan, dr. Radovan Radinović, Nikola Anić, dr. Slavko Mrkić, Dušan Vilić in Marko Trbović (1986): *Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita SFRJ I*. Učbenik za študente višjih šol in fakultet, četrta izdaja. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- 17) Občina Grosuplje – tajništvo občinske uprave (2008): *Načrt zaščite in reševanja ob potresu*. Interno gradivo.
- 18) Občinski štab za civilno zaščito (1991a): *Navodilo za organizacijo in izvajanje dežurne službe v štabu civilne zaščite*. Interno gradivo.
- 19) Občinski štab za civilno zaščito (1991b): *Knjiga dežurstva občinskega štaba za civilno zaščito občine Grosuplje*. Interno gradivo.
- 20) Občinski štab za civilno zaščito (1991c): *Navodilo za ročno dezinfekcijo pitne vode na terenu za potrebe prebivalstva*. Interno gradivo.
- 21) Občinski štab za civilno zaščito (1991č): *Ocena ogroženosti v primeru eksplozije v vojaškem skladišču Grosuplje in koncept reševanja*. Interno gradivo.
- 22) Občinski štab za civilno zaščito (1991d): *Evakuacija prebivalcev Grosuplje – prevoz*. Interno gradivo.
- 23) Občinski štab za civilno zaščito (1991e): *Zbirni centri z razmestitvijo*. Interno gradivo.
- 24) Občinski štab za civilno zaščito (1991f): *Navodilo za gašenje požara v gozdu okrog skladišča municije – kasarna Grosuplje*. Interno gradivo.
- 25) Občinski štab za civilno zaščito (1991g): *Ukrepi zaščite živali ob nevarnosti eksplozije vojaškega skladišča*. Interno gradivo.

- 26) Občinski štab za civilno zaščito (1991h): *Zapis povzetka telefonskega pogovora*. Interno gradivo.
- 27) Občinski štab za civilno zaščito (1991i): *Navodilo za obnašanje prebivalcev ob nevarnosti uporabe strupov in bioloških agensov*. Interno gradivo.
- 28) Občinski štab za civilno zaščito (1991j): *Navodilo o izvajanju dežurstva v krajevnih skupnostih*. Interno gradivo.
- 29) Občinski štab za civilno zaščito (1991k): *Predlog izvedbe dokončne usposobitve zaklonišč v naši občini*. Interno gradivo.
- 30) Občinski štab za civilno zaščito (1991l): *Ukrepi za zaščito vodnih virov*. Interno gradivo.
- 31) Občinski štab za civilno zaščito (1991m): *Dežurstvo OŠCZ Grosuplje*. Interno gradivo.
- 32) Občinski štab za civilno zaščito (1991n): *Poročilo za leto 1991*. Interno gradivo.
- 33) Pogovor z referentko za zaščito in reševanje na občini Grosuplje Matejo Mušič.
- 34) Pogovor z upokojenim referentom za zaščito in reševanje Izpostave Ljubljana pri Upravi za zaščito in reševanje Ljubljana Francem Skaljo.
- 35) Ribičič, Ciril (1978): *Skupščinski sistem v občini in delovanje izvršilne funkcije v njem*. Dopolnjena izdaja. Ljubljana: Skupnost slovenskih občin.
- 36) Rome, Rudolf (2006): *Moji spomini na čas osamosvojitve Slovenije*. V Jože Miklič (ur.): *15 let po vojni za samostojno Slovenijo*. 54–57. Grosuplje: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo.
- 37) Sikimić, Borislav (1986): *Družbenopolitični sistem SFRJ v izrednih razmerah in vojni*. Beograd: NIO poslovna politika.
- 38) Skalja, Franc (2006): *Civilna zaščita v občini Grosuplje v času groženj, osamosvajanja in vojne*. V Jože Miklič (ur.): *15 let po vojni za samostojno Slovenijo*. 45–53. Grosuplje: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo.
- 39) *Smernice za obrambo SFRJ* (1972). Predsedstvo SFRJ.
- 40) Stojanović, Ratko (1984): *Zaštita in spasavanje ljudi i materijalnih dobara u vanvrednim situacijama: Civilna zaštita*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- 41) Strobl, Majda (1986): *Ustavno pravo SFR Jugoslavije*. Četrta, spremenjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Časopisni Zavod Uradni list SR Slovenije.

- 42) Svete, Uroš (2005): *Varnost v informacijski družbi*. Knjižna zbirka Varnostne študije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 43) Štukelj, Polde (1985): *Osnove civilne zaščite*. Peta, dopolnjena izdaja. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- 44) Toš, Niko in Mitja Hafner-Fink (1998): *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 45) Ulčar, Miroslav (1985): *Obramba in zaščita: priročnik za mladino, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja*. Ljubljana: Republiški sekretariat za ljudsko obrambo.
- 46) Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (2000): *Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami*. Dostopno na <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=106> (2. julij 2008).
- 47) Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (2002): *Doktrina zaščite, reševanja in pomoči*. Dostopno na <http://www.sos112.si/db/priloga/p125.pdf> (2. julij 2008).
- 48) Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (2008a): *Prikaz strukture nacionalne varnosti*. Dostopno na: <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=104> (1. julij 2008).
- 49) Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (2008b): *Sile za zaščito, reševanje in pomoč*. Dostopno na <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sz1.htm> (2. julij 2008).
- 50) Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (2008c): *Civilna zaščita*. Dostopno na <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=cz1.htm> (5. julij 2008).
- 51) Uradni list Republike Slovenije (1993): *Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS*. Ur. l. RS, št. 71/1993.
- 52) Uradni list Republike Slovenije (2001): *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti*. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/content?id=31969> (27. junij 2008).
- 53) Uradni list Republike Slovenije (2006): *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami*. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200651&stevilka=2182> (28. junij 2008).

- 54) *Ustava Socialistične Republike Slovenije* (1974). Časopisni Zavod Uradni list SR Slovenije.
- 55) Ušeničnik, Bojan (1983): *Civilna zaščita*. Socialistična Republika Slovenija. Poljče: Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Republiški center za obrambno usposabljanje.
- 56) Ušeničnik, Bojan (1992): *Smernice za izvajanje zaščite in reševanja*. V Bojan Ušeničnik (ur.): *Ujma*, 6, 241–243. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo: Uprava RS za zaščito in reševanje.
- 57) Ušeničnik, Bojan (1993): *O novostih civilne zaščite*. V Bojan Ušeničnik (ur.): *Ujma*, 7, 187–196. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo: Uprava RS za zaščito in reševanje.
- 58) Ušeničnik, Bojan (1994): *Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v Republiki Sloveniji*. 462–487. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo: Republiška uprava za zaščito in reševanje.
- 59) Ušeničnik, Bojan (1998): *Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo: Uprava RS za zaščito in reševanje.
- 60) Ušeničnik, Bojan (2002): *Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami*. V Bojan Ušeničnik (ur.): *Nesreče in varstvo pred njimi*. Ljubljana: Uprava RS za zaščito in reševanje Ministrstva za obrambo.
- 61) Vršec, Milan (1988): *Sodobna varnost in družbena samozaščita v SFRJ*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- 62) Vučinić, Milan, dr. Dušan Miljanić, Đuro Zagorac, mr. Milan Pujić, mag. Vojislav Vukićević in dr. Milivoje Levkov (1986): *Splošna ljudska obramba in družbena samozaščita SFRJ II*. Učbenik za višje šole in fakultete SFRJ, četrta izdaja. Beograd: Zavod za udžbenike in nastavna sredstva.
- 63) *Zakon o splošni ljudski obrambi* (1982). Beograd: ČZDO Književne novine.
- 64) *Zakon o ljudski obrambi in Zakon o vojaški obveznosti* (1974). Časopisni Zavod Uradni list SR Slovenije.

- 65) Wallensteen, Peter in Karin Axell (1993): *Armed Conflict at the End of the Cold War*, 1989–1992. *Journal of Peace Research*, Volume 30, št. 3, 331–346. London, Boston: Sage Publications.
- 66) Wallensteen, Peter in Sollenberg Margareta (1996): *The End of International war? Armed Conflict 1989–1995*. *Journal of Peace Research*, Volume 33, št. 3, 353–370. London, Boston: Sage Publications.
- 67) Wright, Quincy (1994): *Definitions of War*. V Lawrence Freedman (ur.): *War*. 69–70. Oxford, New York: Oxford University Press.

PRILOGE

PRILOGA A: Prikaz zbirnih mest

ZBIRNO MESTO	SPREJEMNI CENTER
1.Grosuplje – Ob Grosupeljščici, zbirno mesto pri strelišču in nogometnem igrišču	Ivančna Gorica, Stična – šolski center
2.Grosuplje – Mrzle njive, zbirno mesto pri novi osnovni šoli	Krka – kulturni dom
3.Grosuplje – center, zbirno mesto na železniški postaji	Videm Dobropolje – osnovna šola
4.Grosuplje – Dom starejših občanov (samo za onemogle!)	Ponikve – DVZ
LOKACIJE PO VASEH	
5.Veliko Mlačevo – zbirno mesto pri trgovini	Krka – kulturni dom
6.Spodnje Blato, Gatina – zbirno mesto pri čebelarskem domu	Ivančna gorica, Stična – šolski center
7.Mala in Velika Stara vas, Perovo – zbirno mesto na avtobusnih postajah	Ivančna gorica, Stična – šolski center

Vir: Prirejeno po OŠCZ 1991č.

PRILOGA B: Zbirni centri z razmestitvijo

ZBIRNO MESTO	GOSPODINJSTVA V KS	CENTRALNA NASELJA	SKUPAJ PB. LJUDI
ŠOLSKI CENTER			
Ivančna gorica	613	410	2000
Stična	322	201	
Metnaj	95	40	
Šentvid	609	274	
KRKA			
Krka	401	91	1500
Zagradec	418	75	
Ambrus	248	71	
Muljava	254	75	
DOBREPOLJE			
Videm	709	134	1500
Kompolje	154	153	
Ilova gora	/	/	
Staro apno	/	/	
PONIKVE			
DVZ Ponikve	70 nepokretnih	/	180
KS Ponikve	110	/	

Vir: glej OŠCZ 1991e.

PRILOGA C: Izračun potrebnih km in vozil za prevoz¹⁶

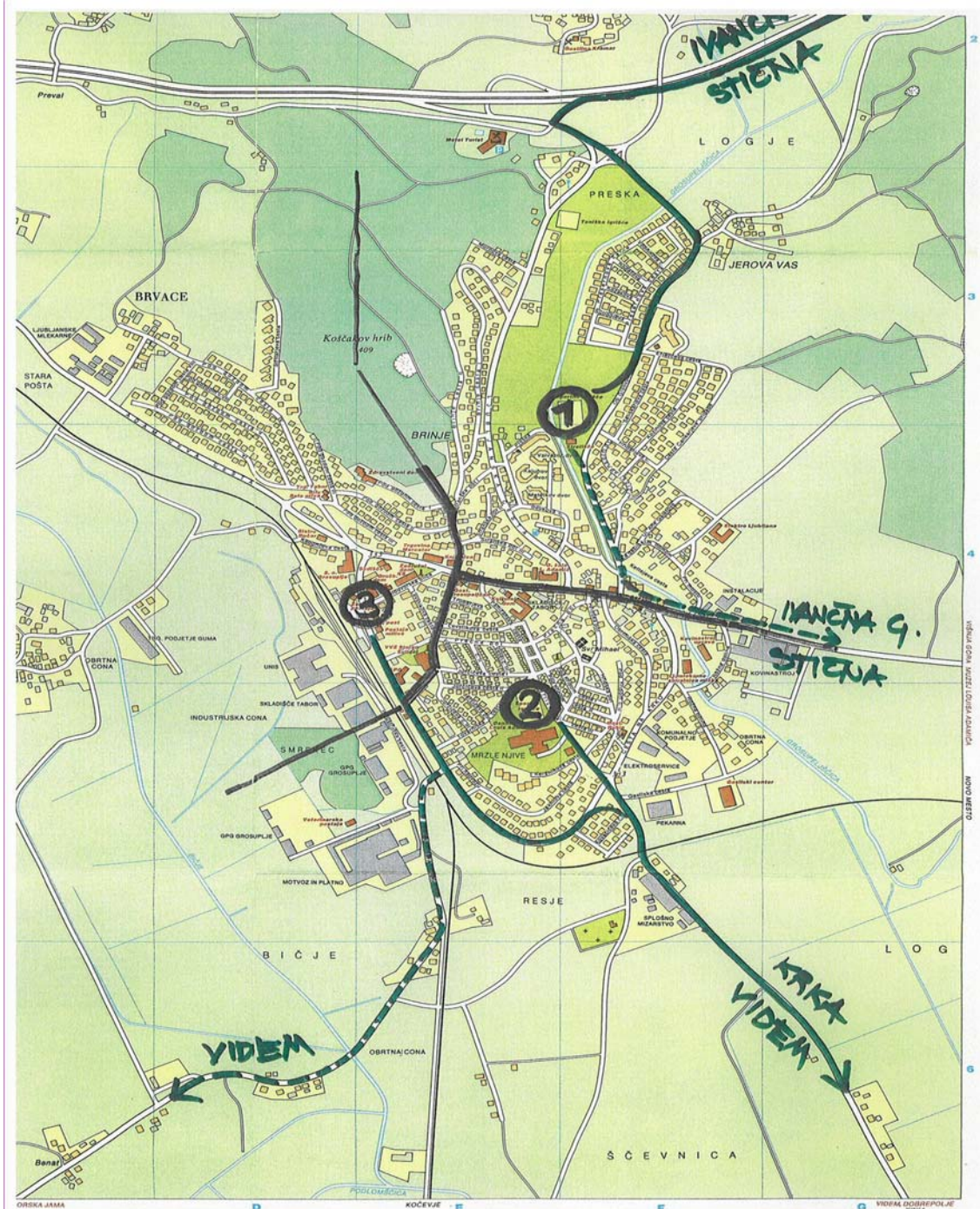
ZBIRNO MESTO	KRAJ EVAKUACIJE	ŠT. POTNIKOV	ŠT. VOŽENJ	ŠT. AVTOBUSOV
Strelišče, Ob Grosupeljščici	Stična – 18 km	1000	20	10
Pri novi šoli	Krka – 15 km	700	14	7
Pri železniški postaji	Videm – 24 km	350	7	4
Dom starejših občanov	Ponikve – 20 km	170	5	3
Spodnje Blato, Gatina	Stična – 18 km	60	1	1
Veliko in Malo Mlačevo	Krka – 13 km	60	1	1
Perovo, Mala in Velika Stara vas	Stična – 20 km	60	1	1

Vir: glej OŠCZ 1991d.

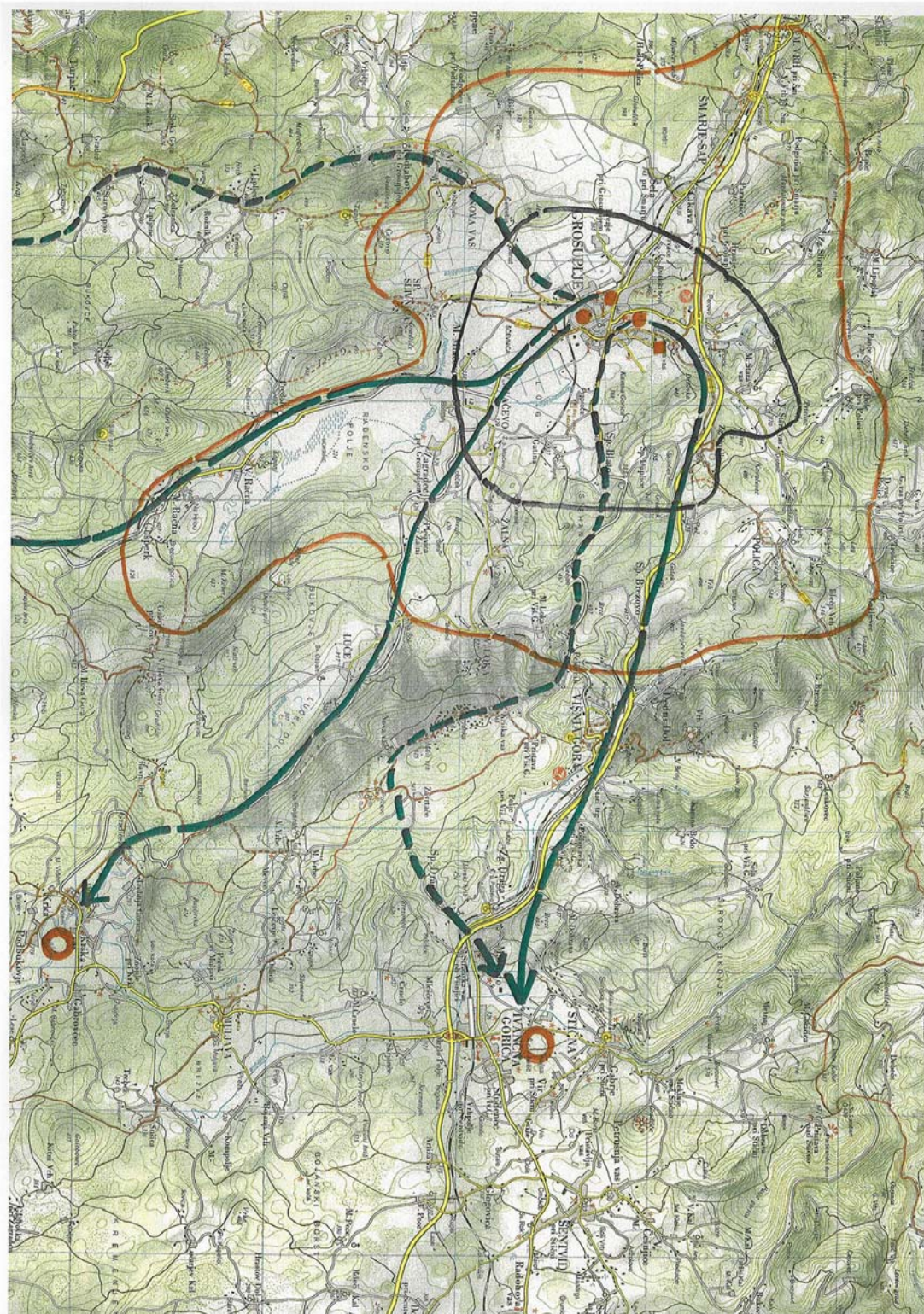
¹⁶ Predpostavka za prevoze 2000 ljudi v Stično, 1500 na Krko, 1500 v Videm-Dobrepolje ter približno 200 ljudi iz Doma starejših občanov v Ponikve.

PRILOGA Č: Zemljevid naselja Grosuplje in zemljevid začasne preselitve prebivalcev naselja Grosuplje.

Vir: Geodetski Zavod SRS Ljubljana 1989.

Vir: Geodetska Uprava Občine Grosuplje 1986.

PRILOGA D: Radijsko obvestilo prebivalcem o nevarnosti eksplozije v vojaškem skladišču ter pisna informacija.

Priloga ③

RADIJSKO OBVESTILO

V Grosupljem obstaja velika nevarnost eksplozij v velikem vojaškem skladišču. Prosim vse občane naselja Grosuplje, da takoj zapustijo svoje domove z najnujnejšo opremo in hrano za dan ali dva. Vsi v radiusu 3 km centra Grosupljega se preselite z osebnimi vozili ali z organiziranim avtobusnim prevozom. Najbližja zbirna mesta za prevoz so:

1. Na strelišču ob Grosupeljščici
2. Pri novi šoli
3. Na avtobusni postaji
4. Dom starejših občanov
5. Pri Čebelarekemu domu na Blatu
6. Pri trgovini Koprivec na Mlačevem
7. Na avtobusni postaji na Perovem in križišču pri Mali Stari vasi

Odpeljali vas bodo v sprejemne centre v Ivančni Gorici, Krki in Dobropolju. Bodite disciplinirani in upoštevajte navodila redarjev.

INFORMACIJA

Ker se v zadnjem času med občani širijo govorice in dezinformacije o nevarnosti v zvezi z vojaškim skladiščem v Grosupljem, vas na ta način obveščamo, da trenutno ni osnove za kakršnekoli akcije na tem področju, še posebej, ker se situacija, tako kot povsod v Sloveniji, umirja.

Res pa je, da je občinski štab civilne zaščite ugotovil, da bi teoretično lahko prišlo do problemov v zvezi s skladiščem, zato je štab med drugim, odgovorno pristopil tudi k izdelavi predloga kako ravnati v takem primeru, tako da nas situacija, če bi že prišlo do tega, ne bi ujela nepripravljenih.

Seveda bi vas v takem primeru pravočasno obvestili tudi o načrtu in ustreznih navodilih.

OBČINSKI ŠTAB ZA CIVILNO
ZAŠČITO GROSUPLJE

INFORMACIJA

Ker se v zadnjem času med občani širijo govorice in dezinformacije o nevarnosti v zvezi z vojaškim skladiščem v Grosupljem, vas na ta način obveščamo, da trenutno ni osnove za kakršnekoli akcije na tem področju, še posebej, ker se situacija, tako kot povsod v Sloveniji, umirja.

Res pa je, da je občinski štab civilne zaščite ugotovil, da bi teoretično lahko prišlo do problemov v zvezi s skladiščem, zato je štab med drugim, odgovorno pristopil tudi k izdelavi predloga kako ravnati v takem primeru, tako da nas situacija, če bi že prišlo do tega, ne bi ujela nepripravljenih.

Seveda bi vas v takem primeru pravočasno obvestili tudi o načrtu in ustreznih navodilih.

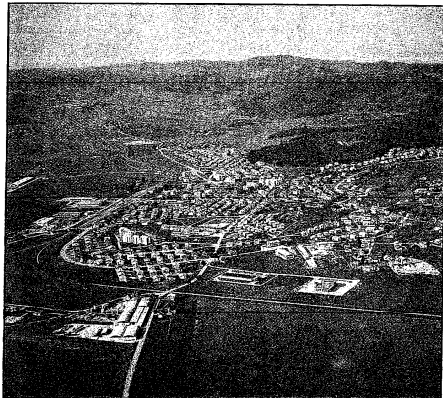

OBČINSKI ŠTAB ZA CIVILNO
ZAŠČITO GROSUPLJE

Vir: OŠCZ 1991o.

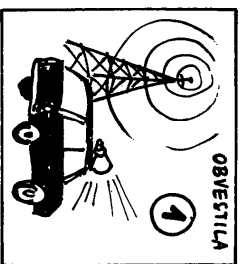
PRILOGA E: Brošura namenjena prebivalcem naselja Grosuplje o tem kaj morajo storiti v primeru nesreče v vojaškem skladišču.

**KAJ MORAMO STORITI V
PRIMERU NESREČE V VOJAŠKEM
SKLADIŠČU V GROSUPLJEM**

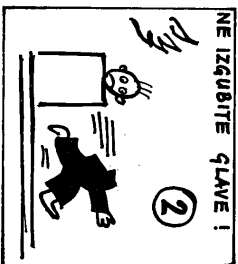

N A V O D I L O

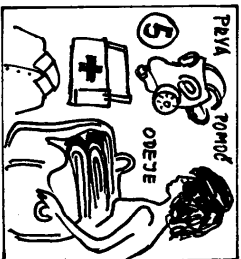
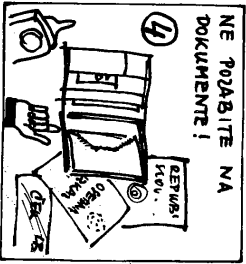
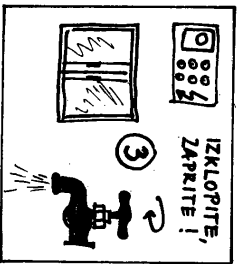
OBVEŠČANJE - PRIPRAVE NA PRESELITEV

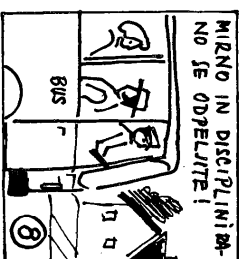
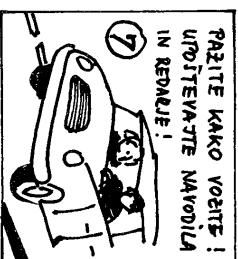
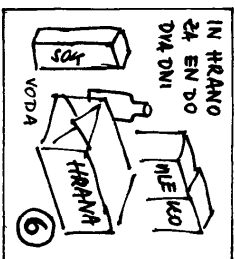
- NAČIN OBVEŠČANJA**
- Informacije boste dobili:
- preko osebnega obveščanja po kurirjih v krajevnih skupnostih
  - takojšnja posebna obvestila po Radiu Slovenija z najhujšimi navodili.
  - obvestila z megafoni.

- PRIPRAVE NA PRESELITEV**
1. Po obvestilu nikar ne postanite panični. Pričakovati je namreč, da bo za preselitev dovolj časa.
  2. Kaj vzamemo s seboj?
    - primerne obleke, obutev, odelje, pribor za osebno higieno, osebne dokumente, hrano za 1-2 dni, vodo ali sok, denar, kronični bolniki pa predpisana zdravila
  3. V hiši postorite samo najnujnejše za njeno zavarovanje (odklopite elektriko, zaprite plin, vodo, okna, vrednejše stvari pospravite v klet).

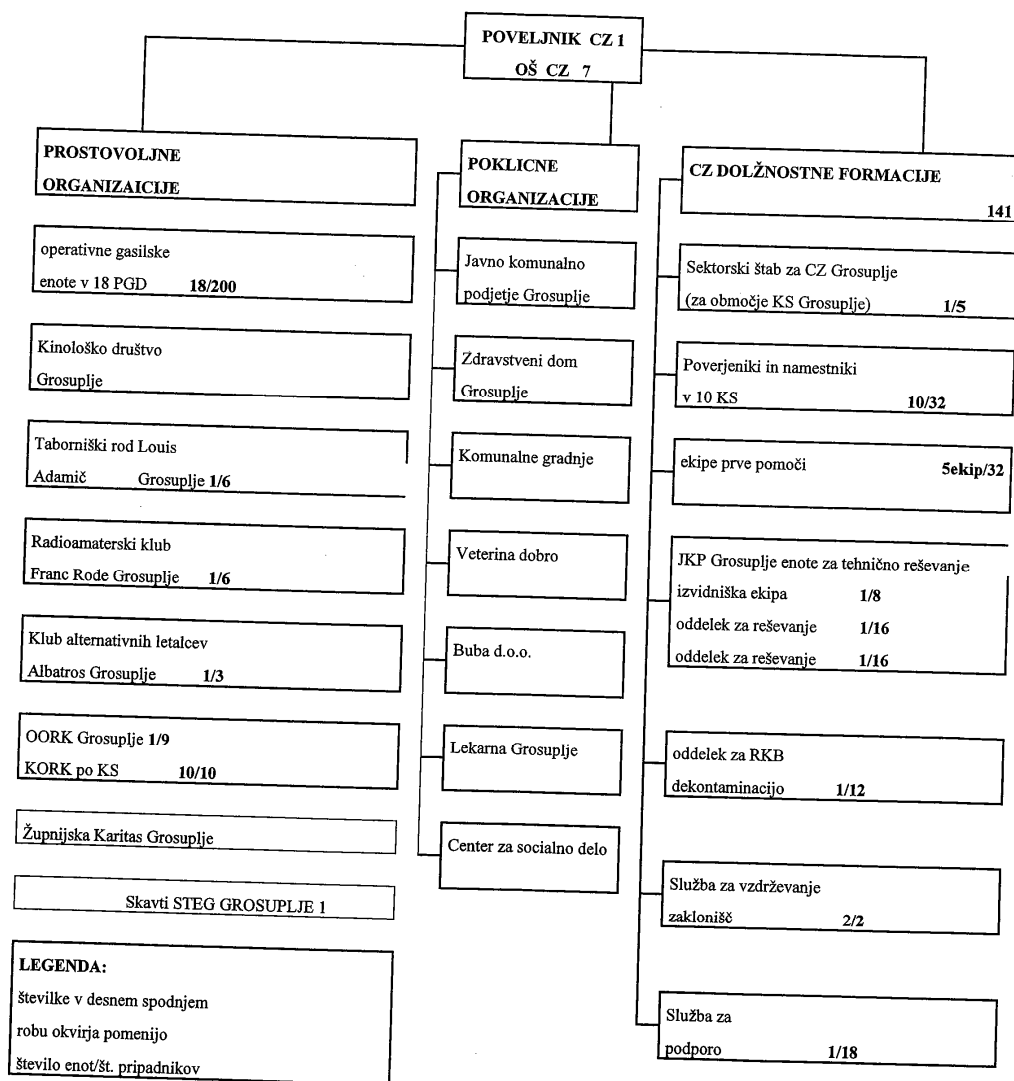
- ORGANIZIRANA PRESELITEV**
- Kdor ima možnosti naj se odpelje z lastnim vozilom k sorodnikom ali direktno v za ta primer določene SPREJEMNE CENTRE na varnejšem delu občine.
- Za ostale bo organiziran prevoz (avtobusi, kamioni...).

PRILOGA F: Prikaz sil za ZiR v občini Grosuplje.

P - 2

PREGLED SIL ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ V OBČINI GROSUPLJE NA OSNOVI SKLEPA ŽUPANA O ORGANIZIRANJU ENOT, SLUŽB TER DRUGIH SIL ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ V OBČINI GROSUPLJE ŠT. 854 - 2/97 Z DNE 19.09.2006

Vir: Občina Grosuplje 2008b.

PRILOGA G: Izsek iz dnevnika občinskega štaba CZ občine Grosuplje.

KNJIGA DEZURSTVA OBČINSKEGA ŠTABA
ZA CIVILNO ZAŠČITO OBČINE GROSUPLJE

DEZURSTVO OŠCZ 27. 06. 91

ob 20⁰⁰

Seja štaba v opretnih prostorih
Boje, Štapa, Kropnič, Knez, Golob, Korinc
prisotni Edi pred IS Albin in podpredsednik Jamnik.

Razdelitev nalag - dopis št. 1 za vr KS
v občinah

Dejavnost prevzela Štapa in Kropnič

27. 06. 91

Kurir prevzel 24 obvestil za vse KS
28. 6. 91 ob 13. 35. - dopis št. 2 in 3. Nujno

28.

18.00 seja štaba CZ.

633/5 - 18 konak.

633/9 - vozilo službeno

22^h - BUČAR METLE - delovna

22²³ REP. ŠTAB ZA OZVEŠČANJE - BOJNAR:
V MARIBORU SE UMRL
ŠPELKO FRANČ / 71 L

TREBNA GORICA 13 - ERKA

21^h VSPOSTAVLJENE ZVEZE (SPOROČENO MIKLAČIČU)
(ŠKORJANEC KEBER) 2 SPEC. ENOTO 999

e/-

Vir: OŠCZ 1991r.